

banka ve ekonomik yorumlar

BU SAYIDA:

Okurlara Mektup	3
Atatürk ve Devlet Harcamalarında Gecelikler	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	10
Ekonomik Yorumlar	11
Prof. Dr. Erdoğan Alkin Osman Nuri Torun Dr. T. Güngör Uras Dr. Öztin Akgüc	
Ayın Ekonomik Olayları	29
Doç. Dr. Yıldırım Kılış	
Söyleşi: Türk Ekonomisinde Yönetim Sorunları	35
Halil Bezmen Besim Baykal	
Sermaye Piyasası	47
Dr. Şeref Türen	
1978 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler	53
Dr. Öztin Akgüc	
Euromoney	71
Hülya Kabaalioğlu	

«Belirli bir dönem için, ekonomiyi yönetenlerin ve kamuoyunun; ulusal sanayide yapı değişikliği, sabit kur ve düşük faiz politikası gibi amaçlarda özveride bulunması şarttır. Aksi halde ekonomide denge kurmaya olanak yoktur.»

Ekonomik Yorumlar

Para

Dıldığımız para.
Hani şu, kazanmak için
elin teri döktüğümüz.
İhtiyaçlarımıza bir türlü
yetiremediğimiz,
delaysıyla kolay kolay
artıramadığımız şey.

Hazik madde.
Earduk yerde bir gelir
tağlamadığı gibi,
gelir getirsin diye
yatırıldığı yer yanlış

seçildiyse, zamanla nane ruhu gibi
uçar gider para.

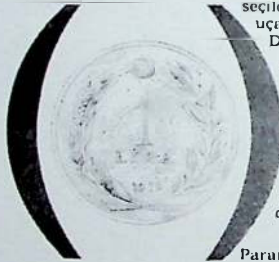
Değerinden oyle yitirir ki,
kalani hiç bir işe yaramaz.

Diyelim ki çocuk çocuğu ve onların
yarınlarını düşünerek, binbir zorlukla
tasarruf yapıyorsunuz.
Dişten tırnaktan üç-beş kuruş
artırıyorsunuz....

Bu parayı nereye yatırmalısınız?
Nereye yatırmalısınız ki, iyi bir gelir getirsin,
değer kaybına uğramasın?

Paranızın en kısa zamanda en yüksek geliri
nasıl sağlayabileceğini, kalkın gelin anlatalım.
Ya da telefon edin sorun.
Uzaktaysanız mektup yazın.

Akıllı paranın neden Genborsa'ya gittiğini
siz de görün.

Genborsa Menkul Değerler Ticareti
Yatırım ve Finansman A.Ş.
Akıllı paranın gittiği yer,

Büyükdere C/5, 4 Kat 5 Şişli İstanbul
40 58 52 - 40 58 52 - 40 16 41 - 40 16 42

Genborsa hakkında ayrıntılı bilgi istiyorum.

Adım soyadım: _____

Mesleğim: _____

Adresim: _____

YAPI ve KREDİ BANKANIZ

Türkiye'nin her iline yayılmış
576'yi aşkın
şubesi ile sizlere
daima en iyi ve en yeni
Bankacılık
hizmetlerini
sunmaktadır.

YAPI ve KREDİ BANKASI
Daima en iyi hizmet

Çağdaş baskı anlayışının ülkemizde yaygın bir biçimde yerleşmesine öncülük eden, konusunda uzmanlaşmış yetkili elemanları ve güçlü örgütü ile, yoğun basım işlerini gerçekleştiren Hürriyet/Ofset, şimdi de ülkemizin dört büyük kentinde İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'daki, kurulu baskı tesislerinden, geniş yararlanma olanağı yaratıyor. Ofset baskı konusundaki tüm gereksinmelere yanıt verebilecek boyutta ve nitelikteki Hürriyet/Ofset tesisleri, kapılarını tüm kuruluşlara, iş adamlarına ve yöneticilere açıyor. Çok renkli dergi baskısından yüksek tirajlı günlük yayın organına, ambalaj kağıdından takvim ve afişe kadar her türlü kağıda ofset baskı için sorumluluğunuzu ve sorunlarınızı güvenerek aktarabileceğiniz yetkili uzman kuruluş olarak . Dizgisinden pikajına renk ayırımından montajına kadar ofset baskının içerdiği tüm hizmetleri, Hürriyet/Ofset güvenesi ile gerçekleştiriyor...

basım

sanayiinde

öncü ve önder.

tüm teknik

baskı olanakları ile

emrinizde ...

HÜRRIYET/OFSET

başvurular için telefon; 28 50 20

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi

Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü

Dr. Öztin Akgüç

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (Başkan) •
Erol Aksoy • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr.
O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof.
Dr. Nasuh Bursal • Mehmet Gün Çalika
• Şinasi Çelikkol • Ahmet Demirel •
Necdet Durakbaşa • Kaya Erdem • Öz-
han Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr.
Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gö-
nensay • Memduh Güpgüpoğlu • Prof.
Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av.
Dr. Halûk Kabaalioğlu • Adnan B. Ka-
faoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr.
Yıldırım Kılış • Kemal Kurdaş • Doç.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu •
Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Ertan Öz-
gür • Ertuğrul Soysal • Osman Nuri To-
run • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr.
Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doç.
Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr.
T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Do-
ğan Yalın • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın.

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

İdare Müdürü

Halûk Bal

OKURLARA MEKTUP

1. VII. 1970

Sevgili Okurlarımız,

*Dergi'nin yeni biçimi genellikle olum-
lu karşılanmıştır. Görüşlerini belirten
bazı okurlarımız, artık Dergi'yi daha ra-
hat izleyebildiklerini ve istediklerini ko-
layca bulabildiklerini ifade etmişlerdir.
Yakın ilgileri için kendilerine teşekkür
ederiz. Görüleceği gibi, bu sayıda sütun
genişlikleri biraz daraltılmış ve Dergi'-
nin daha aydınlık olmasına çalışılmıştır.*

*Dergi'nin en fazla eleştirilen yanı, iç kâ-
ğıdının ince olması, bu yüzden bazı kli-
şe ve başlıkların arkaya vurmasıdır. Bi-
rinci hamur kâğıt fiyatlarına yeniden
büyük ölçüde zam yapılmıştır. Üstelik,
gramajı yüksek birinci hamur kâğıt
cinsleri piyasada çok zor bulunmaktadır.
Bu iki nokta gözünüde tutularak, bu
sayı, uygulanan baskı tekniği bakımın-
dan çok daha iyi sonuç veren ikinci ha-
mur kâğıda basılmıştır. Okurlarımızın
bizi anlayışla karşılayacaklarını ümit
ediyoruz.*

*Öte yandan bu sayıda, her zaman ol-
duğu gibi, güncel ekonomi ve bankacı-
lık konularında; ilginizi çekeceğini san-
dığımız yorumlar, yazılar ve haberler
yer almaktadır.*

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

EYLÜL 1979

YIL : 16

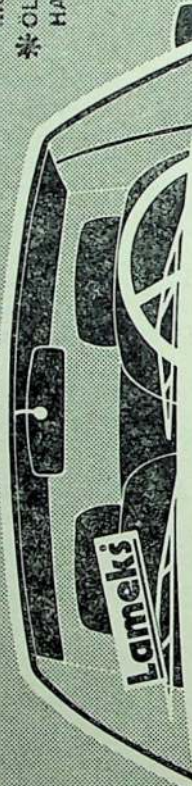
SAYI : 9

30 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat:4; Cağaloğlu-İstanbul • **TELEFON:** 26 34 11
• **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar
kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • **YILLIK ABONE:** 360.— TL; Öğrencilere:
180.— TL. • **İLÂN FİYATLARI:** Arka kapak 6.000.— TL., Kapak içleri 4.500.— TL.,
Tam Sayfa 3.500.— TL., Yarım Sayfa 2.000.— TL., Renk Parkı 1.000.— TL., • **BASKI:**
Met/Er Matbaası; Çemberlitaş - İstanbul; Telefon: 28 28 90 • Baskı Tarihi: 7 Eylül 1979.

Lamex® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- * ÖLÇÜ VE KALIP HASSASİYETİ

POLYİNİLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.

POLYİNİLE BUTYRAL YIRTIL

MAZ,KOPMAZ;ESNEKTİR,

KUVVETLİDİR, Lamex,EMNİ

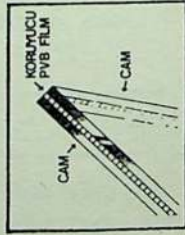
YETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUS

LARARASI STANDART

KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN

ALIR.

Lamex®
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu senyeler içindeki kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları faklıdır. Dağılımaz. Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları farklıdır. Dağılımaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonuşu Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL

Tel : 47 06 66 - 46 80 27

**ATATÜRK
VE
DEVLET
HARCAMALARINDA
ÖNCELİKLER**

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

«**E**FENDİLER, asırlarca devam eden bir sulidarenin bu nesle tahmil eylediği (yüklediği) vezaif ta'dat edilmeyecek (sayılmayacak) tenevvü (çeşitlilik) ve müşkülât arzulemektedir. Bu sebeple yapmağa mecbur olduğumuz mühim ve çok işleri sâlim ve neticebahş (sonuç verici) bir sisteme raptetmek mecburiyetindeyiz. Mahdut vesaitle büyük işler görmeyenin tecrübe olunan yegâne usulü kuvvetlerimizi dağıtmamak, vasaiti mevcudenin (var olan araçların) kısmı azamını (büyük çoğunluğunu) gayelerimizden en mühimmi olanlar üzerinde teksif etmektir. Şüphesiz dahil olacağımız sulh devrinde bütçemizin bahşedeceği müsaadeyi evvel emirde yeni devletimizin temini bekasına (varlığının sürdürülmesine), şevket ve kudretle ebed karar olmasına (sonsuzca dek yaşamasına) hasredeceğiz. Fakat bunun için esas bazı noktalar vardır ki onları daima gözönünde tutmalıyız. Benim ilk vârid-i hatırım olan (aklıma gelen) mühim nokta asayişdir.

«Efendiler! Hükümetin hikmet-i vücudu (varlık nedeni), memleketin asayişini, milletin huzur ve rahatını temin eylemektir. Bütün memlekette müstakar bir asayişin füyuzatı (aydınlıkları) hükümler olmalıdır.

«Millet vâsi (geniş) bir huzur ve

emniyet içinde müsterih bulunmalıdır. Memleketimizin herhangi bir köşesinde halkın emniyetini devletin vahdet (birlik) ve asayişini ihlale (bozmaya) tasaddi edenler (kalkışanlar) devletin bütün kuvvetlerini karşılığında bulmalıdırlar.

«Sonra Efendiler, Türkiye devletinin istiklâli mukaddestir. O, ebediyyen müemmen ve masun (sağlanmış ve korunmuş) olmalıdır.»

Mustafa Kemal ATATÜRK

13 Ağustos 1923 (!)

*
*
*

Ağustos, 1979.

Bir polis memuru telefonda amiri ile konuşuyor :

«— Sayın amirim. Burada 4 kişi var.'da olay çıkardılar. Burada iki kişiyiz. Olay devam ediyor. Bir ciple 4 memur gönderirseniz, bunları karakola yollamak istiyorum. Güç durumdayız.

«—

«— Efendim, peki ben bunları ne yapayım?»

«—

«— O kesinlikle imkânsız. amir-

(!) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1961, Ankara, T.B.M.M. İkinci Dönemli Açarken, s. 312.

rim. Olay büyüyor. Arkadaşım bu 4 kişiyi bile zor tutabiliyor. Biz 2 kişi 30 kişiyi nasıl toplar getiririz? Sonra burası ne olacak. Buradan ayrılırsak, geri kalan olaylarla kim uğraşacak?

«—

«— İmkânsızsa, bunları da bırakıp olaya seyirci kalmak zorundayız.

«—

«— Yapabileceğimiz faza bir şey yok amirim. Bu durumda bizim buradan ayrılmamız fazla yarar sağlamaz».

«—

«— Başüstüne, efendim.»

Telefonu kapayan memur, söyle-nere arkadaşının yanına koştu. Gözaltına almak istediği sanıklar, alayla konuşmayı dinlemişler, şimdi de gü-lerek memura bakıyorlardı. Memur arkadaşının kulağına bir şeyler fısıldadı. Yüksek sesle, «Haydi, defolun buradan. Sizi bir daha görürsem, fena yaparım.» dedi. Sanıklar, gülüşerek uzaklaştılar.

Yukarıdaki tablo, Atatürk'ün 1923'teki öncelikleriyle ters düşmektedir. Son yıllardaki hükümetlerimiz, devlet harcamalarının öncelikleri konusunda Atatürk'le ters düşmüşler, bunun sonucu olarak sıkıyönetime karşı anarşi kontrol altına alınmaz olmuştur.

Son yıllarda, hükümetlerimizin devlet harcamalarını daha çok yatırımlara ve ekonomik kalkınma amaçlarına harcadıkları görülmektedir. Polisine cip, araç-gereç, tabanca, personel ve benzeri hayatî araçları sağlayamayan bir devletin, ülkedeki yıllık yatırımların % 55'ini yapmaya çalışması, gerçekten harcamalardaki öncelik sapmasının en açık kanıtıdır. Ekonomik kalkınma güzel şeydir; uzun sürede ondan önemli bir amaç olamaz. Ancak, polis ve ordunun ihtiyaçlarının eksiksiz karşılanmasın-

dan sonra... Ülkemizde polis, ordu, eğitim ve benzeri hayatî işlevlerle görevli kurumlardan bir teki gösterilemez ki, devlet bütçesinden yeteri ödenek almış olsun. Bunun türlü örneklerini vermek, bu yazının sınırlarını aşacaktır. Polis ve ordunun temel ihtiyaçları, hastanelerimizin yatak, araç ve ilâç ihtiyaçları, okullarımızın öğretmen ve araç-gereç, kitap ve kâğıt ihtiyaçları karşılanamazken; atılan fabrika temelleri, devlet bütçesinin harcama önceliklerinde ölçünün iyice kaçırıldığını simgelemektedir. Üstelik atılan fabrika temellerinden çoğu büyük hayal ürünüdür; ve enlasyondan başka sonuç yaratmaları beklenmemelidir. Bu yazının sınırları, bu projelerden birkaç örnek göstermeye de izin vermemektedir.

Devlet harcamalarında önceliklerin nasıl saptanması gerektiği konusunda Atatürk'ün görüşlerini özetlemek, bu konuda çözüm arayana ışık tutabilecektir. Bu yapılmadan, ülkeyi kasıp kavuran anarşiye ve enlasyona çözüm bulunması olanaklı yoktur. Yeni devlet yöneticilerimizin birçoğu, belki de ortaokul sıralarında Atatürk'ün bu önceliklerle ilgili görüşlerini yurtbilgisi kitaplarında ders olarak okumuşlardır⁽²⁾. Hatta birçoğu bu dersten çok iyi notlar da al-

(2) Prof. Dr. Afet İnan imzasıyla ilk baskısı 1930'da İstanbul'da yapılmış, 1930 ve 1932'de baskısı yenilenmiş «Vatandaş İçin Medeni Bilgiler» kitabı, uzun süre ortaokullarda yurtbilgisi ders kitabı olarak okutulmuştur. Prof. Afet İnan'ın bu kitap hakkındaki sözleri şöyledir: «Bu kitaplar benim isimle çıkmış olmasına rağmen, Atatürk'ün fikirleri ve telkinlerinden müphem olduğunu ve üslubun tamamen kendisine ait olduğunu, tarihi hakikatleri belirtmek bakımından bana düşen bir ödev telâkki ediyorum... Bu kitabın Atatürk'ün çalışmaları ve fikirleri olarak yayınlarken, onun el yazılarını da birer belge olarak koymak istedim.» s. 7.

mışlardır. Ama şimdiki uygulama sonuçlarıyla Atatürk onları sınava çekse, kuşkusuz hepsini sınıfta bırakırdı. Çünkü şimdiki yöneticilerin bu alanda fena halde başarısız olduklarının en güçlü delili, ülkemizin asayiş ve enflasyonla ilgili durumudur. Bakınız Atatürk «Vatandaş İçin Medeni Bilgiler» kitabında ne diyor (3) :

«..... milletin kurduğu devletin ve hükümet teşkilâtının, vatandaşlara karşı mükellef olduğu vazifeleri ve selâhiyetleri ile ilgili olarak şöyle bir sıra yapılabilir :

a) Memleket içinde asayiş ve adaleti tesis ve idame ederek, vatandaşların, her nevi hürriyetlerini masun bulundurmak;

b) Harici siyaset ve diğer milletlerle münasebetleri iyi idare ederek ve dahilde her nevi müdafaa kuvvetlerini, daima hazır bulundurarak milletin istiklâlini emin ve mahfuz bulundurmak...»

«Bu iki nevi vazife, devletin en esaslı vazifelerindendir. Denebilir ki devlet teşkilinden maksat, bu iki vazifenin ifasını temin etmektir. Çünkü bu vazifeler, vatandaşların fert olarak yapmağa muktedir olamayacakları işlerdir. Hattâ vatandaşların bu vazifeleri, kısmen dahi, yapmağa kalkışmaları caiz değildir. Zira, o zaman anarşi olur, devlet kalmaz.

«Bu iki nevi vazifeden başka devletin alâkadar olduğunu işaret ettiğimiz vazifeleri de, başladığımız sıra içinde söyleyelim :

c) Yollar, demiryolları v.s. gibi nafia işleri;

d) Maarif işleri;

e) Sıhhiye işleri;

f) İçtimaî muavenet işleri;

g) Ziraat, ticaret, zenaate ait iktisadî işler.

«Bu son söylediğimiz işleri devletin yapmaması, fertlere terketmesi lâzım geldiği iddiasında bulunanlar vardır. Bu nazariyeyi tasvip ve takip edenlere "ferdiyetcî" derler.

«Milletin umumi ve müşterek menfaatlerine ait siyasi, fikri işlerde olduğu gibi, iktisadî her nevi işlerin dahi, fertlere bırakılmayıp devlet tarafından yapılması daha muvafık olacağı nazariyesini müdafaa eden "Devletçiler" de vardır.

«Biz, devletimizce tatbiki münasip olan prensibi, tesbit için "ferdiyetcî" ve "devletçî"lerin istinat ettikleri noktaları ve bir de, demokrasinin bazı vasıflarını, gözönünde tutarak kısa bir muhakeme yapalım :

«Malûmdur ki, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi esasına müstenit bir devlettir. Demokrasi ise, esas itibarile, siyasi mahiyettedir, fikridir; ferdidir; müsavat perverdir.»

«Demokrasinin bu esas noktalârına göre, vatandaşın siyasi hürriyet ve mesaisini temin etmek; vatandaşın ilmî, içtimaî, san'at, ahlâk gibi fikri sahalarda inkişafını temin ile alâkadar olmak; ve vatandaşın milli hâkimiyete usulü dairesinde iştirak hakkını ve bütün vatandaşların aynı siyasi hakları haiz olmalarını temin eylemekten ibarât olan noktalar, devletin vatandaş karşı başlıca vazifelerinin hududunu gösteren işaretlerdir.

«O halde demokrasi esasına müstenit bir devlet, içtimaî muavenet sistemi, veyahut bir iktisadî teşkilât sistemi değildir. Bunun için bu sahalara ait işlere, devletin karışmaması, bütün bu mahiyeteki işleri fertlere veya fertlerden mürekkep şirketlere bırakması mümkündür. Bu imkânın derecesini anlamak için, devletin millete ve memlekete karşı ifasına mecbur olduğu esaslı vazifelerinin ikinci derecede görülen vazifeleridir.»

(3) Prof. Dr. Afet İnan, «Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1969, s. 40-41.

felerle münasebet ve irtibatlarını düşünmek lâzımdır.

«Bu saydığımız sahadaki işlerden iktisadî olanlar, doğrudan doğruya, devletin zarurî vazifelerinden görünmemekle beraber, o vazifelerin ifasında, müessirdirler. Bu sahalardaki işleri, fertlere veya şirketlere tamamen bırakabilmek için bu işlerin, devlet müdahalesi ve muaveneti olmadığı halde, devleti esasî vazifelerini ifade müşkülâta uğratmayacağına emin olmak lâzımdır.

«Prensip olarak, devlet, ferdin yerine kaim olmamalıdır. Fakat, "ferdin inkişafı için umumî şartları gözönünde bulundurmalıdır." Bir de ferdin şahsî faaliyeti, iktisadî terakkinin esas membaı olarak kalmalıdır. Fertlerin inkişafına manî olmamak, onların her noktâ nazarda olduğu gibi, bilhassa iktisadî sahalardaki hürriyet ve teşebbüsleri önünde devlet kendi faaliyeti ile bir mâni vücuda getirmemek, demokrasi prensibinin en (1) mühim esasıdır.

«O halde diyebiliriz ki, "ferdiyet inkişafının, mâni karşısında kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetinin hududunu teşkil eder." Buna nazaran "umumiyetle, zaman ve mekân-da, daimi bir hususî vasıf gösteren iktisadî bir işi, devlet üzerine alabilir. Meselâ, bir iş ki büyük ve muntazam bir idareyi icap ettirir ve hususî fertler elinde inhisara duçar olmak tehlikesini gösterir, veyahut umumî bir ihtiyaca tekabül eder, o işi,

devlet üzerine alabilir. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz seyrüsefer şirketlerinin devlet tarafından idaresi ve para ihraç eden bankaların millileştirilmesi, keza-lik, su, gaz, elektrik ve saireye ait işlerin mahallî idareler tarafından yapılması, yukarıda izah ettiğimiz neviden işlerdir (5)».

**

1923-1938 devlet bütçelerinin incelenmesi, Atatürk yönetiminde ülke-miz yöneticilerinin yukarıdaki öncelikleri özenle uyguladıklarını göstermektedir. Son yıllarda, devletimizin har-cama öncelikleri, Atatürk'ün gösterdiği öncelik sırasından çok sapmıştır. Polisinin, ordusunun, mahkemelerinin, ceza ve tutukevlerinin, okullarının, hastanelerinin, Atatürk'ün devletin varlık nedeni olarak gösterdiği aslî vazifelerini gören kurumlarının en temel ihtiyaçları, ödenek yokluğu yüzünden karşılanamazken son yıllarda hükümetler, bira, kibrit, basma, rakı, gazete kâğıdı, çimento, sigara, çay ve benzeri alanlarda önemli harcamalar yapmaktadır. Öncelikleri düzeltmeden, anarşiye ve enflasyona çö-züm aranmaktadır. Atatürk'ün yoluna dönmeden bu iki hastalıktan toplumu kurtarmanın yolu yoktur. Hiç olmazsa kurduğu siyasal partinin hükümeti bu yola geri dönse.

♦ Bir ayakkabıcı, başka bir şey yapmasını bilmediği için, iyi ayakkabı yapar.

Emerson

♦ İşleyecek el usta olmazsa, çok defa öz madde bir işe yaramaz.

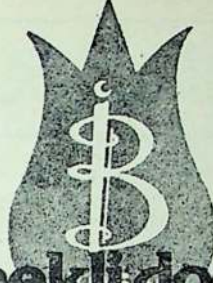
Seneca

♦ Dünyayı kalkındırmak isteyen, önce kendini kalkındırsın.

Socrates

(1) Yukarıda adı geçen kitabın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ve daha sonra Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan baskılarında bu «en» sözü yoktur. Biz, Atatürk'ün el yazısına sadık kalarak bu sözü metne geçirdik. Bakınız: a.g.e., s. 449.

(5) a.g.e., s. 449.

“emekli dostu”
İstanbul Bankası'ndan

emeklilere

Çağın

Sağlık sorunlarınıza ücretsiz çözümler...

Birikmiş paranızı en iyi şekilde nasıl değerlendirebilirsiniz.

Alım satım ve kira ile ilgili konut sorunları...Ucuz gıda maddeleri...

Emekli yaşantısının getirebileceği psikolojik sorunların çözümleri...

Hayata yeniden nasıl başlamalı... Olağandışı özel indirimli satışlar...

Tatilinizi daha zevkli ve daha ucuz geçirebilmenizi sağlayacak yenilikler...

Emekliliği yaklaşanlara danışmanlık...

yepyeni hizmet

Hemen her türlü sorununuzun çözümü için sizlere yepyeni bir hizmet hazırlıyordayız.

Lütfen şubelerimizden birinde birlikte olalım.

ekonomik göstergeler

	1977	1978	1979		
			Mayıs	Haziran	Temmuz
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	547.8	645.8	941.2	964.3	—
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	77881	113662	135968	142755	149070
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	45178	56639	65469	69440	77578
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	243537	322916	374784	391542	
Ticari	63936	87280	96819	106253	
Tasarruf	123245	160757	199081	205190	
Vadesiz Tasarruf	83897	105380	126945	127483	
Vadeli Tasarruf	39348	55377	72136	77708	
Resmi	26080	35348	36420	38004	
Bankalar	30276	39531	42464	42095	
Toplam Krediler	234492	297603	315995	345429	
Tarım	54533	61156	64363	67862	
Kalkınma Bankaları	8601	13415	13530	21778	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	9516	13707	16964	18226	
İpotek Karşılığı	6896	10807	10758	11112	
Muhtelif	148390	190352	201915	217755	
İller Bankası	6556	8165	8464	8696	
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplan Eşya Fiyatları	584.8	869.9	1132.4	1214.2	1254.1
Gıda Maddeleri ve Yemler	596.8	813.9	1006.3	1056.8	1099.0
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	564.8	963.1	1342.4	1476.6	1512.7
İstanbul Geçinme İndeksi	681.3	1049.0	1234.3	1367.9	1486.4
Ankara Geçinme İndeksi	574.7	873.7	1074.7	1115.1	1184.6
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	5796.3	4599.0	1916.9	2403.8	—
Dışsatım	1753.0	2288.2	1011.6	1178.9	—
İşçi Dövizleri	982.0	983.0	982.1	1088.3	1089.2

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankaları kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

3 — T. C. Merkez Bankası'na ilişkin rakamlar, 3 Ağustos 1979 tarihi itibarıyla.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR:

- Prof. Dr. Erdolgan ALKIN
- Osman Nuri TORUN
- Dr. T. Güngör URAS

YÖNETEN:

- Dr. Öztin AKGÜÇ

AKGÜÇ — Efendim, bugünkü toplantımızda genel olarak Türkiye ekonomisi ve bu arada IMF'ye verilen Niyet Mektubu üzerinde duracağız. İzin verirseniz, tartışmalara ışık tutmak amacıyla, konuyu biraz açmak istiyorum.

Niyet Mektubu ve Ötesi

IMF'ye verilen Niyet Mektubu'na göre izlenecek politikaların amacı şöyle özetlenebilir: Türkiye'deki enflasyon oranının önemli ölçüde azaltılması, dış mali durumun güçlendirilmesi, kaynak kullanımının iyileştirilmesi, hızla artan nüfusa istihdam olanakları yaratılması ve istikrarlı bir ekonomik büyümeyi kavuşma... IMF'ye verilen mektupta, bugün karşılaşılan ekonomik güçlüklerin önemli bir bölümün geçmişte izlenen politikaların sonucu olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, 1973 yılından itibaren başta petrol olmak üzere, hammaddeler ve sıralı ürünler fiyatlarındaki yükselişlerin dünya konjonktüründeki gelişmelerin, Türk ekonomisinde yaratmış olduğu güçlüklerle de değinilmiştir. Niyet Mektubu'na belirtilen amaçlara ulaşabilmek için

alınabilecek önlemler ise şöyle izlenmiştir: İlk olarak vergi reformu yapılacağı söylenmiştir. İkincisi kamu kesiminde Merkez Bankası'ndan alınan krediler için bir tavaz özimidir. Bu tavaz genel bütçeye dahil davetler ve Teşebbüs 35 milyar, diğer kamu idareleri Teşebbüsleri için 95 milyar olmak üzere toplam 155 milyar TL olarak belirlenmiştir. Ayrıca işçi ve memur ücretleri sınırlandırılacağı ifade edilmiştir. Diğer kamu idareleri Teşebbüslerinde gerekli değişiklikler yapılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığına ayrıca bir rapor sunulmuş ve belirlenmiştir. Üçüncü olarak, dış mali durumunun iyileştirilmesi dolaylı olarak belirtilmiştir. Bu amaçla kamu kesiminde çalışanların ücretleri 1980 sonuna kadar azaltılacağı belirtilmiştir. İşçi ücretleri konusunda da Toplumsal Barışçılık Komitesi ve Toplumun Barışçılık Komitesi gibi hareket eden kuruluşların da politikasındaki değişiklikler ve önlemlerin planlanması konusunda da konuşulmuştur. Bu konularla ilgili olarak Teşebbüslerimizin de görüşleri alınarak, bir rapor hazırlanmış ve bu raporun ışığında, dış mali durumunun iyileştirilmesi için gerekli önlemler belirlenmiştir. Ayrıca raporun ışığında, dış mali durumunun iyileştirilmesi için gerekli önlemler belirlenmiştir.

bu'nda açıklanmıştır. Önaörülen diğer bir önlem, Türk parasının değerinin sık sık gözden geçirileceği ve gerekirse Kasım 1979'da ve Mart 1980 sonlarında yeni ayarlamaların yapılabileceğidir. Ayrıca, Türkiye'nin dış borç yükünü hafifletmek için borç erteleme çalışmalarına devam edileceği ve borç servis yükünün yıllara daha dengeli bir şekilde dağıtılmasına çaba harcanacağı vurgulanmıştır. Öte yandan enflasyon hızının arttığı, alınan önlemlere rağmen enflasyon oranının % 60 dolaylarında olduğu belirtilmiştir. İhracatı ve döviz girdilerini artırmak için alınmış olan tedbirlere rağmen dış ödeme güçlüklerinin önümüzdeki yıllarda da devam edeceği açıklanmıştır. Dış ödeme güçlükleri; bir yandan borç servis yükünün ağırlığı, diğer yandan dünya konjonktürünün Türkiye aleyhine gelişmesi şeklinde izah edilmiştir. Bütün bunlara rağmen önümüzdeki yıllarda dış ödeme açığının, daha doğrusu cari işlemler açığının 1978 düzeyinde tutulmasına çaba harcanacağı belirtilmiştir. Yani, buna göre cari işlemler açığı önümüzdeki yıllarda da 1,8 milyar dolar civarında olacaktır.

IMF'ye verilen mektubun genel amaçları, alınacak önlemler ve izlenecek politikalar genel olarak bunlardan ibarettir. Görüldüğü gibi Niyet Mektubu'nda ekonominin oldukça gerçekçi bir değerlendirmesi yapılmıştır. Şimdi burada tartışmak istediğimiz hususlar şunlardır: Sözü edilen politikalar uygulanabilir mi? Ya da ne ölçüde gerçekçidir? Başkaca alınması gerekli önlemler nelerdir? Bu konuda görüşlerinizi almak istiyorum. Buyurun Sayın Alkin, arzu ederseniz sizden başlayalım.

ALKİN — Uluslararası Para Fonu'na verilmiş olan Niyet Mektubu'nda ortaya konmuş amaçların hepsi, doğal olarak anlamlı amaçlar. Gerek enflasyon hızının düşürülmesi, gerek borçlarla ilgili dış mali durumun güçlendirilmesi; istikrarlı kalkınma, kaynak kullanımında düzeltme ve istihdam sorununa çözüm

bulma; özlenen amaçlar... Ancak, sizin az önce sorduğunuz soruya cevap olarak peşinen şunu söylemek istiyorum: Gerek ekonomik güçlüklerin nedenlerinin açıklanmasında, gerekse bu güçlüklerin giderilmesinde ve yukarıda sayılan amaçların gerçekleşmesinde önerilen önlemlerde tamamen gerçekçi davranıldığı söylenemez. Bir kere, ekonomik sorunların boyutlarının büyümesinde, hem geçmişte yapılan ekonomi politika hatalarının, hem de petrol fiyatlarındaki artıştan ve dünyanın içinde bulunduğu ekonomik bunalımdan gelen elverişsiz konjoktür etkilerinin çok büyük payı olduğu muhakkak. Ancak bütün sorunların bu iki nedenden kaynaklandığı söylenemez. Çünkü son ya da yakın dönemde alınması gereken birtakım önlemlerin bütünü ile alınabildiğini, yapılmaması gereken şeylerin de bütünü ile engellendiğini ileri süremeyiz. Örneğin, son iki yıldır kamu harcamalarına gerekli özenin gösterildiğini söyleyemeyiz. Bilindiği gibi, enflasyonun nedenlerinden bir tanesi budur. Keza, KİT açıklarının daraltılması, mal dengelerinin bozulmaması için gerekli özenin gösterildiğini söylemek de oldukça güç. Para politikasında, faiz politikasında ve kur politikasında gerekli önlemler oldukça geç alınmış görünümündedir. Şu halde kısaca toparlamak gerekirse, bugünkü bunalımın boyutlarının ortaya çıkışında, hem geçmişteki hatalı politikaların hem de elverişsiz dünya konjoktürünün oldukça önemli etkileri var; ama, bugünkü sorunları bütünüyle yalnızca bu iki nedene bağlamak gerçekçi olmayacaktır. Bu sonuca varılmasında, yakın dönemin de bazı olumsuz etkileri vardır. Şimdi, bu amaçlara varmak ve sorunların boyutlarını daraltmak için alınabilecek önlemler üzerinde duruldu. Hepsinin gerçekçi olduğunu söylemek mümkün değil. Bana, bunların bazıları zaman açısından, bazıları da uygulanabilirlik açısından pek gerçekçi görünmedi. Örneğin, bir vergi reformu sorunu var. Vergi reformu için ortaya çıkmış olan yasa tasarısı ve ta-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. T. Güngör Uras (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Genel Sekreteri), Osman Nuri Torun (Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Mali Koordinatörü), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İ. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi) ve Dr. Öztin Akgüç (Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yazı İşleri Müdürü); güncel konuları tartışırken görülmüşler.

sorunun başından geçenler, Uluslararası Para Fonu'nun da görüşlerine paralel bir vergi reformunun çok kısa sürede meclislerden geçirilebileceği izlenimini vermiyor. Kamu kesimine Merkez Bankası'ndan açılan kredilerle tavan konması önerisi, gerçekten anlamlı bir öneri. Buna belli politik gayretler içerisindedir uyulabilir. Bu bakımdan, daha şimdiden, gerçekçi değildir, diyemiyoruz. Tabii uygulamayı görerek bir kaniya varacağız. İşçi ve memur sayısının sınırlandırılması, yeni kadroların açılmasında Maliye Bakanlığı'nın onayının gerekli olması, gene gerçekçi bir önlem olarak düşünülebilir. Bu konunun uygulanması, belki politik açıdan da pek kolay önlemlerden birisidir. Ücret ve maaşların sınırlandırılmasında Mart 1980'e kadar memur maaşlarına zam yapılmaması, tabii en kolay bir önlem oluyor. Zaten bu tarihe kadar memurlar da herhangi bir beklentide olmadığından; bunun politik yansımaları da, olumsuz yansımaları da

pek mümkün değildir. Ancak kamu kesiminde çalışan işçilerin ücretlerindeki sınırlamalarla ilgili Toplumsal Anlaşma pek gerçekçi bir önlem önerisi olarak gözüküyor. Özellikle büyük işçi federasyonlarından bir tanesinin bu Toplumsal Anlaşma sınırları dışına çıkma eğilimi de son günlerde belirdi. Şu halde bu önlemin gerçekçi olmadığını söyleyebiliriz. Faiz politikasında son aylarda gene anlamlı boyutlarda olumlu değişiklikler yapıldı. Ancak bu kadarının yeterli olabileceği kanısında değiliz. Negatif faiz devam ettikçe, faiz politikasının tam rasyoneline oturmuş olduğunu söyleyemeyiz.

Yüksek Faizler

AKGÜÇ — Sayın Alkin, izin verirsiniz burada araya gireceğim. Görünürde belki bir negatif faiz var. Ama, aslında bir de görünürün dışında alınan yüksek faizler var Türk ekonomisinde.

Yani, resmi kayıtlara yansımayan, yerli DCM gibi... Yahut bankacılık sistemine yansımadan direkt olarak verilen kredilerde çok yüksek faizler söz konusu. O itibarla sadece negatif faiz değil, bugün çok daha yüksek oranlarda, belki de % 100'ü aşan bir faiz var ve bu yüksek faizi de maalesef ancak spekülasyon peşinde koşanlar ödeyebiliyorlar. Yoksa normal olarak uzun vadeli yatırım amacı güdenlerin, bu kadar yüksek faizler ödemelerine olanak yoktur. Yani, bir yerde faizi ekonomik faiz yapalım derken, kaynakların daha çok spekülataif amaçlara yönelmesi gibi bir sonuçla da karşılaşırız.

ALKİN — Sayın Akgüç, aslında sizin görüşünüze verilecek iki cevabım var. Birincisi, yasal olmiyan yolların yahut örgütlenmemiş kredi piyasasındaki kredi alış verişinin boyutlarını doğrulukla tahmin etmek mümkün değil. Bunun dışında yine banka kredi rakamlarına baktığımızda, yasal kredi piyasasında önemli boyutlarda kredi alış verişinin yapılmış olduğunu görüyoruz. Şimdi bu ikisinin boyutlarını karşılaştırmadan kesin bir cevap vermek, daha doğrusu kesin bir hükme varmak biraz güç. Bunun üstünde faizlerin, kaynakları yönlendirmek ya da harcamaları belli bir disiplin altına almak fonksiyonu yanında, bir de gönüllü tasarrufları uyarmak fonksiyonu var. Şimdi, özellikle alışılmış deyiimi ile küçük tasarruf erbabının gönüllü tasarruflarını uyarmada, bu örgütlenmemiş kredi piyasasındaki yüksek faizlerin herhangi bir fonksiyonu olduğunu sanmıyorum. Burada olumlu bir etki yaratmak için, yasal kredi piyasasındaki, yahut diğer bir deyişle yasal ortamdaki negatif faiz haddinin mutlaka ortadan kalkması gerekiyor. Ben bilmiyorum ama, son aylarda, küçük tasarruf erbabı da örgütlenmemiş kredi piyasasına doğru kanalize edilmişse, o zaman başka. Fakat bunu da pek sanmıyorum.

AKGÜÇ — Şöyle diyelim. Tabii, yasal olmiyan kredi piyasasının boyutları hakkında çok sarih bilginiz yok. Ama yasal

kredi piyasasında da nominal faiz haddi ile efektif faiz arasında çok önemli farklar var. Efektif faiz haddi birçok yerlerde % 40'ı aşıyor. Kaldı ki, bunun yanı sıra bir de yerli DCM sistemi uygulanıyor. Gerçekte herşey normal gözüküyor. Bankanın ödediği faiz yasal, aldığı faiz yasal, fakat bu arada mevduat yatırına, krediyi kullanan tarafından açıktan ödeme yapılıyor ki bu da hiçbir şekilde banka kayıtlarına yansımıyor. Bir de böyle bir durumla karşılaşıya kalıyoruz. Tabii bu teorik bakımdan tartışılabilir. Ama, faiz oranlarının yükseltilmesi, bu enflasyon ortamında küçük tasarruf sahiplerini tasarrufa özendirir ve onların tüketim harcamalarını kısmada acaba ne derece etkili olur? Doğrusu, onu bilemiyorum.

ALKİN — İşte ben de onun için diyorum ki, eğer küçük tasarruf sahipleri bir pozitif faiz haddi elde edeceklerini düşünürlerse, belki tüketimlerini kendi kendilerine sınırlayabilirler. Ama, sizin de dediğiniz gibi, eğer örgütlenmemiş piyasanın boyutları döviz piyasasında olduğu gibi bir hayli büyümüşse, ya da örgütlenmiş piyasada kayıtlara geçmeyen bir takım faiz ödemeleri oluyorsa, tabii bunun etkisi de sınırlı kalacaktır. Ancak, benim kanıma göre, küçük tasarruf erbabı için negatif faiz haddi hâlâ yürümetedir ve bekleyişler nedeniyle de bu küçük tasarruf erbabı tasarruftan vazgeçip hızla gelecekte yapabileceği tüketimi şimdi gerçekleştirmeğe çalışmaktadır. Çünkü, ayrıca fiyat artışı bekleyişleri de var. Tabii, bu aslında bütün ayrıntıları ile burada tartışılabilecek bir konu değil. Sizin de haklı olduğunuz taraflar var. Dilerseniz öbür önlemler için bir-iki söz söyleyeyim.

KİT açıklarının azaltılması önerisi bence gerçekçi değil. KİT açıklarının daha belli bir dönem azaltılmasına olanak yok. Belli yasal çerçeveler içerisinde, Toplumsal Sözleşme ile ilgili açıklamaları da hatırlıyacak olursak, ücret bordrosu yükünden gelen maliyet artışlarını sınırlamanın olanağı yok. Belli KİT mamullerine zamlar yapılmıştır. Bundan öteye, politik koşullar içerisinde, daha illeri zam-

lar herhalde hem mal açısından hem de oran açısından oldukça sınırlı kalacaktır. Burada akla bir tek yol geliyor, o da politik bakımdan hükümet için uygun mudur, değil midir? Tabii bu nokta tartışmalıdır. KİT açıklarının, bir de yeni yatırımların veya tevsi yatırımlarının finans gereklerinden doğan bir parçası var. Bunun boyutlarını daraltmak mümkün müdür? Daha da açık konuşmak gerekiyor. Eğer ücret sınırlamalarına gidilemiyorsa —ki gidilebileceği kanısında değilim—, belki bir iki yıllık bir dönem, hatta daha uzun bir dönem için KİT'lerin yeni yatırımlarından vazgeçmeleri gerekecektir.

KİT Açıkları ve Yeni Yatırımlar

AKGÜÇ — Sayın Alkin, acaba KİT'ler tüm yatırımlarından mı vazgeçecekler? Yoksa Türk ekonomisindeki bazı çarpıklıkları gidermek için bir takım yeni yatırımların yapılması zorunlu mu? Hemen belirtiyim ki, Türk ekonomisinde çarpıklık derken, enerji yetersizliği yahut alt yapı yetersizliği gibi noktaları kastediyorum.

ALKİN — Bütün yatırımları durduramazsınız. Çünkü, bu defa tam aksine karşınıza bir takım üretim tıkanıklıkları çıkacaktır. Ama, herhalde bir seçme yapmak, üstelik de bir program uygulamak gerekecektir. Yani, ben şunu demek istiyorum: Gerek 4. Beş Yıllık Plân'da, gerekse 1979 Yılı Programı'nda öngörülen tüm projelerin gerçekleştirilmesi için finans kaynağı ayırmanın bence olanağı yok. Daha doğrusu, bu konunun KİT açıklarını daraltma önemi ile çelişen bir tarafı var. Bu program çerçevesinde, sizin de söylediğiniz gibi, Türkiye için çok önemli ve üretim tıkanıklıkları yaratmayacak olan alanlarda yatırımlara tabli devam edilecektir. Ama, onun dışında çok dikkatli bir secme yapmak gerekiyor.

AKGÜÇ — Sayın Alkin, biliyorsunuz 4. Beş Yıllık Plân büyük ölçüde kamu yatırımlarına ve bu arada KİT'lere ağırlık vermiş olan bir plândır. Yanılmıyorsam, 4. Plân döneminde Kamu İktisadi Teşeb-

büsleri için yılda 100 milyarın üzerinde bir yatırım öngörülmüştür. O zaman 4. Plânın yatırım hedeflerinin de gözden geçirilmesi gerekecek.

ALKİN — Yani şunu tartışmalıyız: Eğer KİT açıklarını azaltma bir önlem olarak ileri sürülüyorsa, bundan başka bir çare yok. Aslında tek yapılacak şey, kamu yatırım hedeflerinin yeniden gözden geçirilmesidir. Bu arada bir seçme, bir ayırım yapmak gerekecektir. Enflasyonun

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

hızı birden duramayacağına, kanımca ücret sınırlamaları gerçekleştirilemeyeceğine göre, KİT açıklarını daraltmak için yatırım hedeflerini yeniden gözden geçirmekten başka çare yokmuş gibi görülüyor. Önerilen önlemler arasında Türk parasının dış değerinin sık sık gözden geçirileceği de yer alıyor. Bu, anlamlı bir öneridir. Hatta, 1979 Kasım ve 1980 Mart gibi araya bu kadar zaman süresi koymadan bir takım düzeltmeler yapılabilmesi, daha da uygun olabilirdi. Yalnız Kasım tarihinin belirlenmesi politik sınırlamaların sonucu olarak açıklanabilir, ancak ondan sonraki gözden geçirilmenin Mart ayında olması şart değildi. Daha önce de böyle bir gözden geçirme yapılabilirdi. Diğer önlemler arasında yer alan borç erteleme

çalışmalarına devam, borç servis yükünün yıllara göre dengeli dağıtılması; anlamlı, yerine getirilebilecek ve gerçekçi önlemler sayılabilir. Daha doğrusu bunlar gerçekleşmesi çok da kolay önlemler değildir. Ama bu iş, bir ölçüde başarılıdır.

AKGÜÇ — Türk Lirası kurunun sık sık değiştirilmesi, iç piyasaya dönük üretim yapan ve bugüne kadar kapalı bir ekonomi modelini benimsemiş olan Türkiye’de, acaba kısa bir dönemde önemli bir değişiklik yaratabilir mi? Bu konudaki kanaatiniz nedir?

ALKİN — Şunu söyleyeyim. Eğer kısa bir dönem düşünürsek, bunun uygulanmasındaki siyasal hatta bürokratik koşulları gerçekçi olarak değerlendirmek lâzımdır. Ama, bir bağlılık yöntemi getiremedikçe; yani sermaye piyasasında, mal piyasalarında ve döviz piyasasında fiyatları birbirine bağlayacak bir yöntem geliştirmedikçe; ben aslında bütün bu önlemler içerisinde bile enflasyonun ancak çok uzun bir sürede frenlenebileceğine inanıyorum. Yani benim için ideal budur. Tabii bütün bu politik koşullar tartışılabilir. Gerçekleşmesi son derece güçtür. Benim gönlüm, bütün fiyat denetimlerinin, faiz denetimlerinin böyle bir dönemde kalkmasını istiyorum. Eğer kur politikasında tam bir oynak kur sistemine gidilemiyorsa, çok daraltıcı zaman aralıkları ile kurun bütün bu bağlantı çerçevesi içerisinde düzeltilmesi yolu seçilebilir. Enflasyonist süreci kendi içerisinde frenlemenin başka bir çaresi olabileceğine inanmıyorum. Ayrıca, yine şuna inanıyorum ki, bu tür bir fiyat bağlantısı, hükümeti belki bir takım politik koşullar karşısında zorlanmaktan da kurtarabilir. Hele otomatik bir mekanizma yaratılabilirse, bu politik koşulların sınırlayıcı etkisi daha da az olacaktır. Ama eğer böyle bir bağlantı kurulmazsa, bir yandan enflasyonu denetim altına almak için önlemler alınırken, öte yandan da enflasyonu rahatlıkla ortaya çıkabilir. Çünkü zorlayıcı hiçbir bağlantı olmayacaktır.

Öngörülen Politikalar ve Bunların Geçerliliği

AKGÜÇ — Çok teşekkürler. Sayın Uras, IMF’ye verilen mektupta öngörülen politikalar ve bunların geçerliliği hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

URAS — Ben konuya başka yönden yaklaşmak istiyorum. Belki, Sayın Alkin ile geçen tartışmadan sonra bu biraz gecikmiş olacak. Ben, IMF’ye verilen mektubun, Türk ekonomisini yönetme sorumluluğunda olanların inancılı bir şekilde gerçekleştirecekleri niyetlerini gösterdiğine inanmıyorum. Niyet mektubunu, uyulması gerekli bir formaliteyi yerine getirmek için verilen bir belge şeklinde değerlendiriyorum. Bu çok önemli bir noktadır. Şöyle ki; ben Türkiye’yi yönetmek sorumluluğunu taşıyanların, bazı şeyleri IMF değil, Türk ekonomisi öyle gerektirdiği için yapmaları gerektiğine inanıyorum. IMF’nin mektubunda yer alanlar, esasen yapılması gerekli olan şeylerdir. İşte onun için formaliteden söz ediyorum. Ekonomiyi yönetmekte sorumluluk taşıyanların bunları yapmamakta uzun süredir direndikten sonra, IMF’ye verilen mektupta bunları bir formalite olarak belirtmeleri, bence büyük bir çelişki taşımaktadır. Bunların yapılmasının gerekliliği, IMF’ye verilen mektuptan çok önce farkedilmeli idi. Yani bugüne kadar bunların uygulanması gerekirdi. Bugüne kadar bunlar uygulanmamıştır ve bundan sonra uygulanacağına da inanmıyorum. Şöyle ki; gerek Türkiye’yi gerek Türk ekonomisini yönetenler ve gerekse Türk ekonomisinde büyük ağırlığı olan baskı grupları, hâlâ içinde bulunduğumuz ekonomik sorunların ve bu sorunların yarattığı sosyal sorunların önemini farkedebilmiş değillerdir. Bunun için ciddi tedbirler sadece bir niyet olarak ortaya çıkıyor, fakat bunları uygulamaya gereği duyulmuyor, gibi geliyor bana. Bu açıdan sözü edilen Niyet Mektubu’nda belirtilen önlemlerin uygulanmıyacağını tahmin ediyorum ve zaten bunları da ekonomiyi derleyip toplamak

acımdan yetersiz görüyorum. Bunları, Niyet Mektubu'nda belirtilen şekilleriyle, çok yalın ve uygulanmasında ekonomiye yankı yapmıyacak bir takım tedbirler olarak görüyorum. Biraz önce belirttiniz. Örneğin, İktisadî Devlet Teşekkülleri'nin zararlarının önlenmesine ilişkin niyetleri gibi... Bu konuda ne bugüne kadar yapılmış bir şey, ne de yapılacağı hakkında bir ümit vardır. Tam tersine İktisadî Devlet Teşekkülleri giderek daha kötü yönetilir hale gelmektedirler. Aynı şekilde korkum odur ki, para ve kredi

Dr. T. Güngör Uras

konusunda öngörülen sınırlamalara bile, Kasım ayındaki yeni denetlemelere kadar riayet edilemeyecek ve bu yüzden geçen sefer olduğu gibi IMF'den ikinci dilimin alınmasında önemli zorluklar çıkabilecektir. Bunun göstergeleri çok fazla. Biz hâlâ daha günümüzü gün etme ve vartayı bu Niyet Mektubu ile atlatabileceğimizi sanma hayalleri içinde yaşıyor görünüyoruz. Yapılan devalüasyon buna bir örnektir. Geçenlerde bir seminerde de belirtildiği gibi, devalüasyon ithalâtı kısmak için yapılır. Halbuki devalüasyonu biz ithalâtı açacak bir tedbir olarak yaptık. Çünkü, devalüasyon yapıp başkalarına hoş görünerek, oradan sağlayacağımız paralarla daha fazla ithalât yapma hayali içindeyiz. İlk

transfer listesini tetkik ederseniz görürsünüz ki, transferler açılırken, bu ekonominin yapısal değişimini öngörecektir herhangi bir şey düşünülmemiştir. 195 milyon dolarlık transfer yapılıyor, bunun 75 milyon doları demir-çelik'dir. Bunu 1000 firmaya pay ederseniz, ufak ufak demir-çelik transferleri yapıldığını görürsünüz. Bu arada ekonomi yönünden çok önem taşıyan büyük alt yapı yatırımlarımızla ilgili önemli sorunlarımız hâlâ daha ortada duruyor. İhracat konusundaki tedbirler, tamamen yapay zorlamalarla devam ediyor. İhracatı hakikaten artırıcı yönde ciddi bir düzenleme yok. Türkiye'de uzun zamandır şikâyet edilen sanayi yapılarını değiştirecek hiçbir ciddi girişim yok. Daha hâlâ yatırım olarak spor salonu ve orman ürünleri entegre tesisleri diye okul sırası ve mobilya yapacak tesislerin yatırımına öncelik veriyoruz. Bu da, bizim yatırım anlayışımızdaki çarpıklığı açık olarak ortaya koyuyor. Bir örnek olarak ortada duruyor. Aynı tutuma, sınai üretimde de dikkatimizi çekmek isterim. Sanayide aksama-dan yürümesi öngörülen üretim, daha çok lüks tüketim malı veya dayanıklı tüketim malı sayılan ürünlerdir.

AKGÜÇ — Sayın Torun, Sayın Uras çok kötümser bir tablo çizdi. Alınan ve öngörülen tedbirleri, zaten fazla etkili bulmadığını; etkili olamayacak bu tedbirlerin dahi önümüzdeki dönemde uygulanamayacağını; Niyet Mektubu'nun bir formaliteyi, bir şekil şartını yerine getirmek için hazırlanmış olduğunu ifade etti. Sizin bu konudaki değerlendirmeleriniz neler olabilir?

Vergi Kanunu Çıkabilir mi?

TORUN — Niyet Mektubu'nu geç kalmış bir operasyon olarak kabul edenler de var, etmeyenler de var. Niyet Mektubu'nda ikinci bir özellik, mümkün olduğu kadar uygulanabilir bazı konular üzerinde durma gayretinin gösterilmesidir. Bunun için, para-kredi ve dış

ticaretle ilgili önlemlere ağırlık verilmiştir. Ancak, mali politika tedbirlerinden bahsedilmiş, fakat bunların ne olduğu açıklanmamıştır. Bu bakımdan, mektubun bütününe bakıldığı zaman, bir istikrar tedbirleri paketi olarak yetersizdir. Mali politika tedbirlerine zaten istikrar gücü yetmeyeceği için, bu bir bakıma gerçekçi bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Ama, meselâ alınmış vergi reformundan bahsediliyor. Hepinizin daha önce üzerinde durduğu gibi, aslında hazırlanan tasarı bir vergi reformu tasarısı niteliğinde değildi. Geri dönmüş olan bu tasarı, sadece vergilerde bazı düzeltmeler yapma gayretinden ibaretti. Devlet harcamalarında ise, alınmış hiç bir ciddi tedbir yoktur. Alınabileceğine de ben inanmıyorum. Bu, önce istikrar politikası, uzun vadeli kalkınma politikası ve bu konuda bir kamuoyu oluşturulması meselesidir. Türkiye'de yürürlükte olan mevzuat, son yıllarda bu imkânı bize kaybettirdi. Hâlâ 1930'ların Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'na dayalı bazı tedbirlerle ekonomiyi yürütmeye çalışıyoruz. Hâlâ kamu harcamalarında kısıtlama yapma cesaretine, kamu gelirlerinde ciddi ve gerçekten doğru sayılabilen artırımlar yapma gücüne sahip değiliz. Bugün Türkiye'de hiç bir iktidar, Parlamento'da özlenen şekliyle vergi kanununu çıkartamaz. Bu bakımdan vergilerde sadece bazı noktalara dokunulmakla yetinilmesi, ama temel konulara girilmemiş olması, yeterli bir uygulama değildir. Devlet harcamalarında da iktidarın ciddi kısıtlamalar yapabileceğini zannetmiyorum. Yapabileceği şeyler, para-kredi politikaları ile ilgili bazı düzenlemelerden ibarettir ve Niyet Mektubu'nda da daha çok onlar üzerinde durulmuştur. Bunları ne kadar yapabilir? Gerçekten yapabilecek midir? Doğrusu şüphem var. Çünkü, Türkiye'de kamu yönetimi, karar alma ve aldığı kararları uygulama bakımından ya çok yavaş çalışıyor veya çalışmıyor. Biz üretici olarak, kurulu kapasiteyi gerek özel sektörde gerekse kamu kesiminde çalıştıramıyoruz. Aslında üretim kapasitesini çalıştırabilir-

sek, yeni yatırımlara gitmeden üretimi arttırabiliriz. Diğer taraftan kamunun aldığı kararlara baktığımız zaman, bazı çelişkiler görüyoruz. Örneğin; gerek ekonomiyi güçlendirme programında, gerek Niyet Mektubu'nda, ihracatı ve ihracata yönelik sanayileri geliştirme amacı, vurgulanarak belirtilmiştir. Bu amaçla bazı önlemler de alınmıştır. Alınan önlemlerin başlıcası devalüasyondur. Ancak devalüasyon ise geçici bir süre için ihracatı kamçılayabilir. Devalüasyon, ihracatta yapısal bir değişikliği gerçekleştirmek suretiyle sürekli bir artış sağlayamaz. Devalüasyon yapar yapmaz, dışarıya yapılan satışlarda dışardaki alıcının vergi ödemesi peşine düştük ve vergi iadesini kaldırdık. İhracat yapan sanayicilerin yüksek kâr sağlayacaklarından endişe ettik. Hem ihracatı teşvik edeceksiniz, hem yüksek kâr vermeyeceksiniz. Bu, çelişkidir.

Kamu iktisadi Teşebbüsleri'nin durumuna gelince... Bu bir büyük kesimdir. KİT'lerde yeniden düzenleme konusunda uygulanmaya konulmuş tek ciddi bir tedbir yoktur. Ama cesaretle alınmış fiyat ayarlamaları var. İki defa, bundan önceki zamanlarda alınamamış ve oldukça yüksek hadlerde tutulmuş fiyat artırımları yapılmıştır. Ama görüldüğü, bunlar da kısa bir süre sonra derhal etkisini yitirdi. Çünkü, yan tedbirlerden yoksun olarak alınmış kararları ve bir süre sonra ekonominin diğer fiyatları, hahassa girdi fiyatları, aynı seviyeye yükseldi. Biz, bazı konuları kamuoyunda açıkça tartışamazken, hükümetin bu kararları almasını beklemek aslında gerçekçi değildir. Biz ücret politikasını, gelir politikasını tartışabiliyor muyuz? Ücret artışları bu seviyede giderken, bunun enflasyonu ne şekilde etkileyeceği çok iyi bilinirken, bu konuları tartışmadan enflasyonun önlenilebileceğini nasıl kabul edebiliriz? Bu bakımdan, iki seneden sonra ücretleri ne kadar arttıracamız konusunda bir karar vermek lâzım. Ücretler, uzun bir sürede reel olarak bakıldığı zaman, aslında artmıyor.

Ama, zamanı gelip de gerekli kararlar alınırken, ücretlerin düşünülünün üstüne çıkması, geçici olarak bütün maliyetleri etkiliyor. Bu yüzden maliyet ve fiyat spiriline girmiş oluyoruz. Enflasyonu, önce bu açıdan ele almak lâzım. İkincisi, Niyet Mektubu'na baktığımız zaman, kamu kesimi harcamalarında büyük açıklar görüyoruz. Açıkların 150 milyarın altına düşemeyeceği, Niyet Mektubu'nda da haklı olarak açıkça ifade ediliyor. Eğer kamu kesimi harcamalarındaki açıklar, 150 milyarın altına düşürülemezse, Türkiye'de enflasyonu önlemek gerçekten mümkün değil. Hareket noktamız kondisini bu şekilde gösteriyor.

Osman Nuri Torun

Sayın Uras'ın yatırımların doğru dürüst bir süzgeçten geçirilmemiş olduğu şeklindeki ifadesine katılıyorum. Özellikle kamu kesiminde yapılan yatırımlar, gene geniş ölçüde gösteriş yatırımları olmakta devam ediyor. Evvelâ bunları önleyebilmek ve kamu kesimi harcamalarını bir disipline sokmak lâzım. Kamu kesimi gelirlerini, gerçek kaynaklardan ve adaletli bir şekilde tahsil edilecek vergilerle karşılamak lâzım. Türkiye'de, geniş bir kesim, hiç vergi ödmeden bu kadar büyük bir gelir sağlarken; siz,

harcamaları da, devlet gelirlerini de, devlet giderlerini de hiç bir zaman kontrol edemezsiniz. Bunun sonucu olarak da kamu yönetimini hiç bir zaman düzeltemezsiniz. Kamu yönetimini düzeltemediğiniz zaman da, aldığınız kararları uygulama gücüne sahip değilsiniz demektir. Çünkü, politika seviyesinde aldığınız kararları, idare mekanizmasında uygulamaya dönük kararlar haline getirilmesi ve uygulamanın da izlenmesi, denetlenmesi gerekir. Bunu, devlet kesimindeki işini benimsememiş, işine yabancılaşmış, işinden uzak kalmış, görev ve sorumluluk anlayışları yetersiz memurlarla yapamazsınız. Bugün, doğru dürüst bir şehirlerarası telefon konuşmasını yapamazsınız. Araba vapurlarını, bankaları çalıştıramazsınız; otelleri işletemezsiniz. O halde ekonomide üretimi nasıl artıracaksınız? Üretim-tüketim dengesini nasıl koruyacaksınız? Yeni yatırımları yapmakla ne sağlayacaksınız? Bu konuları ele almak, kamuoyuna öncelikle benimsetmek ve kabul ettirmek lâzımdır. Bunların gerekliliğine ve faydasına kamuoyunun inanması lâzımdır. Kamuoyu, her Niyet Mektubu'nu yabancı bir kuruluşa teslim olmak gibi veya sadece günü gün etmek şeklinde kabul ederse ve bunun topluma gerçekten bir şeyler getireceğine inanmazsa, girişimlerinizden bir sonuç alamazsınız. Kamu yöneticisine, özel kesime ve sade vatandaşa kabul ettiremediğiniz bir şeyin gerçekleştirilmesini tek başına devletten beklemek hayal olur. Biz hem bu sistemin içindeyiz, hem de bu sisteme karşıyız. Bu durumda acaba kendimizi nasıl yönetebiliriz? Gerçi sisteme karşı olanlar vardır. Ama onlar kendileri içinde tutarlıdır. Fakat, hem sistemin içinde olup hem de sisteme karşı bazı şeyler peşindeyseniz, o zaman durum değişir. Bu çelişki, samimi ve dürüst olmayan davranışların ifadesidir ve kamuoyunu geniş ölçüde etkilemektedir. Kamuoyunun desteği olmadan da arzulanan politikayı gerçekleştirmeye imkân yoktur. Bu yüzden Niyet Mektubu sadece para-kredi ve dış ticaretle ilgili konularda kısmen gerçekçi

olma gayreti içindedir. Ancak, bu tedbirler yeterli değildir. Kaldığı, etkili tedbirler almak da, siyasi iktidarın bugünkü gücünü aşan konulardır. Mali işlemlerde siyasi iktidarın yapabileceği şey son derece sınırlıdır ve ondan ötesine gidemez. Parlamento inanmadıkça, kamuoyu da desteklemedikçe, uzun vadede başarılı sonuçlar beklemeye imkân yoktur. Özetlemek gerekirse; gelecek yıl enflasyon hızı belki biraz düşürülebilir, ama ciddi bir şekilde düşürülebileceğine inanmıyorum. Aynı şekilde, uzun vadede Türkiye'nin dış ödemeler dengesi darıboğazının da bu gibi tedbirlerle kapatılabileceğine inanmıyorum. Alınan veya öngörülen önlemler nispi ve geçici bir ferahlık sağlayabilir; ama uzun dönemde yapısal değişiklik ve ekonomide denge sağlayamaz. Uzun dönemde ekonomiyi güçlü bir hale getiremez. Bunu bizim evvelâ samimiyetle istememiz ve bunun bedelini ödemeye hazır olmamız lâzım. Bedelini başkaları ödemek şartıyla hazır olmak, baştan kabul etmemek demektir. Bizim toplum olarak davranışımız böyledir. Bu davranışlarımız sebebiyle, bu toplumda ekonomik istikrar sağlanabileceğine inanmıyorum.

AKGÜÇ — Çok teşekkür ederim efendim. Buyurun Sayın Uras, sanıyorum ilâve edeceğiniz bazı hususlar var.

Türkiye'de Üretim mi, Para mı Artıyor?

URAS — Sayın Torun'un görüşlerini vurgulamak için tekrar söz aldım. Belki çok kesin çizgilerle konuşuyoruz, ama yine de şunu söylemek istiyoruz. Niyet Mektubu ve buna bağlı olarak hükümetin uyguladığı operasyon, öyle adlandırıldığı halde, herhalde ekonomiyi kurtarma aşamasındaki son operasyon değildir. Yani, bana öyle geliyorki, bunu kısa aralarla diğer kurtarıcı operasyonlar izleyecektir. Ta ki biz işin ciddiyetini anlayalım. Burada çok önemli bir nokta var. Biz herhalde dibe vurmadan yukarı çıkmak istemiyoruz. Halbuki benim

bekleyişim, işin vahametini dibe vurdan anlayıp, yukarı çıkmak için hemen caba göstermekti. Ben, gerek Niyet Mektubu'nda hükümetin açıklanan niyetlerini, gerekse uygulamalarını, ekonomiyi kurtaran nihai aşamalı bir tedbir demeti olarak görmüyorum. O ciddiyeti ne hükümet, ne de kamuoyu anlayabilmiştir. Kamuoyu derken, hem tüketicisi hem üreticisiyle biz, hiç bir fedakârlık yapmadan sadece Niyet Mektubu'nu verecek bu badireyi atlatabileceğimizi sanıyoruz ve bu kaniyi hâlâ da taşıyoruz. Niyet Mektubu'nun sağladığı ufak tefek kırıntılarda da, mevcut durumumuzu sürdürebileceğimiz ümidi içindeyiz. Aynı bekleyiş hem üreticilerde hem tüketicilerde çok iyi görünüyor. Dikkat edin, gelen ufak tefek kırıntılardan kimlerin yararlanmak istediği, hangi sektörlerde üretimin durdurulmaması için gayret gösterildiği, bunun açık bir delilidir. Bu denli bir badirene böyle kolay bir şekilde sıyırılmak, yüzeysel birkaç önlemlerle düzlüğe çıkmak, her halde mümkün değil. Ama Türkiye buradan çıkmak zorundadır. Bunun şakası yoktur. Biz bu durumda daha fazla kalamayız. Sorumlu olanlar, konunun ekonomik yönden vahametini anlamasalar bile, yakın gelecekte sosyal yönden ortaya çıkacak acı gerçekler, onları ekonomik konuya ciddi olarak eğilmeye zorlayacaktır. Şurada bir şeye dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye'de üretim değil, para artıyor. Çok hızlı gelir transferleri olmaya başladı. Halbuki biz, birkaç sene önceki dönemde Türkiye'deki gelir dağılımından şikâyet ediyorduk. Gelir dağılımını iyileştireceğimize, daha da bozuyoruz. O kadar devamlı ve hızlı bir şekilde bozuyoruzki ve bu bozulan gelir dağılımının ortaya çıkardığı güçlükler ve sorunlar o kadar ciddi hale gelmeye başladıkı, bunlar çok önemli gelişmeler. Türkiye'de ekonomiyi yönetme sorumluluğunu taşıyanlar, halka dayanılan oylara işbaşına gelen ve seçim arifesinde olan birtakım sorumlular, daha hâlâ tercihlerinin önemini farkedemediler. Örneğin; Türkiye'ye, halkın yaygın tü-

ketim maddesi olan margarin ithal edilemezken, otomobil aksesuarı ithalâtında hiç bir aksaklık yoktur. İstedığınız otomobil aksesuarını piyasada bulabiliyorsunuz. Türkiye'nin akılcı tercihi bu mudur? Daha ileri gideyim. Yapılacak birkaç milyon dolarlık ithalât ile Türkiye'de halka Ramazan ayında margarin temin etme fırsatına, şansına sahip olan hükümet, bu imkânı bile değerlendiremiyor; daha büyük bir kaynağı, zaruri olmayan bazı tüketim mallarının üretimi durmasını diye tahsis ediyor. Bu örnekleri, söz konusu malların üretimine karşı olduğum için değil, tercihleri ortaya koymak için söylüyorum. Domates salçası ihracatı için mi, yoksa otomotiv sanayiinde kullanılsın diye mi teneke getireceksiniz? Tercihinizi burada belirtmeniz lâzım. Hangi sanayi ürünlerini ihraç etmeyi düşünüyorsunuz ve bu konuda ne gibi önlemler getiriyorsunuz? Bunları açıklıkla ortaya koymanız lâzım. Ben bunları göremiyorum ve bunların ileride çok daha ciddi sorunlar doğuracağını ve bu geçici durumun, gelecekteki ciddi sosyal tepkilerinin ekonomiyi de alt üst edeceğini sanıyorum.

Kamuoyu, Baskı Grupları ve Enflasyon

AKGÜÇ — Efendim, sırası gelmişken ben de bu konuda görüşümü söyleyeyim. Herkes enflasyondan şikâyetçi. Ama baskı grupları gerçekte içtenlikle enflasyonun durdurulmasını istiyorlar mı? Ben bu konuda çok şüpheliyim, çok kuşkuluyum. Benim görüşüm şu: Politikacı enflasyonun durdurulmasını gerektiğini söylüyor, ama bunun gereklerini yapmaya hazır değil. Sözde durdurma çabasında. İşadamları, ilânlar veriyorlar, enflasyonun kötülüğünden bahsediyorlar; ama ben, işadamlarının da samimi olarak Türkiye'de enflasyonun durdurulması için gerekli fedakârlığı göstermeye hazır oldukları kanısında değilim. Çünkü, kredi politikasına biraz dokunduğunuz zaman, para darlığı diye feryat başlıyor.

Çünkü, şunu da unutmamak lâzımdır: Eğer Türk ekonomisi bugün bir çıkmazda ise, bunda hiç şüphesiz ürettikleri ölçüde Kamu İktisadi Teşebbüsleri sorumludur. Ama, ekonominin büyük bir bölümü de özel kesime dayanmaktadır. Eğer özel kesim gerekli verimlilikle çalışırsa, belki kamu kesiminin ataletini de bir ölçüde kapatabilir. Kapatılmadığına göre, demekki sadece Kamu İktisadi Teşebbüsleri değil, özel kesimimiz de dış rekabete kapalı, iç piyasayı, kolay satış yapılabilen korunmuş bir pazarı tercih eden ve iç pazarda tekelleri kârları yeğleyen bir yapıya sahiptir. Bunu da açık-

Dr. Öztin Akgüç

ça vurgulamakta yarar vardır. Üçüncüsü, ben işçi liderlerinin de gerçekte enflasyonun durdurulmasını istedikleri kanısında değilim. Yoksa % 100, % 200 gibi ücret zamları ile gelmelerine imkân yoktur. Eğer bu zamlar verilecekse, ödenecekse bunun anlamı şudur: Enflasyon devam edecektir. Çünkü, reel olarak ücretleri % 100, % 200 artırmaya imkân yoktur. Üretim ve milli gelir % 3, % 3,5 arttığı halde onlar bu önerileri yapıyorlarsa, enflasyonun bu düzeylerde devam edeceğini öngörüyorlar, hatta bunun sağlanması çabası içindeler, demektir. Şu

halde; politikacı enflasyonun durdurulmasına inanmışsa, işadami sözde enflasyonun durdurulmasını savunuyorsa, işçi kesimi enflasyonun devamına yol açacak öneriler getiriyorsa; bu koşullarda enflasyonu durdurmaya imkân yoktur. Bence yapılacak şey, kamuoyuna çok açık olarak durumu söylemek ve kısa dönemler için de umut vermemektir. Kaldığı, yavaş yavaş bu umutlar da yitirilmektedir. Politikacının, daha açık ve daha samimi olarak, Türk ekonomisinde bu güçlüklerin devamlı olduğunu vurgulamasında yarar vardır. Bugün hepimiz biliyoruz ki, enflasyon bir süre daha en iyi olasılıkla bu hızla devam edecektir. Yine biliyoruz ki, önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin dış ödemeler güçlüğü, hangi önlem alınırsa alınsın, sürecektir. Türkiye'nin işsizlik sorunu, çok uzun vadeli bir sorundur. Kaldığı, bu sorun da çözülmüyor ve gün geçtikçe daha da ağırlaşıyor. Bence Türk kamuoyunu ümitlendirmemek, aksine uyarmak lâzımdır. Galiba çok açık olarak bazı şeyleri ortaya koymaktan ve kamuoyunu aydınlatmaktan korkuyoruz. Genel lâflarla, bu badireden kolayca atlayabileceğimiz konusunda kamuoyunda birtakım imajlar yaratmaya çalışıyoruz. Bundan vazgeçmemiz; yani politikacı olarak, ilim adamı olarak, uygulamacı olarak ve bürokrat olarak; çok açıklıkla bazı meseleleri Türk kamuoyuna kabul ettirmek lâzımdır. Aksi takdirde biz hep aynı şeyleri söyleyeceğiz, fakat maalesef hiç biri de uygulanmayacak. Kanımca bu konuda kamuoyundan fazla tepki gelmeyecektir. Kamu, belki ilk başta bunlara tepki gösterir, şüphesiz alınmış olan tedbirlerin bir fedakârlığı olacaktır. Ama uzun vadede, bu tedbirleri almış yahut bu yolu izlemiş olan politikacının, Türkiye'de tarihe geçeceğine inanıyorum. Aksi takdirde, diğerleri gibi tarihin karanlıklarında yerlerini alacaklardır. Buyurun Sayın Atkın, sizin bu konudaki görüşlerinizi alalım.

sa dönem de sayılabilecek belli bir süre için, hem ekonomiyi yönetenlerin, hem de kamuoyunun belli amaçlarda özveride bulunması şarttır. Bu özveride bulunacak amaçları derseniz şöyle sıralayalım: (1) Kamu kesiminin ağırlık kazanması; (2) Ulusal sanayide yapı değişikliği; (3) Kamunun mal piyasalarına her ne amaçla olursa olsun müdahalesi; (4) Sabit kur politikası; (5) Düşük faiz politikası. Kamuoyu da inanmalıdır ki, şu içinde bulunduğumuz ve mutlaka geçirmemiz gereken dönem içerisinde, bu amaçlarda devam edilmesine olanak yoktur. Uzun yıllardan beri kamuoyu bu yönde oluşturulmuştur. Bürokrat buna inanmıştır. Politikacı buna inanmıştır, veyahut inanmış gözükmiştir. Ama bu amaçlar artık tutturulamıyor. Böyle bir dönemde bulunuyoruz ki, bu amaçlarda ısrar edilmesi, tam aksine vaz geçilemeyecek iki amacın oluşmasını da önüyor. Çünkü, böyle bir dönemde; kamu kesimi ağırlık kazandıkça, üretim yapısında hızlı değişiklik meydana getiririm diye birtakım çabalara girilince; ekonomi yönetimi, kamu mal piyasalarına sık sık müdahale ettikçe, sabit kur politikasında ısrar edilip devlasyon veya kur ayarlama alerjisinden kaçınılmadıkça ve düşük faiz politikası devam ettirildikçe; devamlı rant yaratılıp gelir dağılımı bozulacaktır. Giderek daha kötü, daha yüksek oranlarda bozulacaktır. Bu koşullar altında istihdamın da gelişmesine ve artmasına imkân bulunamayacaktır. Sayın Uras da söyledi. Aslında bütün bu amaçlarda ısrar edilmesi halinde, arkadan sade ekonomik değil, birtakım toplumsal sorunlar da gelecektir.

Mademki gerçeği olmaktan da bahsediyoruz, şu halde artık ben kendi kanımı da söyleyebilirim: Hiç olmazsa belli bir süre için, şu yıllardan beri kamuoyunun, tüm yöneticilerin ve çevrelerin şartlanmış oldukları amaçlardan vaz geçmeleri zorunludur. Bunlardan vaz geçmedikçe şu geçirilen dönem içerisinde ekonomide dengeyi kurmanın olanaklı yoktur. Artık bunun örneklerini daha

ALKİN — Mademki kamuoyu oluşturmak üzerinde duruyoruz, ben de bu konuda fikirlerimi söyleyeyim. Bence, ki-

sık olarak da görüyoruz. Hangi mal piyasasına müdahale edilse, mal dengesi bozuluyor. Kamu kesiminin ağırlığının devam etmesi, cesametinin büyümesi ve ulusal sınırı yapı değişikliğinde ısrar edilmesi; zorunlu olarak kamu harcamalarını genişletiyor. Bunun yanı sıra özenen para politikasını ve mali politikayı uygulamanın da olanağı kalmıyor. Enflasyon bundan hızlanıyor. Bunun üstüne bir de sabit kur politikasında, düşük faiz politikasında ısrar edildiği zaman; bu hızlı enflasyon döneminde gelir transferlerinde, Sayın Uras'ın da dediği gibi, büyük boyutlarda rantların dağılması kaçınılmaz olmaktadır. Gelir dağılımı bunun için hızla bozulmaktadır ve bozulacaktır. Üstelik hiç vaz gecilmeyecek bir amaç var: İstihdamın biraz daha anlamlı hızlarda büyümesi... Halbuki bu durumda buna da olanak kalmamaktadır.

Türkiye Hangi Kalkınma Modelini Benimsemeli

AKGÜÇ — Sayın Alkin, siz devamlı olarak; Türkiye daha henüz hangi kalkınma modelini benimseyeceğini açık olarak ortaya koymamıştır, dersiniz. Yani, Türkiye planlı bir ekonomik modelle mi kalkınacaktır, yoksa fiyat mekanizmasına dayanan bir modelin içerisinde mi? Aslında Türkiye'deki uygulamaya baktığımızda, benim şöyle bir gözlemim var: 1930'larda Türkiye kapalı bir ekonomi modeli çizmiştir. Ama bu kapalı ekonomi modeli içerisinde ağırlık kamu kesimindedir. Bu politika zamanla değişmiştir, ama gene kapalı ekonomi sisteminde vaz geçmemiştir Türkiye. Değişen şey, özel kesimin teşviki yoluyla kapalı ekonomiyi devam ettirmek olmuştur. Bu da çok hatalı bir politikadır. Hem dışa kapalı bir ekonomi olacaksınız, hem özel kesimi teşvik edeceksiniz. Kamu kesiminin teşvik edildiği bir kapalı ekonomide fayda ve yükler nihayet topluma aittir. Halbuki dışa kapalı, iç rekabetin olmadığı bir ekonomide, özel kesim çeşitli şekillerde korunur ve teşvik edilirse, gelir dağılımında büyük bir adaletsizliğe

yol açılır. Çünkü, böyle bir politika başarılı olmasa dahi birtakım kişiler rant elde edebilmektedir. Şimdi Türkiye'de gayet açık olarak şunu koymak lâzımdır: Biz ya planlı bir ekonomi sistemi içinde bu işi yürüteceğiz, ya da dışarıya ve rekabete açık bir model içerisinde fiyat mekanizmasına dayanarak Türk sanayileşmesini düzelterek. Hem dışa kapalı olalım, hem özel kesimi teşvik edelim, hem de İktisadi Devlet Teşekkülleri'ni günlük ve kişisel politik tercihlerin dışında tutmalıyım şeklinde uygulanan bir sistem, bence baştan başarısızlığa mahkûmdur. Çelişkiye ve başarısızlığa mahkûm bir sistemdir.

ALKİN — Eğer soru olarak yöneltiyşeniz, hemen cevabını veriyim. Sizin koyduğunuz bu iki alternatiften, hele böyle bir dönem için ben, mutlaka ikincisini savunma ve ikincisine inanma durumundayım. Gerçi plan ve piyasa ekonomisini Türkiye uygulaması ile çok karşı görmüyorum. Yani, bir ekonomi Türkiye tipi bir planlama içerisinde, gene piyasa ekonomisi ve dışa açık bir ekonomi haline gelebilir; ama anlayışın değişmesi lâzımdır. Bence Türkiye bu badireden dışa açık piyasaya dayalı bir ekonomi modeli izlemekten başka hiç bir yolla kurtulamaz. Bütün eski alışkanlıkları ortadan kaldıracak biçimde, kamuoyunu da buna inandırmak gerekir. Eski yöntemlerle bu badireden kurtulmanın olanağı yok. Açıkça gözüküyor.

AKGÜÇ — Çok teşekkürler... Sayın Torun, acaba sizin Türkiye'nin ekonomik modeli konusundaki görüşleriniz nelerdir?

TORUN — Efendim, hem dışarıya açılmanın, hem de kamu kontrolünün dışına çıkmanın, bizim ekonomimizin altından kalkabileceği bir konu olduğunu zannetmiyorum. Kamunun muhakkak bazı şeyleri koruması gereklidir. Bu, sübvansiyonla olacaktır. Eğer sübvansiyonlara rasyonel bir şekil veremezseniz, sizin temas ettiğiniz sakinler ortaya çıkar. Yani, bazı kimselere ekonominin

nimetini dağıtmış, bazı kesimlere de yükünü yüklemiş oluruz. Çünkü, bizim aslında bilhassa son 15-20 yıldır yaptığımız şey, planlı ekonomi görünümünü altında plansızlığı planlamaktır. Bu işin rasyonelini tamamiyle kaybetmiş durumdayız. «Özel kesim % 100 kalkındırılacaktır. Kamu kesimi % 100 gelişecektir. Gelir en yüksek düzeyde artacaktır. Refah görülmemiş seviyeye çıkacaktır.» Böyle plan ve politika olmaz. Olmadığı için de zaten bu çelişkiler bizi buraya getirdi. Bunları çözmemiz lâzım. Bunları çözerken de, Sayın Alkin'in temas ettiği bazı temel görüşlere katılıyorum. Yani, mesele Türk parasının satın alma değerinin korunması değil, geliri artırma meselesidir. Gelir dağılımını düzeltme meselesidir. İstihdam meselesini çözmek ve ekonominin yapısını sağlamlaştırmaktır. Öyleki, ekonomi dışarıya serbestçe açılabilecek bir güce kavuşsun. Bu da, devletin bir ekonomi politikası, sağlam bir maliye politikası olmadan gerçekleştirebilecek bir durum değildir.

AKGÜÇ — Buyurun Sayın Uras.

Türkiye Nasıl Kurtulur?

URAS — Şimdi efendim, Türkiye kendine yeni bir yol çizme durumundadır. Yani, bu içinde bulunduğumuz girdaptan kurtulmanın tek yolu, Türkiye'nin kendisine yeni bir yol çizmesidir. Türkiye'de bu yolu çizecek olan da «devlet baba»dır. Mademki «hürriyetçi, parlamenter, demokratik» bir rejime inanıyoruz; böyle bir rejimde halkı temsil eden ve halk için bu çıkış yolunu çizecek olan devlet babadır. Yani halk oylarıyla kurulan hükümettir, o da devlet babadır. Demekki biz bu çıkmazdan kurtulmak için, daha hâlâ devlet babanın hem aklına hem de etkinliğine muhtacız. «Devlet baba gitsin, biz her şeyi yaparız»la bu işin içinden çıkılabileceğine hiç inanmıyorum. Tam tersine işte bugünkü durum ortaya gelir. Bir taraftan özel kesim kuruluşları her biri kendi yolunda devam ederken, devlet buna seyirci kalmaktadır. Devlet kesim de kendi içinde bütünlüğünü kay-

betmiş, her kuruluş kendi yolunda bir arayış içine girmiştir. Türkiye'deki bugünkü kaos bu yüzden meydana gelmiştir. Şimdi Türkiye nasıl kurtulur? İçine kapanıp fakirliği arayarak mı, yoksa zenginleşerek mi kurtulur? Doğaldırki zenginleşerek kurtulur, bunun da tek yolu dışa açılmaktır. Evet dışa açılacağız. Fakat, dışa açıldık demekle dışa açılmaz, bunun birtakım kuralları vardır. Sayın Torun'un belirttiği gibi, dışa açılma kendi içimizde birtakım fon transferlerine ihtiyaç gösterecek ve gerektirecektir. Zaten devlet bugün de bunları yapıyor. Ama o kadar bilinçsiz bir şekilde yapıyor ki, bunlar bugün ekonomiye bir yön verecek yerde tam tersine ekonomiyi daha bozucu yönde işler hale sokuyor. Şimdi bütün mesele, bilinçli bir şekilde tekrar bu işin içinden çıkmak. Bu konuda ben, demokratik bir planlama mekanizmasının tekrar işleminin büyük bir önem taşıdığına inanıyorum. Türkiye'de planlama son zamanlarda tamamen gözden kaçmış ve formalite haline gelmiştir. Zaten biz buna bir deneme için başladık. Deneme tam ciddiyet kazanırken, iş dengesizliğe dönüştü. Bu işi politikadan arındırıp ciddi çıkış yolunu arayacak olan devlet baba ve onun gücüdür. İşte burada özel sektör ve piyasa ekonomisi ile devlet ekonomisini karıştırma sorununa bir çözüm getirmek lâzımdır. Devlet baba piyasa ekonomisi içinde, fakat duruma hâkim olacaktır. Hedef ise dışa açık bir ekonomidir. Bunun gerektirdiği sübvansiyonları, icap ettiği zaman kendi içindeki transferleri bilinçli şekilde yapacak olan da devlettir.

AKGÜÇ — Sayın Uras, biliyorsunuz devlet soyut bir kavramdır. Şüphesiz devleti idare edenlerin bazı tercihleri ve eğilimleri olacaktır. Bu aktarmalar yapılırken ve bu politikalar izlenirken, hiç şüphesiz devlet gücünü elinde tutanların tercihleri ağır basacaktır. Yani devleti, her şeyi düzenleyen ideal bir adalet mekanizması gibi düşünemeyiz. Devlete egemen olan güçlerin bazı tercihleri olacaktır. Ya da devlete hâkim olan

o güçler, belirli yönlerle saptırılmaya çalışılacaktır. Çelişki de bir yerde buradan doğuyor. Devlet hakikaten her şeyde mükemmellik ve rasyonellik sağlayan bir Allah baba olsa, o zaman sorun yok. Halbuki bu devlet, kul yapısıdır. Çeşitli baskı ve çıkar grupları egemen olmak isteyeceklerdir.

URAS — Bu çelişkiyi hepimiz görüyoruz. Ama, çıkmazdan kurtulmaya çalışan tek ülkenin Tülkiye olmadığını da düşünmemiz lâzım. Bizim gibi gelişmekte olan diğer ülkeler aynı çıkmazlara düştüler, fakat onlar çıkma imkânını buldular. Onlar akılcı 'olarak ne yaptılarsa, biz de aynıni yapacağız. Ancak, bizim kendi özelliklerimizi düşünürsek, bu ortamda hiç bir şey yapamayacağımız da ortadadır. Bugünkü demokratik sistemde ve partilerimizin bugünkü yapılarında, ciddi bir vergi düzenlemesinin ya da vergi kanununun meclisten çıkmasına imkân yok. Bugünkü ekonomik yapı içinde, sanayi-deki yapısal değişiklikleri düzenleyecek hiç bir ciddi ve yeni stratejinin uygulanmaya konmasına imkân yok. İşçi sendikalarının bugünkü politik ve ekonomik güçleri karşısında, ücret politikasında yaygın bir düzenlemeye hiç bir şekilde gidilemez. O zaman artık ümitsizliğe kapılıp dükkânı kapamaktan başka çare kalmıyor, demektir. Ben her şeye rağmen, devlette sorumluluk taşıyanların sorumluluk anlayışı içinde bunları halka anlatması gerektiğine ve bu yoldan etkin bir şekilde sonuca ulaşacaklarına inanıyorum. Hani benim; «Bu paket son olmayacak, bunu başkaları izleyecek.» dediğim paketlerin birinde bunun gerçekleşeceği kanısındayım. Çünkü, iş o kadar ciddileşecek ki, paketi getirenler, onun bir bütün ve son paket olması gerektiğini halka anlatacak ve uygulamaya zorunluluğunu kendilerinde hissedeceklerdir. O zaman devlet, bunu yapmış ve dolayısıyla sonuca ulaşmış olacaktır.

AKGÜÇ — Ben Sayın Torun'u izleyerek kamuoyu oluşturması derken, meselelerin demokrasi içerisinde çözülmesi için bunu öneriyorum. Yoksa bazı ülke-

ler değişik çözümler getirmişlerdir, ama bunu demokratik sistem içinde başaramamışlardır.

Sorunların Çözümü Ve Demokrasi

URAS — Bunu özellikle ben de vur-gulayayım. Düşündüğüm modelde sorunlara «hürriyetçi, demokratik, parlamenter» bir düzen içinde çözüm aranacağına kaniyim. Ben, bir kitle veya kişi hâkimiyetine dayanan bir gücün yöneteceği ekonomide, bunların bütünlük içinde yapılamayacağı kanaatindeyim. Tersine, bu dönemler hep geçiş dönemi olur ve halka daha büyük acılar getirir.

AKGÜÇ — O bakımdan ben, kamuoyuna karşı çok içtenlikle hareket edilmesi ve meselelerin çok açıklıkla ortaya konulması gerektiği kanısındayım. Çünkü bu sistem başarılı olamazsa, muhakkakki bunun alternatifleri aranır. Buyurun Sayın Torun...

TORUN — Demokraside çözüm aradığımız göre, zaten devleti baskı güçlerinden ve çeşitli grupların davranışlarından soyutlamamak gerekir. Devlete bunlardan soyut ve bunların tamamıyla dışında bir «devlet baba» anlayışı icin de baktığımız zaman, gerçekte yanlış bir açıdan bakmış oluyoruz. Devlet bunlardan, bunların güçlerinden oluşuyor, bu güçlerin etkileri altında kararlarını alıyor. Fakat bu, devletin gerekli sonucu almısına yetmiyor. Binaenaleyh, tek başına siyasi iktidar hangisi olursa olsun, çoğulcu demokraside kamuoyunun aksine davranan baskı güçlerinin tamamıyla karşısında ve % 100 onların kabul etmedikleri şekilde, üstelik % 100 doğru olan kararları almaya muktedir değildir. Çoğulcu demokrasinin tarifci icabı, devlet bunların muhassalası olarak gelişir ve bunların geliştirdikleri fikirlerin ve görüşlerin uygulayıcısıdır. Ama bu fikirlerin oluşmasında devletin de rolü vardır. Yani kamuoyu ile yakın bir haberleşme içinde olmak, kamuoyu ile iyi bir diyalog içinde olmak ve çeşitli baskı güçle-

rinin açıklıkla ve dürüstlikle kamuoyu karşısına çıkmalarını evvelâ bu sisteme bağlılığın şartı olarak kabul etmek gerekir. Yoksa hem çoğulcu demokrasiden yana olacaksınız, hem de sürekli mugalata içinde bulunacaksınız. Bu olamaz. Hiç bir sistem, kendi içinde kurulmuş tuzaklarla ve kendisine karşı olan oyunlarla yürümez. Biz kabul ettiğimiz sisteme karşı, çeşitli gruplar olarak çeşitli oyunlar içinde olacağız; ondan sonra da sistemin çalışmamasından dolayı bizim dışımızdaki bir gücü sorumlu tutacağız. O güç bizden ayrı, bizim dışımızda değil. Baskı güçleri, kamuoyu ve çeşitli kuruluşlar zaten o devletin içinde yer almaktadırlar. Kamuoyu son derece lüzumlu ve zorunludur. Kamuoyuna rağmen doğru bir devlet idaresi olamaz. Evvelâ kamuoyu doğruları görecektir. Seçimlerini doğru yapacaktır. Fedakârlık gerekliyse bunu kabul edecektir. Ondan sonra devlet bu kararları alabilir. Yoksa; «Devlet gerekli kararları almıyor, o halde sorumludur.» demek, işin son derece kestirme yoludur. Sistemin gereklerine aykırıdır. Burada hepimiz sorumluluğumuzu kabul etmemiz gerekir.

AKGÜC — Sayın Alkin, ilâve edeceğiniz bir şey var mı?

ALKİN — İlâve edecek pek bir şey kalmadı. Ama, gene baştaki konuya, Uluslararası Para Fonu'na verilen Niyet Mektubu'na dönecek olursak; ben bir noktayı tekrar edeceğim. Niyet Mektubu'nda önerilen önlemlerin gerçekleşebilmesi için, bizim kısa sayılabilecek bir dönemde, birtakım asırlık diyebileceğimiz amaçlarda özveride bulunmamız gerekecektir. Eğer konu kamuoyuna bu biçimde anlatılıp kamuoyu buna inandırılmazsa, Niyet Mektubu'nun gereklerinin yerine kolayca getirilebileceğini sanıyorum. Kamuoyu mutlaka bir yönde oluşturulmalı ve kamuoyuna asırlık amaçların bu kısa dönemde izlenmesinin mümkün olamayacağı anlatılmalıdır.

AKGÜC — Çok teşekkür ederim. Eğer ekleyecek başka bir nokta yoksa, bu-

günkü toplantımızı şöyle bağlayabilir miyim?

Genel Değerlendirme

Niyet Mektubu'ndaki amaçlar, şüphesiz herkesin paylaşacağı amaçlardır. Bu genel amaçlara katılmayacak kimse yoktur. Ancak bu amaçların gerçekleşmesi için öngörülmüş olan politikalar, bir bakıma yetersizdir. Bir bakıma da, bugünkü politik ortam içerisinde bunların uygulanması zordur. O itibarla Niyet Mektubu'ndaki politikalar aynen gerçekleşse dahi, Türkiye'nin kısa dönemde bu sıkıntılardan kurtulmasına olanak yoktur. Kaldıki, bazı hususları uygulamak, bugünkü politik ortamda mümkün görülmemektedir. Örneğin; vergi politikası, işçi ücretlerinin sınırlandırılması gibi...

Türkiye'de bazı gerçeklerin kamuoyuna çok açıkça söylenmesi gerekmektedir. Söylenecek hususlardan bir tanesi de, Türkiye'nin kısa bir sürede içine düşmüş olduğu badireden kurtulamayacağıdır. Enflasyonun ve dış ödeme güçlüğülerinin bir süre daha devam edeceğidir. Türkiye'de bazı mallarda kuyrukların ve arz yetersizliklerinin gene devam edeceğini, kamuoyuna açıkça söylemekte yarar vardır. Bu konuda Niyet Mektubu, dış yardım, yahut iktidar değişikliği; hiç bir zaman sihirli bir formül olmayacaktır.

Türkiye'nin kabul edeceği sisteme de bir açıklık getirmesi gereklidir. Bu sistem şüphesizki rekabete açık, dışarıya açık, fiyat mekanizmasının gerçekten egemen olduğu bir sistemdir. Hem kapalı ekonomi modeli, hem de özel kesim teşviki, bizi bazı açmazlara götürmektedir. Tercihimiz eğer özel kesim yolu ile kalkınmak ise, özel kesime öncelik veriyorsak, bunu muhakkak dış rekabete açmak zorundayız ve böyle bir tercihin, gelir dağılımını bozmasına da özen göstereceğiz.

Demokratik bir planlamaya inanıyoruz. Demokratik bir planlamanın işlevi, fiyat mekanizmasında görülebilecek ak-

saklıkları yerinde müdahalelerle önlemek ve kaynak dağılımını daha düzgün bir hale getirmektir. Devlet hiç şüphesiz bazı gruplarının politik tercihlerinden etkilenecektir. Fakat, kamuoyu eğer doğru-ları isterse, devlet de doğruları yapmak mecburiyetinde kalacaktır. Aksi halde işi sözcüculüğü (demogoji) ile idare etmeye çalışmış olacağız ki, bu da Türkiye'yi

bu durumdan kurtarmaya yeterli olmayacaktır.

Bugünkü toplantıya katıldığınız için hepinize teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan Açık Oturum, 8 Ağustos 1979 tarihinde, Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği salonunda düzenlenmiştir.

FINANSAL ANALİZ

Cihangir Samin

Yatırım ve Finansman Uzmanı

736 sayfa hacminde olan ve tamamı birinci hamur kağıda basılı «**FINANSAL ANALİZ**» adlı kitabımın II. cildini yayınlamış bulunmaktayım.

I. cildi gibi yüksek öğretim kurumlarımızda ders ve kaynak kitap olarak kullanılacak olan II. ciltte yer alan başlıca konular şu şekilde özetlenebilir :

- Hisse Senetleri Hakkında Genel Bilgiler
- Hisse Senetlerinin Değerleri ve Hesaplama Yöntemleri
- Temettü Dağıtım Politikası
- Hisse Senetlerinde İsbetli Yatırım Yapmak İçin Teknik ve Finansal Açıdan Hisse Senedi Analizi
- Tahviller Hakkında Genel Bilgiler ve Tahvillerin Verimliliklerinin Hesaplanması
- Hisse Senetleriyle Tahviller Arasındaki Başlıca Ayrıcalıklar
- Türkiye'de İlk Kez Olarak Halka Açık 80 Şirketimizin;
 - a. Kuruluş, sermaye kompozisyonu, yönetim, üretim ve satış analizleri
 - b. Son dört yıllık bilanço ve kâr-zarar hesaplarının; Temel finansal, Likidite, Devir, Kârlılık ve Finansal yapı analizleri ve yorumları
- Türkiye'de İlk Kez Olarak Bütün Bankalarımızın (44 adet); Son Dört Yıllık Bilanço ve Kâr-Zarar Hesaplarının; Temel finansal, Bankacılık, Personel ve Kârlılık Analizi
- Halka Açık 601 Adet Şirketimizin İsim ve Adresleri
- Holding Kavramı ve Türkiye'deki Holdinglerin İsim ve Adresleri (176 adet)

Yukarıdaki kısa bilgilerin ışığında söz konusu kitabımdan edinmek istiyorsanız, birim kitap bedeli olan 500.— TL.'yi banka hesabına göndermeniz yeterlidir.

Teşekkür ve Saygılarımla,

Cihangir SAMİN

Adres : Bahariye Cad. Ali Suavi Sok. 26/4 Kadıköy - İSTANBUL

Banka Hesap No. : T. İş Bankası, İstanbul - Altıyol Şubesi 9101-N

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo
ve mutfagınız
için

sihhi

ucuz

dayanıklı

temiz

modern

renkli

KE

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

1 1979 Ağustos ayının ekonomik bakımdan iki önemli olayı, likidite ve kredi sıkıntısı ile 1977'den beri yapılamayan transferlerin kısmen de olsa gerçekleşmeye başlamasıdır.

Tedavüldeki paranın çok fazla miktarda olduğunu söyleyen iktisatçıların bu husustaki görüşlerinin yansıması olarak nitelendirebileceğimiz likidite sıkıntısı, son ay içinde piyasada kendisini şiddetle hissettirmiştir. Bankaların büyük ödemeleri kolaylıkla karşılayamadıkları durumlar olmaktadır.

Hükümetin para arzını kısmak suretiyle meydana gelen bu durumun yanın-da banka kredilerinin de kısıtlanması yoluna gidildiği duyulmaktadır. Ülkemizin mevsimlik konjonktür durumunun, genellikle yaz aylarının ilk yarısında her yıl bu manzarayı vermekte olduğu bilinmektedir. Yine bilinen bir husus, hasat mevsiminin başlaması ile piyasaya arz olunan paranın miktarındaki artışın, mevsimlik likidite sıkıntısını gidermeye yararlı olmasıdır.

Halen mevcut likidite sıkıntısının, mevsimlik mi, yoksa hükümetin özellikle yarattığı bir durum mu olduğunu zaman gösterecektir.

Açılan transferlere gelince, bunların belirli bir sıraya sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi yoluna gidilmektedir. Bazı sanayici ve ithalâtçının gelen ithal mallarını gümrüklerden çekmekte oldukları görülmektedir.

Ayın diğer ekonomik olayları şöyle açıklanabilir:

Kuru İncir, Fındık, Çekirdeksiz Üzüm ve Pamuk Destekleme Alım Fiyatları ile Şeker Pancarı Taban Fiyatı Açıklandı

7 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de destekleme alımları ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararlarıyla tespit edilen fiyatlar şunlardır:

- 1979 yılı ürünü işlenmiş natürel ve hurda kuru incir ile incir ezmesini satın almakla Tarış görevlendirilmiştir. Kiloda 100 gram rufuzlu 53-56 adetli 6-A ışımalı incirin ışımalı beher kilosunun alım fiyatı 22 TL'dir. Destekleme alımlarıyla görevli Tarış'e T. C. Ziraat Bankası tarafından toplam 375 milyon TL. reeskontabl kredi ile ayrıca 60 milyon TL. tutarında işletme kredisi tahsis edilmektedir.
- 1979 yılı ürünü fındıkların satın alınmasıyla Fiskobirlik görevlendirilmiştir. Yüzde 50 randımanlı kuru değirmenlik tombul kabuklu fındığın beher kilosunun alım fiyatı 37,50 TL. olarak tespit edilmiştir. Fiskobirlik'in emrine tahsis edilen meblağ 7 milyar TL. kredi ile 1,1 milyar TL. işletme kredisidir.
- Çekirdeksiz kuru üzümün destekleme alımı ile Tarış görevlendirilmiş olup, normal nitelikte ve dışarıya uygun duruma getirilebilecek temizlikte % 9

numara natürel üzümün her kilosunun alım fiyatı 40 TL. olarak tespit edilmiştir. Destekleme alımı için Ziraat Bankası tarafından toplam 1 milyar 600 milyon reeskontabl kredi ile ayrıca 250 milyon TL. işletme kredisi tahsis edilmiş bulunmaktadır.

11 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de de 1979 yılı ürünü kütlü pamuk destekleme fiyatları yer almaktadır.

- Bölgelere göre Tarış, Çukobirlik ve Antbirlik'in görevlendirildikleri pamuk destekleme alımlarında tespit edilen fiyatlar şöyledir: Tarış (Ege Bölgesi) ve Antbirlik (Antalya Bölgesi) pamukları için «Standard I» beyaz kütlü pamukların her kilosu için 25.— TL., Çukobirlik (Çukurova Bölgesi) pamukları için ise 24,50 TL. Her üç birliğe Ziraat Bankası'nca toplam 17,50 milyar TL. reeskontabl kredi ile 3,5 milyar TL. işletme kredisi tahsis edilmiştir.

16 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de de 1979 yılı şeker pancarı taban fiyatı açıklanmıştır.

- Alınan karara göre, 1979 yılı kampanyasından itibaren % 16 polar şeker ihtiva eden firesi düşürülmüş pancarın fiyatı, kilo başına 130 kuruş olarak tespit edilmiştir.

Çeşitli Ülkelerle Ticaret ve Mali Anlaşmalar

1979 Ağustos ayı, bir yönü ile çeşitli ülkelerle ticari ve mali anlaşmaların yapıldığı bir dönem olmuştur. Bu anlaşmaları tarih sırası ile belirterek şöyle açıklamak mümkündür:

Türkiye - Sovyet Rusya Ticaret Protokolü : 27 Temmuz 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı'yla, Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki 8 Ekim 1937 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşması'na Ek Yirminci Protokol yürürlüğe girmiştir. Bu Protokol ile ülkemizle Sovyet Rusya arasındaki kliring anlaşması 1 Şubat 1979 gününden itibaren geçerli olmak üzere yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır. Bir yıl süre ile her iki ülke arasında mübadele edilecek maddeler bu Protokol'de yer almaktadır. Son Protokol'ün ülkemiz bakımından önemli olan yönü, Türkiye'den ihraç edilecek maddeler arasında sınai mamullerin (özellikle tekstil mamulleri, deri mamulleri ve bazı inşaat malzemesi) bulunmasıdır.

Türkiye ile Bulgaristan Arasında Karayolu ve Uluslararası Yolcu Taşıma Anlaşması : Ülkemizle Bulgaristan arasındaki bu anlaşma ile, yolcu ve yük araçlarından ve yolculardan giriş veya transit izni belgesi aranmayacaktır.

Türkiye ile Arnavutluk Arasında Ticaret ve Tediye Anlaşması ve Mübadele Protokolü : Ülkemizin kliring anlaşması şeklinde dış ticaret ilişkilerini yürüttüğü diğer bir ülke de Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti'dir. Bu ülke ile 26 Mart 1979 tarihinde imzalanan Ticaret Anlaşması, Ödeme Anlaşması ve 1979 döneminde yapılacak mübadelelerle ilgili Protokol 3 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Mübadele Protokol'üne göre, Türkiye Arnavutluk'tan daha ziyade kimyasal maddeler satın alacak, buna karşılık bu ülkeye bazı tarımsal ürünler ile (çay, pamuk gibi) alüminyum ürünleri ve buzdolapları gibi mamuller satacaktır.

Türk Hükümeti ile Suudi Kalkınma Fonu Arasında Mali Çerçeve Anlaşması : 6 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı'na göre, Türk Hükümeti ile Suudi Kalkınma Fonu arasında 840 milyon Suudi Ri-

yali tutarında bir mali çerçeve anlaşması yürürlüğe girmiştir. Suudi Kalkınma Fonu, kalkınma yolundaki ülkelerin ekonomilerini geliştirmelerine yardım için gerekli finansmanı sağlayabilmek amacıyla kurulmuştur. Bu mali çerçeve anlaşması ile Fon Yönetim Kurulu, Türkiye'nin Fon'a sunacağı projelerin finansmanına üç yıl süre ile 840 milyon Suudi Riyali'yle katılmayı kabul etmiştir.

Türkiye ile Bangladeş Arasında Ortak Ticaret Komitesi Tutanağı'nın Onaylanması: 9 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de, 26 Temmuz 1976 tarihinde Bangladeş ile aramızda imzalanan Ticaret Anlaşması uyarınca 6-9 Mart 1979 günlerinde yapılan Ortak Ticaret Komitesi Birinci Toplantısı Tutanağı'nın Bakanlar Kurulu'muz tarafından onaylanmış şekli yayınlanmıştır. Bu tutanağa göre, iki ülke arasında ticari ilişkilerin geliştirilmesi için alınacak önlemler tespit edilmiş bulunmaktadır. Tutanakta ayrıca, Türkiye'nin Bangladeş'e satacağı maddeler ile Türkiye'nin bu ülkeden satınacağı maddelerin listeleri yer almaktadır. Türkiye Bangladeş'e pamuk, pamuk ipliği, çimento, demiryolu araçları, cam ve cam mamulleri gibi maddeler satacak; buna karşılık bu ülkeden ham jüt ve jüt mamulleri yanında, kâğıt, selofan, viskos ipliği, baharat, deri, kösele ve tomruk alacaktır.

Türkiye'ye OECD Tarafından Oluşturulan İvedi Yardımlar: 13 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de, Türkiye'ye Norveç tarafından 25 milyon Norveç Kronu tutarında bağış; Federal Almanya tarafından ise 380 milyon tutarında Alman Markı ikraz sağlandığı hakkında iki anlaşma yayınlanmıştır. Federal Almanya'nın ikrazı, şu hususları kapsamına almaktadır:

- Sınai hammaddeler ve yardımcı malzemeler ile yarı mamuller;
- Sınai teçhizat ve tarımsal makine ve aletler;
- Yedek parçalar ve her türlü aksesuar;
- Her türlü nakliye teçhizatı;
- Kimyevi mamuller;
- Müşavirlik hizmetleri ve lisans resimleri;
- İşbu malların ithali ile ilgili u'aşım, sigorta ve montaj işleri.

Türkiye - Irak Hava Anlaşması: 15 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Türkiye - Irak Hava Anlaşması ile, her iki ülkede hava servislerinin kurulması için gerekli yasal temel atılmış bulunmaktadır.

Türkiye - Libya Tarifeli Hava Servisleri Anlaşması: 14 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de, Libya ile ülkemiz arasındaki bu anlaşmanın Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylandığı yayınlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen her iki anlaşmanın da bu ülkelerle olan ticari ilişkilerimizi olumlu etkilemesi beklenmektedir.

Ekonomik Faaliyetleri İlgilendiren Mevzuat

Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 28 Temmuz 1979 tarihli Resmi Gazete ile, 1705 ve eki 3018 sayılı Kanun'a göre ihracı kontrole tabi maddelerin Tüzük ve Standardları yayınlanmıştır.

Tüzükler şunlardır: Çekirdeksiz kuru üzüm, fındık, palamut, yumurta, tiftik, antepfıstığı, pamuk.

İhracı yayınlanmış bulunan standartlara göre yapılacak maddeler ise şöyle belirtilmiştir: Turunçgiller, şeftali, salyangoz, elma, sofralık üzüm, nohut, mercimek, ceviz kütükleri, kuru fasulye, çeşitli deriler, armut, çilek, bağırsaklar,

zeytinyağı, ayçiçeği yağı, mısırözü, susam, soya, yerfıstığı, rapiska yağları, mahlep, yerfıstığı, yapağılar ve yünler.

Yurtdışında İnşaat ve Montaj İşleri ve Teknik Hizmetler Yapacak Girişimcilere Uygulanacak Kurallara Dair TPKK Hakkında Tebliğ: 9 Ağustos 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Türk Parası Kıymetini Koruma (TPKK) Hakkında bir Tebliğ ile, yurtdışında inşaat ve montaj işleri ile teknik hizmetler yapacak girişimciler, üstlendikleri işlerde çalıştırdıkları Türk işçilerinin yurt dışında elde edecekleri aylık gelirlerinin en az % 30'unu Türkiye'ye transfer etmeye mecbur tutulmaktadır.

Bu Tebliğ'in işlerliği ile ilgili olarak daha önce bazı görüşlerimizi açıklamıştık. Uygulamada bu mecburiyetin nasıl sonuç vereceği kanımızca açıktır. Arzu edilen sonucu istenilen ölçüde olmayacağı görüşünü tekrar etmek isteriz.

Hisarbank Kuruldu

Afyon'da kurulmuş bulunan bir mahalli bankayı, ülkemizin müteahhit firmalarından Çavuşoğlu-Kozanoğlu firması satın almış ve ismini Hisarbank olarak değiştirerek yeni bir biçimde bankacılık alanına sokmuştur. Hisarbank'a ayrıca, 28 Temmuz 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir TPKK Tebliği ile döviz işlemleri yapma yetkisi de tanınmış bulunmaktadır.

Bankacılık alanına yeni bir hamle ile giren Hisarbank'a başarılar dileriz.

15

YIL

**ULUSAL
BANKACILIKTA**

TÜRK DİŞ TİCARET BANKASI

"bankacılıkta uzmanlık"

İstanbul Şubesi
Cumhuriyet Cad. 193-201 Harbiye, İst.
Telefon: 485150/54

Beyoğlu Şubesi
İnkılâf Cad. 154-156 Beyoğlu, İst.
Telefon: 492045

Şişli Şubesi
Sıgılı Meydanı 352 Şişli, İst.
Telefon: 454092

Ankara Şubesi
İsmir Cad. 19 Yenışehir, Ankara
Telefon: 179103

İzmir Şubesi
Cumhuriyet Bulvarı 68 İzmir
Telefon: 139660

Banka : 40

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez şube içi video ve film gösterilerinden başka, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere, alışverişlerde %10 indirim imkânı da getirdi. Şimdilik Kulübümüz İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep'te faaliyet gösteriyor. Ayrıca, çocuk dergimiz ve kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza seslenmek, onların sorunlarını duyurmak için, **Garanti Gazetesi**'ni çıkartıyoruz. Şubelerimize başvuranlar, yurt dışındaki yakınlarına gazetemizde mesaj gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki işçilerimizin çocukları arasında yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve köylülerimize hizmet sunuyor. Bu programda, ilk olarak üç elkitabı yayımlıyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili sorularınızı da uzmanlarımız cevaplandıracağız.

Her şubemizde bulunan **"Yeşil Yoncalı"** elemanlarımız, müşterilerimizin bankacılık ve özellikle emeklilerin, emeklilikle ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası, tüm banka işlemlerinin yanı sıra, **Garanti Çeki**yle de hediye seçme güçlüğüne ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıкта yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

detan güveni...

Novosit'li Detan,
yaşadığınız her yerde,
huzurunuzu bozan
bütün haşerelere karşı
güvenle kullanacağınız
tek insektisittir.

detan
novosit'li
AEROSOL INSEKTİSİT

TÜRK EKONOMİSİNDE YÖNETİM SORUNLARI

HALİL
BEZMEN

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

Halil Bezmen 1939 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlkokulu Galatasaray'da okuduktan sonra İşvçre'ye gitmiş; orta, lise ve yüksek öğrenimini tamamlayarak Makine Mühendisi olmuştur. Yedek Subaylık görevinden sonra Mensucat Santral T.A.Ş.'ne girmiş ve çeşitli yönetim kademelerinde bulunmuştur. Halen Santral Holding ve Mensucat Santral şirketlerinin Genel Müdürü'dür. İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca bilir.

BAYKAL — Büyük bir Holding'in başında bulunan bir kimse olarak, zamanınızın büyük bölümünü acaba hangi konular almaktadır?

BEZMEN — Şirketin gidişatını devamlı kontrol etmek, en çok vaktimi alan işlerdir. İş geniş ve bana bağlı insanların sayısı çok olduğu için, hepsinin «ne yaptığını» ve «nasıl yaptığını» takip etmem gerekmektedir. Bilindiği gibi yönetim işinin birkaç safhası var: Önce hedefleri vereceksiniz. Hedefleri vermezseniz, neyi neyle kontrol edeceksiniz. Dolayısıyla bu kontrol esnasında elemanların hedeflere uygun olarak gidip gitmediklerini takip ediyorum. Zamanımın çoğunu bu alıyor. Tabii burada iki sebepten iş çıkıyor: (1) İnsanlar hedeflere gerektiği şekilde erişemeyebiliyorlar. O zaman onlara yardım çareleri aramam gerekiyor. (2) Hedefleri değiştirmek gerekiyor. Çünkü Türkiye çok süratle değişen bir yapıya sahip. Koyduğunuz hedeflerin ömrü nadiren bir seneyi, iki seneyi aşabiliyor. Çoğunlukla hedefler senenin içinde değişiyor. Kimisi tamamen, kimisi kısmen değişiyor. Bu hedefleri verirken, bana düşen bir vazife oluyor. Hedefler sensuz. Hepsine aynı anda insanların koşmaları mümkün değil. Dolayısıyla, zihnimi teksif ettiğim nokta, bu hedeflerden hangisine öncelik vermek gerek-

tiği konusu oluyor. Amaçlara erişebilmeye gücüklerle karşılaştıklarında, arkadaşlarımızın problemlerine de çare bulmam gerekiyor. «İstersen birde şöyle dene», «istersen şu arkadaşı da çağıralım onunla bir teşriki mesai kuralım, süreklî çözüm arıyalım» diyerek, onlara takıldıkları ve bir duvara çarptıkları zaman, işe yeni baştan başlayabilmeleri için, bir itici kuvvet olabilmeyi vazifelerimin en başında eddediyorum.

Delegasyon ve Yönetim

BAYKAL — Bu arada bir sorum var. Bu yaptığınız çalışmalarda, yetkilerinizi altınızdaki elemanlara kolaylıkla, severek ve isteyerek delege edebiliyor musunuz?

BEZMEN — Bizim bünyemizde bu sorunu tümüyle aşmış bulunuyoruz. Artık kendimi tamamen yetkisiz eddediyorum. Tüm yetkilerimi, istisnasız arkadaşlarıma devrettiğimden eminim. Bünye o kadar büyük ki, benim hiçbir yetkiyi üstümde taşımama maddeten imkân yok. Yani, % 98 delege etmek mecburiyetli var. Çünkü kontrol sahası fazla geniş. Öbür türlü artık mümkün değil. Ben sadece sekreterimi kontrol ediyorum, o kadar... Tüm şirket tamamen arkadaşlarımızın elindedir.

BAYKAL — Kontrol, birlikte çalışma vs. gibi deyimler çağrışım yaptı ve yöneticilik kavramı aklıma geldi. Biliyorsunuz, yönetim kavramı çeşitli çevrelerde çok değişik şekillerde tanımlanmakta. Siz böyle büyük bir Holding'in başında bulunan sorumlu kişi olarak, yönetimi nasıl tarif edersiniz? Sizce yönetim nedir?

BEZMEN — Son cümleden hareket ederek bir bağlantı kuracağım. Ben işimi ve yetkilerimi % 98 devrettim, dedikten sonra; benim esas işim, bu yetki ve sorumluluğu devrettiğim kişileri uygun olarak seçebilmiş olmamdır. Tamam seçtiğimle kanaat getirdiysem, o zaman iş, bu arkadaşların vazifelerini yapmaları ve

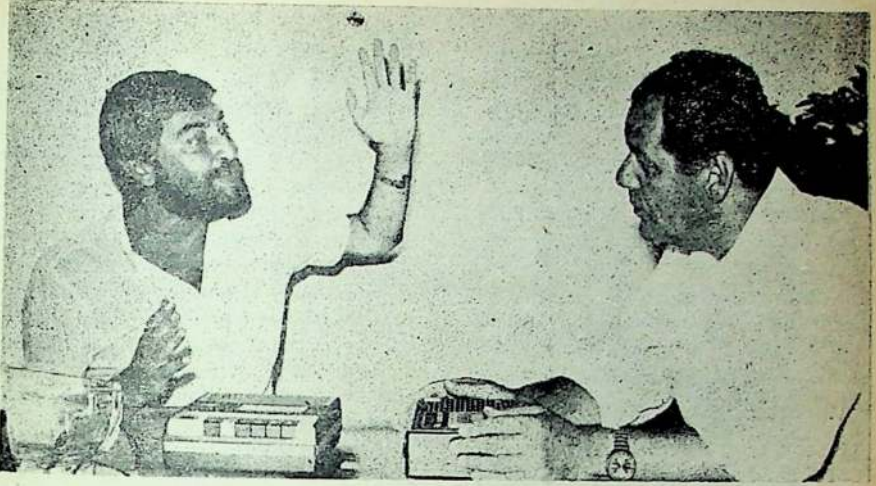
hedeflere erişebilmeleri için onlarla çalışma birliği içinde olmaktadır. Bu işbirliğinin değişik safhaları var: Planlama, organize etme, kontrol etme ve yön verme gibi... Bütün bu safhaları tabii onlar yapıyorlar ve bana anlatıyorlar. Ben bunları süzgecimden geçiririm. «Bu işte sen doğru yoldasın, böyle devam edersen herhalde birkaç ay içinde bu hedefe ulaşırsın.» veyahut «Bence sen zor yolu seçmişsin, pratik bir yol değil bu, seni detaya boğacaktır. İstersen bir de şöyle düşün.» diyebilirim. Böylelikle ben onların gayretlerine yön vermiş oluyorum. Bu, bence elemanları dolaylı olarak eğitmektir. Şimdi toparlamağa çalışalım: Bence yönetim; müessesenin veya işletmenin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için, insan, malzeme, makine, yöntem, para ve pazarların durumunu ve işleyişini tetkik etme, planlama, organize ve kontrol etme ve insan gayretlerine yön verme işidir.

BAYKAL — Benim görüşüme göre siz, belirli fonksiyonlara yönelik bir tanımlı kabul ediyorsunuz.

BEZMEN — Evet. Fakat uygulama işi vasıtalı oluyor. Yani, bu saydığım fonksiyonlar elemanlar tarafından uygulanıyor. Zira, ben onların işini planlayacak kadar işe hâkim olamam. Mümkün değil, çünkü kontrol saham fazla geniş.

Çalışanların Yönetime Katılması

BAYKAL — Şimdi de, gerçekten gündel olan bir konudaki görüşlerinizi rica edeceğim. Bilindiği üzere günümüzde yönetenler ve yönetilenler arası ilişkilerde bazı değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Çalışanlar kendilerini ilgilendiren her türlü kararların alınması, uygulanması ve sonuçlandırılmasına fiilen katılıp düşünce ve görüşlerini bildirebilme olanağının kendilerine bir hak olarak tanınmasını, fikirlerinin sorulmasını arzu etmektedirler. Daha açık bir ifade ile, emek sahipleri yönetimde söz sahibi olmayı istemektedirler. Konu günümüzde

SÖYLEŞİ : Fotoğrafta (sağda) Besim Baykal (Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Eğitim Müşaviri), Halil Bezmen ile çeşitli yönetim sorunlarını görüşürken görülüyor.

özellikle Batı Almanya gibi ülkelerde önemli bir sorun haline gelmiş olup, geniş çapta uygulama alanı bulmuştur. Konu, bilindiği gibi ülkemizde de tartışma safhasında bulunmaktadır. Çalışma Bakanı Sayın Bahir Ersoy da işçilerin yönetime katılmaları konusu ile ilgili yasa hazırlıklarının yapılmakta olduğunu açıklamıştı. Hükümet ile Türk-İş yöneticileri arasında da konu bugünlerde görüşülmekte. Bu sizce, ülkemize uygun bir model midir? Siz bu modeli işletmenizde uygulamayı düşünmekte mısınız?

BEZMEN — Bence işçilerin yönetime katılmaları bugün için yanlış olur. Niçin yanlış olacağını açıklamaya çalışayım. Genellikle; «Efendim bu işçiler daha yeteri kadar eğitilmemiştir.», «Geçmişleri şöyledir.», «Bilmem ne köyünden gelmiş sade bir insan, nasıl olurda bir sanayi veya işletme görüşü savunabilir.» filan gibi fikirler ileri sürerler. Bunun olamayacağını, daha ziyade işçi zümresinin bu konudaki kapasitesinin noksanlığına atfetmektedirler. Halbuki, bence bu iş tam tersinedir. Bizim işçimiz, bana sorsanız, çalışanlar olarak ideal bir gruptur. Mesuliyetlerini son derece müdrik-

tir. Bizim bünyemizdekileri bilerek, diğer fabrikalarda çalışanları da tahmin ederek söylüyorum. Zira, hepimiz aynı Anadolu'dan işçi aldığımızı göre, pek farklı olmaması gerekir, diye düşünüyorum. Bu insanlar vazifelerini çok iyi yapıyorlar. Elleri verilen imkânlarla göre, bence fazlası ile iyi yapıyorlar. Ama biz işçimizi Batı ölçülerine göre o derece az iyi yönetiyoruzki... Bir yerde yönetim, işlerini daha iyi yapabilmeleri için çalışanlara belirli konularda destek olma, onlara bir yön verme ve kontrol etme işidir. Bu her kademe için aynıdır. Benim altındaki müdürün, kendi altındaki departman için aynı şeyi yapması lâzımdır. Departman şefinin de kendi altındaki kısım şefine bunu uygulaması gerekir. Kısım şefi ise, kendi altındaki ilk kademe nezaretçi, ustabaşı, postabaşına; ustabaşı veya postabaşının da işçiyi bunu yapması lâzımdır. İşçi makinenin başında çalışıyor. O işi biliyor zaten. Benim müdürüm, kendi müdürük işini benden daha iyi bildiği gibi; o işçi de işini o ustabaşından daha iyi biliyor. Tabii, işinde gereken tecrübeyi geçirdiği kabul edilmek şartıyla. O zaman bu postabaşının işçiyi bir yön vermesi lâzımdır.

Ondan sonra kontrol edecek, yardımcı olacak. O işçi namına, bazen daha yukarıdan baktığı için, o işi planlayacak. Diyecekki; «Şunu daha evvel hazırlasaydın, makinanın duruşu 15 dakika yerine 8 dakikaya düşerdi. Oysa sen evvelâ makinayı durdurdun, sonra gidip gerekli parçayı aradın, bulunca da yerine takıp işine devam ettin.» Veya bir ikmal problemi söz konusudur. Makinanın hammaddesi bitmiştir. Eğer, bir planlama örgütü, bir ikmal örgütü var ise, o örgütü vaktinde ikaz edip; «Bak şu madde bitmek üzere, onun için hemen arkası desteklensin, işçi de boş durmasın.»; veya bir eskime, aşınma var ise, zamanında harekete geçip; «Bakım servisine haber verin. Makinayı pazar günü onarsınlar. Pazartesi günü gene taze bir makine ile işe başlayalım.» diyeceksin. Bunlar ilk kademe nezaretçinin vazifeleri. İşçi bunların hepsini biliyor. Hatta üstbaşına dönüp; «Bu makine buradan ses çıkarıyor.» diyor. Veya ustabaşını ikaz ederek; «İkmal gecikti. Hammaddenin arkası bitiyor, iki saat sonra duracağız.» diyor. Bundan sonra da işin idaresi başlıyor. Bu aşamada bazı faaliyetler göstermesi, bazı faaliyetleri ise yukarı kademe aktarması lâzım. Yukarı kademe de makinanın durmaması için bazı vazifeleri yapıyor. Böylece bazı işler kademe kademe yükselerek ta Genel Müdüre kadar ulaşıyor. Meselâ, ithalâtla ilgili bir döviz tahsisı konusunda, kararı Genel Müdür verecektir. Bütün aksaklıklar, aslında bu kanalda oluyor. İşçide ise aksama yoktur. İşçi vazifesini müdriktir. Bugün sanayi öyle bir şekle getirilmişki, işçinin yükünü azaltan makineler veya birimler mevcut. Sorunlar daha ziyade yan hizmetlerden doğuyor. Konu giderek bir organizasyon meselesi haline geliyor. Bakım organizasyonu, ikmal organizasyonu, planlama organizasyonu, mübayaâ organizasyonu gibi... Üretimin sürekliliğini sağlamak için değişik organizasyonlar gerekebilir. Bunda aksama işçide olmuyor. Üretim deyince de kaliteli üretimin sürekliliğini kastediyorum. Kalitesiz üretim, zaten üretim değildir. Görü-

yoruz ki, yönetim zaten bir kargaşalık içindedir. İşçi devamlı talep ediyor, yönetim ona cevap veremiyor. Zaten yönetim işçiye, yönetimin her kademesi de bir altına borçlu durumdadır. Her alt kademe bir üstünden istiyor. Üstü ise tam veremiyor ve herkes borçlu kalıyor. Bu böyle iken, en alt kademe olan işçi yönetime katılacak da, sorunlara nasıl bir çözüm getirecek? Gerçekte üst kademe kifayetsizdir. Üst kademe vazifesini yapamıyor. Dolayısıyla konu, işçinin kifayetsizliği ve yeteneksizliği nedeniyle yönetime katılmaması değildir. İşçi, tüm bünye içinde en kifayetli olanıdır. Kifayetsizlik, yönetim kademesinde, yükseldikçe ortaya çıkıyor. Ben yükseldikçe kifayetsizliğimiz artıyor dediğimiz zaman, bunu, en yüksek noktada patron var ise, en büyük kifayetsizlik de ondadır, manasında almak lâzımdır. Dolayısıyla kifayetsizlik pramidi ters dönmüş durumdadır. İşini en hakıyla yapan en alttaki, en az hakkıyla yapan ise en yukarıdaki kişidir.

Şimdi durum böyle olunca; «İşçi yönetime katılmasın, çünkü işten anlamaz.» demekle sorun çözülmüş olmuyor. Evet, işçi yönetime katılmasın. Ama, yukarı karmakarışık olduğu için katılmasın. Aksi halde bir de o gelip bulaşacak, bir de onunla uğraşmak gerekecek, işler iyice karışacak. Bu bakımdan bence işçinin yönetime katılmasının olumlu katkısı olmaz. Ama yukarı kademelerde yönetim oturmuşsa, işletmede sistemler aksamadan işliyorsa, işçilik konusunda bütün işler birbirini kavriyorsa; o zaman başka... İşçiler buyursunlar, yönetime katılsınlar. Kendilerine «Hoş geldiniz.» derim. Çünkü, onların katkısı da görüşü de, kararı da muhakkakki müspet olacaktır. Fakat üç dört kişi zaten yönetim kavgası halindeyken, bir de beşincisi gelecek ve akıl verecek. Verdiği akıl iyi bile olsa, orası zaten karışık. O bakımdan bence işçinin yönetime katılması bugün için erkendir.

BAYKAL — Biraz önce üst kademe yöneticilik pozisyonları için gerekli

niteliklere sahip kişilerin bulunabilmesindeki güçlüklerden söz ettiniz. Bu, gerçekten işyerleri için, özel sektör için büyük bir sorun teşkil etmekte. Bu soruna neden olarak, aranan niteliklerle donanmış yöneticilere duyulan gereksinim ile bu tür yöneticilerin yetiştirme temposunun birbirine paralel olarak gelişmediği ileri sürülmektedir. Yani; işyerlerinin gelişmesindeki hız, bunun doğurduğu karmaşık sorunlar, bu meyanda vukua gelen büyük çaptaki teknolojik ve sosyal gelişmeler; bu türden bir dengeyi oluşmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan da gerek yurt içi gerek yurt dışı rekabet koşulları her gün biraz daha artmakta ve bu tür yöneticilere olan gereksinim kendini daha kuvvetli bir şekilde hissettirmektedir. Bu durum tepe yöneticilerini düşündürmekte midir? Onlara ne gibi görevler yüklemektedir?

BEZMEN — Bunu şöyle cevaplandırırım: Bu sorun benim işimin esasını oluşturmaktadır. Eleman seçmek ve onları belirli hedeflere ulaştırabilmek başlıca görevim olduğuna göre, bu arkadaşların niteliklerinin yeterliliği, benim ana sorunum oluyor. Konuya şu açıdan bakmak lâzım: Bir kere, kendimiz dahil en uygun elemanı seçmesini biliyor muyuz? Diyelimki, patron kendine genel müdür seçiyor olsun, veya genel müdür kendine müdür seçiyor olsun, ya da bir müdür kendine bir departman şefi seçiyor olsun... Ben çoğu zaman, birçok kimsenin bu konuda realist kriterler koymadığını görüyorum. Meselâ, birçoğu ücrete kıyamıyor. Halbuki **vasıflı yönetici** kıtır. **Mademki kıtır, fiyat sorununu almaması gerekir.** Burada ekonomik anlamda **nedret meselesi vardır.** Yani bugün yağ yoksa, karaborsaya düşer. **Mademki kalliteli eleman yok, demekki karaborsası vardır. Karaborsada pazarlık olur mu?** Bir an için bu konuda realist olalım ve bulabildiğimiz en iyi elemanı kaçırmadığımızı kabul edelim. O yetkili aradığı elemanı buldu, hedefleri koydu,

o elemandan beklediklerini kendisine açıkladı ve beraberce çalışmaya başladılar. Ancak, bir süre sonra bu elemanın hedeflere erişemediğini görüyoruz. Burada iki noktaya değineceğim: Birincisi saptanmış hedefler realist midir? Bunu bilebilmesi için, genellikle o şirketin o yollardan geçmiş olması lâzımdır. Geçmemiş ise «hayali hedefler» konmuş olabilir. Bu konuyu bir an için bir yana bırakalım ve amirin işinin ehli olduğunu kabul edelim. Oralardan geçmiştir, bir

takdir gücü vardır ve koyduğu hedef hakikaten realisttir. İşini yapamadığına göre, o halde eleman mı kifayetsizdir? O zaman sormalıyız: «Peki, daha iyisini yapanlar çıkıyor mu?» Diğer fabrikalara bakıyorsunuz. Eğer daha iyisini yapanlar varsa, zaten problem yoktur. Gider onu alırsınız. Yine birinci noktaya gelelim, en iyisini seçtiğimizi kabul ettiğimiz takdirde, bir çıkmazdayız demektir. Yani, en iyisini seçmişim, ama yine de memnun değilim. Üstelik koyduğum hedefler de realist. Peki şimdi ne yapacağız? O zaman kendimize şu soruları sormalıyız: İşletmede Batı'nın kullandığı bütün yön-

temleri uyguluyor muyuz? Yalnız ben değil, bütün kuruluş uyguluyor mu? Bir zincir yüzlerce halkadan oluşur. Halkalardan bir tanesi zayıf ise, o zincir yük taşıyamaz. Dolayısıyla; «Tüm işlerimizi Batı'daki örneklerine uygun olarak yaptık. Yine de iyi sonuç alamadık.» dersek, kendimizi aldatmış oluruz. Çünkü en iyi şartlarla bile Batı'yı ancak % 70 - % 80 oranda uyguluyoruz. Türkiye'de hiçbir müessese % 90 uygulayamıyor. Eğer bütün bu desteklerle donatılmamışsa, o yönetici tek başına kalmış olur. Bugün artık süngü savaşı değil, bir ordu harekâtı var. Korkunç bir plânlama var. Bugün takım halinde, bir arada çalışmak lâzımdır. Hepsi bir araya geldiği takdirde, tüm mekanizma çalışabilir. Bir küçük küçük şalterle koca fabrika durabiliyor. Dolayısıyla, ancak işin % 100'ünü yaptığımız zaman, % 100. olumlu sonucu beklemek hakkımız doğar. Konuya bu açıdan bakmak gerekir. Asla eleman açısından bakmamak lâzımdır.

Söylediklerimi tamamlamak için, konuya bir başka açıdan bakarak tekrar aynı noktaya gelmek istiyorum. Ben kesinlikle ırkçı değilim. Fakat şunu çok rahatlıkla söyleyebilirim: 12 sene Avrupa'da okudum. Birkaç memlekette uzun zaman kaldım. Buradaki çalışmalarım sırasında da devamlı Avrupa ile ve Avrupalılarla temas halinde oldum. Bunla-

rın bir çoğunu da fabrikamızda istihdam ettik. En iyi sistemleri çalıştıran Almanya ve Amerika gibi memleketlerin elemanları ile yakın çalışma birliğim oldu. Kesin olarak söyleyebilirim ki, memleketimizin insanların zeka ve kabiliyet seviyesi kesin olarak bunlarinkinden üstündür. Bizim insanlarımız hakikaten çok daha zeki, kabiliyetli, çalışkan ve dürüsttür. Bu böyle olduğuna göre, elemanlarımız yaratılışları ve doğuşları itibarıyla kifayettirdiler. Burada, Amerika'da ve Almanya'daki eşit pozisyonlardaki elemanlardan çok daha üstün vasıflı elemanlar kullanıyoruz. Bu bakımdan, «Bizim elemanlarımız kifayetsizdir.» gibi bir görüşe kesinlikle iştirak etmiyorum. Aynı pozisyonlarda Avrupa'da «çok daha düşük» evsafli elemanlar kullanılmakta ve bunlarla netice elde etmektedirler. Biraz düşük demiyorum, «çok daha düşük» diyorum!.. Demekki, bu iş yalnız bir yönetim ve bir ortam hikâyesidir. Şöyle ki; biz elemanlarımıza Avrupa'da eşit pozisyonda bir elemana yüklenen işin değil iki, üç mislisi; sırasında 5 misli iş yüklüyoruz. Niçin? Kargaşalıkla dolayı. Bir kere memleket ve şartlar devamlı değişiyor. Hiçbir şeyin sürekliliği yok. Dolayısıyla, fabrikanın bütün sistematığı bir sene içinde pek çok kere değişiyor. Buna kim ayak uydurabilir? Oturmuş hiçbir şey yok. Tekne devamlı denizin dal-

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

Banka : 41

EMNİYET
SANDIĞI

gaları içinde çalkalanıyor. O çalkantının içinde düzgün bir resim çizmek lâzım. Her taraf sallanıyorsa, nasıl çizsin? Halbuki Avrupa'da yöneticiden beklenen şeyler belli ve sınırlıdır. Oturuyor bir masaya, düzgün bir çizgiyi cetvelle çizebiliyor. Bizimki denizde fırtınanın içinde, cetveli bile yok. Biz memleketin dışında bir adada oturmuyoruz ki. Bu memleketle beraber, hep birlikte sallanıyoruz. Hammaddesi, enerji problemi, it-halât problemi öyle. Bu devamlı inişler, çıkışlar dolayısıyla süreklilik ve istikrar

olmadığı için bir insanın iş yükü, birkaç misli artıyor. Bizim elemanlarımız o kadar kıfayettidirlenki, eğer bu iş yükü iki misli filan olsa, biz bu işi havada hallederiz. Fakat iki değil, üç değil on misli. O zaman tabii kimse yetişemiyor, kimse başa çıkamıyor. Buna ilâveten de biraz evvel söylediğim gibi, «Batı'nın bütün şartlarını uygulayamıyoruz.» dediğimiz zaman, yalnız şirket dışı şartları değil, şirket içindeki şartları da kastediyorum.

Batı'da emir ve kurmay hatlarındaki elemanlar arasında çok sarîh bir ayırım vardır. Kurmay hattı muazzam geliştiril-

miştir. Ordulardaki gibi. Bütün iş beyin takımında, yani kurmay takımındadır. Bilindiği gibi, ordu komutanının muvafakiyeti, genel kurmayın ve kurmay subaylarının takviyelerine ve yardımcı hizmetlerin uygun şekilde yapılmasına bağlıdır. Biz bunları vermiyoruz. Planlama söz konusu olunca; «Müdür kendi işini kendi planlasın.» diyoruz. Bu yanlıştır. Önce planlama teşkilâtı kuracaksın, ilgili departmanın işini orası planlayacak. Kalite kontrolü söz konusu ise; «Yahu gözünü açsın, işin kötü çıktığını görür.» der geçeriz. Halbuki bu iş o kadar basit değildir. Avrupa niçin bir kalite kontrol servisi, bir kalite kontrol laboratuvarı kurmuş? Biz, kalite kontrol deyince, mamulü kutuya koyarken eksik mi değil mi diye bakıyoruz. Mühim olan bu değildir, her proseste yapılan kalite kontrolüdür. Bakım hizmetleri dediğimiz zaman aklımıza tamir işi geliyor. Birşey kırıldıktan sonra onu zaten birisi tamir edecektir. İş bunun kırılmamasını sağlamaktır. Dolayısıyla koruyucu bakım sistemleri kurmuş musunuz? Bütün iş burada düğüm-lenmektedir. Çünkü koruyucu bakım arzayı önler. Bütün bu yan hizmetleri kurmaz, yalnız bir ordu komutanı ile işi idare etmek isterseniz, cepheyi bütün geri ve yan hizmetlerden yoksun bırakırsanız; ordu gerçek vazifesini göremez. Biz, yönetimde kaptandan hem kazancılık hem de serdümenlik yapmasını bekliyoruz. Bütün bu yan hizmetleri vermediğiniz zaman, bu kaptan hepsine yetişemez ki. Bir de üstelik deniz dalgalı ve tekne sallanıyor. Sorun buradan geliyor. Eleman kıfayetsizliğinden değil. Aslında elemanlarımız bomba gibidir. Zaten bizim gibi müesseselerin çoğu, elemanlarını dışarda yetişmiş adaylar arasından seçmektedir. Üstelik Avrupa'ya, A.B.D.'ne gitmiş elemanlar, Türkiye'de zaten seçilip gidiyor. Orada muazzam bir rekabetin içinden geçiyor. Bu itibarla inceden inceye bir mülakata ihtiyaç yoktur. Oradan diplomasını alıp geldi ise, parasını verilsen en iyisini alabilirsin. Bu konuda fazla kafa yormağa ihtiyaç yok. Peki bu adam niye başarılı olami-

yor? Anlattığım sebeplerden dolayı. Yani, sorun bu adamda değil. Sorun, şirketin yan desteklerden ve sistemattikten yoksun olmasından, bir de dışarda denizin dalgalı olmasından doğuyor.

BAYKAL — Bilindiği gibi, ülkemiz bugün ekonomik ve sosyal türden bir takım sorunlarla karşı karşıya bulunmakta. Kabaca bu sorunların çözümlenmesinde özel sektörün başındaki iş adamlarına düşen belirli bazı görevler var mıdır? Var ise nedir bunlar? Bu husustaki görüşlerinizi açıklar mısınız?

BEZMEN — Bence özel sektöre düşen tek vazife vardır. O da, başında bulunduğu işi, yürürlükteki kanunlar çerçevesinde, en iyi şekilde yapmağa çalışmaktır. Herkes kendi işini en iyi şekilde yapmağa caba harcamalıdır. Memlekete katkısı ancak bu şekilde olabilir. Başka türlü bir katkı düşünmüyorum.

BAYKAL — Kanun çerçevesinde deyimini biraz açar mısınız?

BEZMEN — Memleketin kanunları bize yön vermiştir. Şunu yaparsın, şunu yapamazsın demiştir. «Efendim bu kanunlar yanlış», «Efendim bu kanunlar iyi düşünülmemiş.», «O kanunları konuyu bilmeyen tecrübesiz insanlar yapmış.» gibi görüşler ileri sürmek bizim vazifemiz değildir. Bizim vazifemiz, oy sandığına gittiğimiz gün, en akıllı adama oyumuzu vermektir. İşimiz orada biter. Kanunlar çerçevesinde dediğimiz zaman bunu kastediyorum. Kanunları kritik etmek ve bunu mazeret olarak kullanmak, bunlara karşı çephe olmak bizim vazifemiz değildir. Kanun bize yürüyeceğimiz yolları göstermektedir. Yürütme yetkisi ise hükümetindir. Ayrıca, özel sektörün belirli birlikleri, odaları, dernekleri, kuruluşları vardır. Orada en kabiliyetli insanlarımız toplanmıştır. Onların da bir takım düzenleri, beyin takımları vardır. Fikir yürütecek kadar akıllı isek, görüşlerimizi onlara bildiririz. Onlar da kendilerine göre en uygun görüşü Ankara'ya bildirirler.

Bu gibi işler, işadamlarının vakitlerinin ancak % 3'ünü alır. Zamanlarının geriye kalan % 97'sinde ise, vazifeleri, bu bahsettiğim kanunlar çerçevesinde kendi müesseselerini en iyi şekilde çalıştırmaktır. Sahasında iyi çalışan bir müesese, memleket ekonomisine veya sosyal yapısına, kendi çapında en iyi hizmeti yapmış olur. Kendi çerçevesi dışına çıkarlar ise memlekete fayda sağlamazlar.

BAYKAL — Bir sorum daha var. Motivasyon konusu. Çalışanları motive edebilmede, yani müesseye, işine, amirine bağlanabilmesini, severek işbirliği yapabilmesini sağlayabilmede; yöneticilerin gözönünde bulundurması gereken esaslar nelerdir?

BEZMEN — Bütün personel hak arar. Bu, her insan için geçerlidir. Bence şu sorular, yönetimde motivasyonun anahtarını oluşturur: «Kişiye hakkını veriyor musunuz, vermiyor musunuz?», «Kişiyi hakkını verdiğinizde ikna edebiliyor musunuz, edemiyor musunuz?» Tabii gerçekte konunun tarifi bu kadar basit değil, daha başka ayrıntıları da var. Fakat işin esası budur. Bir insan; «Bana hakkımı veriyorlar, bana haksızlık etmiyorlar, maddi ve manevi yönlerden hak ettiğimi alıyorum, gerektiği yerde hatam gösteriliyor, veya 'aferin bunu beklenenden de iyi yaptın' deniyor ve bunun karşılığını da bugün geldiği zaman bir terfi ya da zam olarak alıyorum.» diyor ise; işletmede genellikle motivasyon problemi yoktur. Sorunu bu şekilde koyduktan sonra, hemen ikiye bölmek lâzım. Birincisi; kişi prensip olarak; «Bu rejim benim hakkımı veremez.» diyor ise, bu görüş memizin dışında bir konudur. Onun zaten çaresi yoktur. Peşinen, «Zaten kimse benim hakkımı veremez.» dedi ise, ne verseniz o insanı tatmin edemezsiniz. Bu takdirde zaten görüşme konusu ve zemini mevcut değildir. İkinci durum olarak; «Bu düzen içinde hakkımı alabilirim, nitekim şunlar hakkını alabiliyorlar.» gibi bir problem ile karşı karşıya isek; o zaman iş gelip, bir çalışma ortamında

hak konusunun ne olacağına dayanmaktadır. Hak nedir? Nasıl talep edilir? Evvelâ bunun bir kanuni çerçevesi vardır. İş Kanunu, toplu sözleşme, iş akitleri vs. gibi... Bunların uygulandığını bir an için kabul etmemiz, her konuştuğumuzun kanun çerçevesi içinde olduğu noktasından hareket etmemiz lâzım. O çerçevenin içinde kalınıyor, fakat buna rağmen işçi motive olamıyorsa; demek ki o bünyenin içinde amirin veya patronun belirli bir tutumu söz konusudur. Kişide kendisinin haklarından mahrum edildiği hissi yaratılmıştır. O zaman iş gayet basit bir şekil alıyor. Bir insan neden hakkını alamamış hissi içinde olabilir? Ya manen, ya da maddeten tatmin olamamaktadır. Bu da, eğer anlaşmalar ve sözleşmeler uygulanmış ise, yönetimin kendisine karşı yanlış tavır takınması hadisesi haline gelmektedir. Kişide, «Beni yeteri kadar takdir etmiyorlar.» düşüncesi yer eder. Bu bakımdan, elemanların takdir ve değerlendirilmesi işinin belirli kıstaslara ve esaslara göre yapılması gerekir. Eğer bu iş karakuşu ve subjektif ölçülere bırakılır ise, o zaman huzursuzluğun doğması normal ve doğaldır. Doğmamasına şaşmak lâzımdır. İşyerleri insanlardan oluşan bir topluluktur. O halde bu yerlerin başarısı, herşeyden önce çalışanların bilinçli idaresine bağlıdır. Başarıya ancak çalışanların içsel ve dışsal ihtiyaçlarını göreyerek ve kabul ederek erişebiliriz. Eğer sanayicilik oyunu oynayacak isek, bu oyunda objektif kriterlerin bulunması mecburiyeti vardır. Tabii bu arada «beşeri ilişkiler» denen konunun da rolü büyüktür. Çünkü insan ilişkilerinde bu kadar kesin kıstaslar koymak zordur. Bir kimsede yönetim kabiliyeti var, buna karşılık yöneticilik bilgisi yok ise, ona gereken eğitim verilir ve kendisinin yetiştirilmesine çalışılır. Bu, artık günlük işimizin bir parçasıdır. Bunların planlanması, programlanması ve gerektiği gibi uygulanması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bunlar verildiği takdirde, çalışanlardan performans bekleme hakkı doğar. Bütün bu yardımları vermeden; kıstasları, standartları koymadan; «Ben sen-

den memnun değilim.» veya «Arkadaş, ben senden 10 kiloluk memnunun, halbuki sen kendini 20 kiloluk görüyorsun.» demek; işi şahsiyete dökmektir. Bu bizi hiçbir yere getirmez. Elemanın kalbini kırmakla hiçbir olumlu sonuca erişemezsiniz. Yöneticiye düşen iş, o kimseye doğru yolu göstermek ve onu ikna etmektir. Böyle yaptığınız takdirde, adamın şevki kırılmaz ve bunun sonucu motivasyon doğar. Çünkü, insan genellikle iyi niyetli bir yaratıktır. Eğer iyi niyetli değilse, art düşünceleri var ise; o zaman zaten, daha önce de belirttiğim gibi, üzerinde konuşulacak bir konu da yoktur.

BAYKAL — Teşekkür ederim.

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

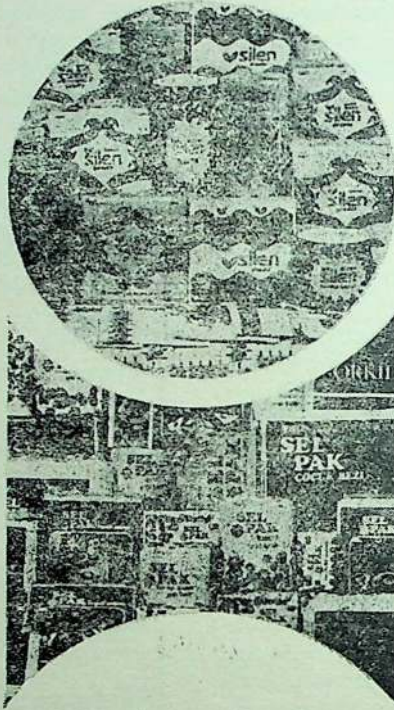
için en yararlı kaynak.

1978 yılı cildi : 300.— TL.
1977 yılı cildi : 200.— TL.
Daha önceki yıllar : 150.— TL.

İSTEME ADRESİ

Çatal Çeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul

TELEFON : 26 34 11

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamûlleri.

**SEL
PAK**

her yerde her zaman

silen

temizliğin simgesi...

sermaye piyasasında bilirkışı

mentaş

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübeyle, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağınız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğimiz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yöneltmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettü kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'l bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföylünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa raycini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazlardan izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymeti yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrinizdeyiz.

"Sermaye piyasasında bilirkışı,"

mentaş
menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim-İSTANBUL
Telefon: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıflar, ticaret kuruluşlarına çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve gerçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınal ve ticari kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER BANKERLİK VE FİNANSMAN A.Ş.

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17

Büyüklü - İstanbul

Tel.: 44 28 36 - 45 17 65

Sermaye Piyasası

DR. ŞEREF TÜREN

SERMAYE pazarındaki durgunluk geçtiğimiz ay içinde de etkisini sürdürmüştür. Bunun sonucu olarak dergimize ait pay senedi fiyat indeksi, bir önceki aya göre % 2.2 azalış göstererek 119.05 düzeyine inmiştir. Böylece indeks rakamı 1977 yılı Ocak ayından bugüne kadar en düşük seviyesine ulaşmıştır. İndeks değerindeki azalış, geçtiğimiz ay içerisinde 9 pay senedinin fiyatındaki önemli düşüşlerden ileri gelmiştir. Bu arada 5 pay senedinin fiyatı az miktarda artışlar gösterirken, 31 pay senedinin fiyatında bir değişme olmamıştır. Temmuz ayı içerisinde dividend dağıtımını gerçekleştiren Nasas, Otosan ve Pimaş'ın pay senetlerinin fiyatı gerilerken, henüz dividend dağıtmamış olan Koruma Tarım ve Mensucat Santral'in fiyatları artış göstermiştir.

Pay senedi pazarındaki durgunluk sürerken, tahvil pazarında büyük bir canlılık hâkimdir. Enflasyon nedeniyle ana sermayenin mala bağlanmış olması, işletmelerin çalışma sermayesini kredi pazarlarından sağlamasını gerektirmektedir. İşletmelerin banka kredisi bulma güclüğü yanında, kısa vadeli banker kredilerinin faiz oranlarının % 60-75 dolaylarında seyretmesi, daha ucuz maliyetli tahvilin çok gözde bir finansman türü haline gelmesine yol açmıştır. Nitekim Temmuz ayında toplam 285 milyon TL.'lık tahvil çıkarılmışken, Ağustos ayının daha ilk yarısında 250 milyon TL.'lık tahvil satışı Asil Çelik ve Çimsataş Çukurova İnşaat Makineleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Ekonomideki % 70 dolayındaki enflasyonun değer törpüleyici etkisini karşılayamamakla beraber, sermaye pazarında şu anda en yüksek verimlilik, likidite ve güvence sağlayan % 23.2-33.2 faiz getirili tahvillere, tasarruf sahibi kişilerin talepleri de gayet yüksektir. Tahvil pazarındaki bu canlılığın önümüzdeki aylarda da süreceği beklenmelidir.

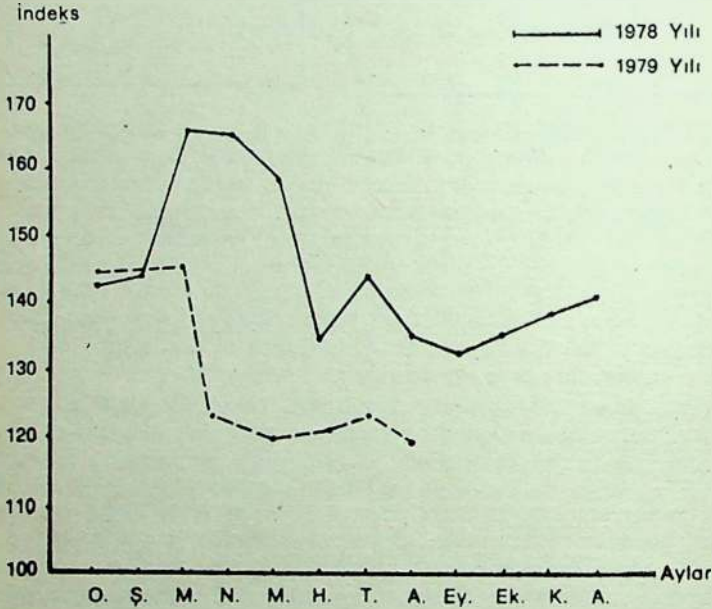
Uzunca bir süredir sermaye pazarının pay senedi kesiminde büyük bir durgunluk izlenmektedir. Bu durgunluk ekonomik ortamdaki belirsizlik, döviz darlığının ve bunun sonucu olarak transferlerin yapılamamasının ithal girdilerine gereksinme duyan sanayi işletmelerini darboğaza sokması, pazardaki nakit sıkıntısının had safhaya varması, dividend dağıtımlarının genellikle yılın ilk yarısında yapılmış olması ve yaz aylarında mevsimlik nedenlerle sermaye pazarının bir durgunluk içine girmesi gibi birçok nedenden kaynaklanmaktadır.

Pay senedi pazarının geleceği hakkında tahminler yaparken, yukarıda sayılan etmenlerde ortaya çıkacak değişiklikleri gözönünde bulundurmak gerekir. Bu arada ülkemizin, belki de tarihinin en önemli ekonomik krizini yaşamakta olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte yılın ikinci yarısında sanayide daha hızlı bir büyüme beklenmektedir. Ülkedeki enflasyon hızını yavaşlatabilmek için kamu harcamalarındaki kısıntılara rağmen, katlı kur uygulaması sonucunda artan işçi dövizleri, dışsatımlardaki artışlar ve dışyardımların gerçekleşme ümidindeki yükseklik nedeniyle % 2.8'lik bir ekonomik büyümenin gerçekleşmesi beklen-

mektedir. Ayrıca Merkez Bankası reeskont hadlerini dondurmasıyla birlikte pazarda fiyat düşmelerinin olacağı ve bunun da peşin satışlarda bir canlanmaya yol açacağı ümit edilmektedir.

Bütün bu olumlu gelişmeler, ülkemizin darboğazdan kurtulma sürecine girdiğini göstermektedir.

Bu göstergelere dayanarak, önümüzdeki aylarda sermaye pazarının bütün kesimlerinin canlılık kazanması beklenebilir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000) TL.	Ödenmiş Sermaye (000) TL.	Tökmün Yıl Kârı (000) TL.			Değişen Kâr Payı (%)			Fiyat Fiyatı (TL)			
				1974	1977	1978	1976	1977	1978	Ağustos 1978	Haziran 1979	Temmuz 1979	Ağustos 1979
1	AKCİMENTO	105 000	105 000	47 300	58 000	87 400	20,50	25,00	30,00	1 650	2 400	2 300	2 100
2	ALTAŞ	30 000	30 000	13 400	21 900	12 500	15,00	20,00	20,00	1 600	1 400	1 100	1 100*
3	ANADOLU CAM	350 000	350 000	17 000	(60 000)	89 000	—	—	z.m.	1 600	1 400	1 400	1 400
4	AROMA	67 500	45 000	6 17	45 000	14 700	20,00	30,00	—	1 500	1 000	1 000	1 000
5	ASLAN CİMENTO	425 000	200 000	2 500	10 100	(107 000)	—	4,87	z	800	750	750	600
6	BAĞFAŞ	200 000	200 000	63 000	50 900	43 000	40,00	30,00	25,00	2 200	1 200	1 150	1 150*
7	BAŞTAŞ	108 000	108 000	1 000	3 300	13 400	—	—	8,00	600	550	600	600*
8	BATI ANADOLU CİM.	75 000	75 000	—	48 600	68 400	10,00	35,00	50,00	2 100	2 300	2 300	2 300
9	BURSA CİMENTO	94 500	63 000	21 308	56 000	84 800	20,00	43,75	56,25	2 300	3 050	3 500	5 000
10	CELİK HALAT	108 000	108 000	—	72 500	116 900	30,00*	—	—	5 000	2 400	2 750	2 150
11	ÇİMSA	180 000	180 000	11 959	71 000	44 000	—	12,00	12,00	1 400	1 450	1 400	1 200
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400 000	400 000	210 000	238 100	375 600	25,00	50,00	60,00	2 100	2 600	1 900	1 800
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	180 000	180 000	21 182	38 000	48 800	13,00	70,00	25,00	1 050	1 000	1 000	1 000
14	EGE GÜBRE	350 000	350 000	—	1 500	(49 800)	—	—	z	1 300	900	800	900
15	GÜBRE FAB.	81 000	81 000	110 000	31 700	63 600	28,58	16,25	23,75	1 700	1 600	1 000	1 400
16	GOOD YEAR	81 000	81 000	40 000	40 000	64 300	30,00	50,00	40,00	1 500	1 400	1 400	1 400
17	HEKTAŞ	290 000	300 000	28 189	30 200	64 400	30,00	25,00	30,00	1 800	1 300	1 200	1 200*
18	İS BANKASI	40 000	40 000	523 815	620 700	707 552	291,50	231,50	253,00	18 000	25 000	25 000	25 000
19	İZOCAM	33 700	16 900	29 200	34 000	39 100	70,00	140 07	160 00	8 500	6 600	5 500	5 500
20	KARTONSAN	140 000	140 000	35 600	83 400	148 200	25,00	40,00	50,00	5 000	3 400	3 400	3 250
21	KAV	30 000	30 000	17 452	30 000	65 400	25,00	50,00	28,00	4 350	4 400	4 300	4 300
22	KOC HOLDING	300 000	275 000	247 000	412 600	568 000	20,00	25,00	22,50	1 700	1 600	1 600	1 600
23	KOC YATIRIM	400 000	400 000	116 000	125 300	150 800	19,00	20,00	20,00	3 700	2 100	2 000	2 000
24	KORDSA	375 000	375 000	83 000	78 600	145 100	15,00	30,00	35,00	2 600	2 800	2 750	2 850*
25	KORUMA TARIM	105 000	105 000	21 800	30 000	105 000	35,00	35,00	40,00	1 000	900	900	900
26	LASSA	1 200 000	1 200 000	—	(24 000)	(20 000)	z	z	z	1 000	900	900	900
27	MAKİNA TAKİM	125 000	125 000	30 068	33 200	32 100	35,00	35,00	100,00	7 000	3 100	3 000	3 000
28	MENSUCAT SANTRAL	81 000	81 000	26 800	200 000	165 200	10,00	25,00	35,00	2 000	1 700	1 750	1 600*
29	NASAŞ	135 000	135 000	106 800	124 300	168 100	20,00	25,00	30,00	2 300	3 400	2 300	2 050
30	NUH CİMENTO	71 500	71 500	18 000	119 600	178 800	55,00	62,50	98,75	5 000	4 700	4 500	4 500
31	OLMUK	150 000	150 000	48 859	69 700	69 800	25,00	30,00	30,00	3 200	2 600	2 500	2 500
32	OTOSAN	175 000	175 000	212 000	212 000	145 600	77,20	93,00	98,25	7 000	5 200	4 500	3 700
33	PİHAŞ	100 000	100 000	12 800	40 000	9 100	30,00	20,00	30,00	1 600	1 400	1 350	1 100
34	PLASTİFAY	18 000	18 000	21 779	25 000	70 400	30,00	30,00	30,00	3 370	2 600	1 700	1 700
35	POLYFEN	150 000	150 000	26 500	65 700	70 400	35,00	35,00	43,75	3 100	2 100	2 400	2 400*
36	RABAK	280 000	280 000	58 500	132 300	187 000	20,00	50,00	35,00	4 500	3 500	3 500	3 500*
37	SARKIYSAN	150 000	150 000	302 400	302 400	302 400	30,00	50,00	50,00	2 500	3 000	2 500	2 500*
38	SIEMENS	70 000	70 000	45 900	(8 700)	117 400	25,00	z	25,00	2 500	2 250	2 200	2 200
39	SİFAŞ	104 000	104 000	43 920	88 500	127 500	30,00	30,00	40,00	3 000	3 000	3 000	3 000
40	SUNTA	80 000	80 000	64 000	60 300	90 400	40,00	40,00	75,00	4 500	2 800	2 800	2 800
41	Y. ŞİŞE VE CAM FAB.	200 000	200 000	45 000	178 800	248 000	22,00	30,00	33,00	1 300	1 800	1 550	1 550
42	TRANSÜRK HOLDING	300 000	300 000	37 317	46 000	85 500	19,00	20,00	24,00	1 300	1 300	1 250	1 250
43	T. DEMİR, DÖKÜM FAB.	204 000	204 000	27 000	61 000	132 700	30,00	15,00	70,00	2 300	2 500	2 500	2 500
44	UNİROYAL	150 000	150 000	38 558	34 000	54 100	18,75	15,00	40,00	1 400	2 400	2 250	2 250
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600 000	600 000	257 600	310 900	327 800	25,00	20,00	15,00	3 300	6 000	5 000	6 000

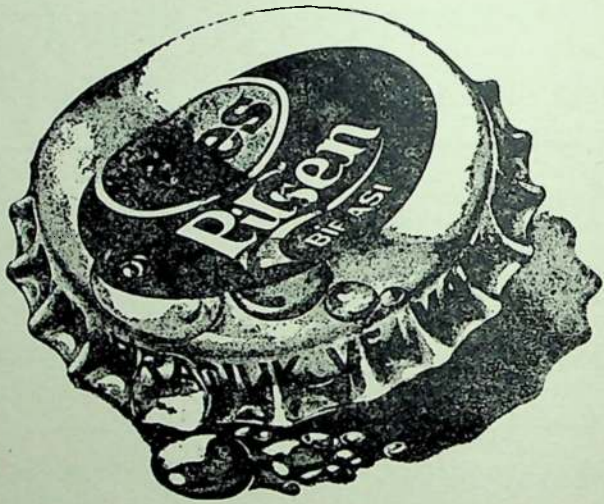
2) Pantez içindeki rakamlar zorarı göstermektedir.

4) z.m. = zorara mahsuben; z. = zarar.

Notlar: 1) Ödenmiş Sermaye rakamları: 31 Temmuz 1979 tarihli bilançosuna göre düzenlenmiştir.

3) (*) Kuponla fiyatlara göstermektedir.

Kaynak: MENTAP ve MEDİN Sermaye Fizyoloji Bülteni

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM · İSKELE · KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima -TR

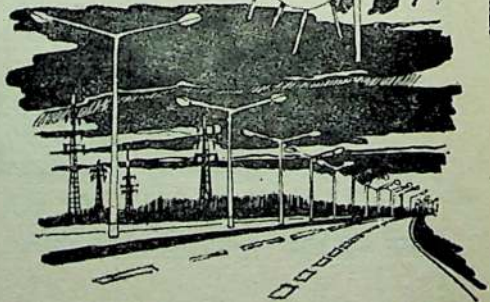
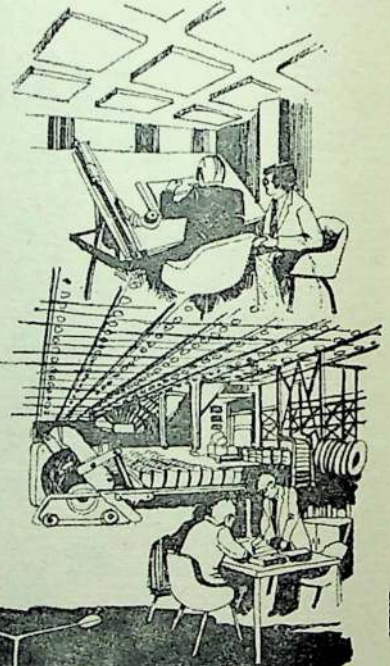
Aydınlatmada fedakârlık etmeden enerji tasarrufu yapabilirsiniz!..

**Aydınlatma projeleriniz için Philips'e danışın.
Proje Merkezimiz ücretsiz olarak hizmetinizdedir.**

Philips'in dünya çapındaki geniş araştırma ve geliştirme programları, ışık kaybına uğramadan ve tesisleriniz için gerekli aydınlatmayı azaltmadan enerji tasarrufu sağlayabilecek yeni aydınlatma elemanlarının ve sisteminin kullanılmasını mümkün kılmıştır.

Vat başına verilen, ışık akısı miktarı, yani lümeni yüksek ampuller ve verimi yüksek armatürleri, ışık tekniğinin gerektirdiği yerlerde kullanmak sureti ile aynı ışığı elde ederek, elektrik fatura tutarlarınızı önemli ölçüde azaltabilirsiniz.

Elektrik enerjisinden gerçek anlamda tasarruf etmeyi düşünüyorsanız Philips'e danışın. Aydınlatma projelerinizin en verimli ve ekonomik şekilde hazırlanması için Aydınlatma Etüd ve Proje Merkezi'miz ücretsiz olarak hizmetinizdedir.

Türk Philips Ticaret A.Ş.
AYDINLATMA ETÜD VE PROJE MERKEZİ
İnönü Caddesi 78-80
Gümüşsuyu, İstanbul
Tel: 43 5910 (on hat)

PHILIPS

BANKACILIK

1978 YILINDA BANKALAR, MEVDUAT VE KREDİLER

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

I — Genel Hatlarıyla Gelişmeler

BANKALAR, mevduat ve kredilerle ilgili ayrıntılı bilgiler genellikle ilgili dönemi izleyen yılın ilk yarısının sonlarına doğru yayınlandığından, bir önceki yıla ilişkin banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeleri ancak bir zaman aralığı ile topluca değerlendirmek olanağı bulunabilmektedir.

1978 yılında banka mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

1. Bankacılık alanında önemli bir kurumsal gelişme geçen yıl olmamıştır. Yetkili organların yeni ticaret bankaları kurulmasına müsaade vermemeleri, kalkınma plânlarının benimsediği ilkeler, bankacılık alanında yeni kuruluşların faaliyete geçmesini olanaksız hâle getirmektedir. Geçen yılın bu konudaki en önemli olayı, Arap-Türk Bankası'nın ülkemizde fiilen faaliyete geçmiş olmasıdır.

2. Banka şube sayısındaki artış hızı, bir önceki yıla kıyasla ya-

laşmış; 1978 yılında yeni 247 banka şubesi açılarak, yıl sonunda banka şube sayısı (Kıbrıs'taki 8 şube dahil) 5.485'e yükselmiştir. Şube sayısındaki artış hızı % 4.7'dir. Halbuki 1977 yılında yeni açılan banka şubesi 403 ve şube sayısındaki artış hızı % 8.3 idi.

3. Mevduat artışı bir önceki yıla kıyasla bir ölçüde hızlanmış, 1977 yılında toplam mevduatta artış hızı % 25.6 iken bu oran 1978 yılında % 32.6'ya yükselmiştir.

4. 1978 yılında çeşitli mevduat türlerinde artış hızları birbirine yakındır. En hızlı artan mevduat türü, ticari mevduat olup (% 36.5); bunu resmi mevduat % 35.5; bankalar mevduatı % 30.6; tasarruf mevduatı % 30.4'lük artış oranları ile izlemiştir.

5. Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payının azalması eğilimi 1978 yılında da devam etmiş; tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 49.8'e kadar düşmüştür. Anımsanacağı üzere çok yakın bir geçmişe değin tasarruf mev-

duatı, toplam mevduatın 2/3'ünü oluşturuyordu.

6. 1978 yılında faiz oranlarındaki değişiklik etkisini, mevduatın vade yapısı üzerinde göstermiş; vadeli mevduatın, toplam içindeki payı % 73.1'den % 71.6'ya düşerken vadesiz mevduatın payı % 26.9'dan, % 28.4'e yükselmiştir. Tasarruf mevduatının vade yapısındaki değişiklik daha da belirgin olmuştur. Vadesiz tasarruf mevduatının, toplam içindeki payı % 69.9'dan % 66.5'a gerilerken, vadeli tasarruf mevduatının payı % 30.1'den % 33.5'a yükselmiştir. Son yıllarda vadeli mevduatın toplam mevduat içindeki payı devamlı düşme eğilimi gösterirken, bu eğilim 1978 yılında ters yönde değişmiştir.

7. Banka kredilerindeki artış hızı, banka kaynaklarındaki gelişmeye koşut olarak yükselmiştir. 1977 yılında banka kredileri % 25.3 oranında artmış iken, 1978 yılında bu oran % 27.7 olmuştur.

8. Banka kredilerinin sektörel ve bölgelerarası dağılımında, dikkati çekici gelişmeler gözlenmemiştir. Bu konudaki olumsuzluk ve dengesizlikler, 1978 yılında da devam etmiştir.

9. 1978 yılında banka kârları mutlak ve kârlılıkları da oransal olarak azalmıştır.

10. Bankaların kaynak yapısında, 1978 yılında çok önemli bir değişiklik olmamakla beraber, kaynaklar içerisinde mevduatın payının görece yerini koruduğu; buna karşılık Merkez Bankası reeskont ve avanslarının payının ise % 19.2'den % 17.9'a düştüğü gözlenmiştir⁽¹⁾. Mevduatın bir önceki yıla kıyasla daha hızlı artması ve T. C. Merkez Bankası'nın, bankacılık sistemine karşı kısıtlayıcı bir para politikası izlemesi, bankala-

rın kaynak yapısındaki değişiklikte etken olmuştur.

11. Bankaların kaynak kullanımında da çok belirgin olmamakla beraber, 1978 yılında bazı değişiklikler görülmüştür. Kaynak kullanımını içinde emre hazır değerlerin payı % 6.3'den % 8.1'e, mali plasman ve iştiraklerin payı % 7.3'den % 7.5'e yükselirken; kredilerin ve mevduat karşılıklarının payı görece olarak daralmıştır. Kaynak kullanımını içerisinde kredilerin payı % 70.4'den % 68.5'a, mevduat karşılıklarının payı da % 16'dan % 15.9'a inmiştir⁽²⁾.

1978 yılında bankaların likidite durumlarını kuvvetlendirdikleri görülmektedir. Kuşkusuz bu gelişmede, T. C. Merkez Bankası'nca, bankaların sahip olacakları asgari disonibiliteler oranının yeniden düzenlenmesi ve disonibiliteler oranının hesaplanmasında vadeli mevduatın da, yükümlülükler arasına dahil edilmesinin önemli rolü olmuştur.

Banka kaynakları ve kullanım yerleri arasında son üç yılda gözlenen gelişmeler Tablo 1'de özet olarak gösterilebilir⁽³⁾.

Son yıllarda mevduat munzam karşılık oranlarının yükseltilmesi ve disonibiliteler oranının yeniden düzenlenmesi, banka kredilerinin kaynak kullanım yerleri içindeki payının azalmasında önemli etken olmuştur.

Banka aktifleri içerisinde kredilerin payının düşme eğilimi göstermesi de banka kârları üzerinde, kuşkusuz olumsuz etki yapmıştır.

12. 1978 yılında bazı bankaların bilançolarını zararlar kapatmaları, genel olarak ticaret bankası başlığı altında toplanarak bankaların öz sermaye artış hızını yavaşlatmıştır.

(2) T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 43.

(3) T. C. Merkez Bankası 1976 Yıllık Rapor, s: 62.

T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 42-43 ve ek cetvel 25.

(1) T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 42.

II — Sayısal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Özellikle, Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımızın 1978 Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları Teşkilât, Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler» isimli 96 sayılı yayınından yararlanarak, 1978 yılında banka, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, sayısal olarak, aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir.

A. Kurumsal Gelişmeler

1. Faaliyette Bulunan Bankalar

1978 yılı sonunda ülkemizde bulunan banka sayısı, bir önceki yılda olduğu gibi, 44'dür. Mevcut bankalar, şu şekilde bir ayırıma tabi tutulabilir.

Bankalar	Adet
— Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)	1
— Milli Bankalar Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar	36
(T.C. Merkez Bankası hariç)	13
Diğer Bankalar	23
— Yabancı Bankalar	5
— Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2
Toplam	44

2. Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler

1978 yılında açılan yeni 247 şube ile 1978 yılı sonunda banka şube sayısı (Kıbrıs'taki 8 şube dahil) 5,485'e yükselmiştir. 1964-1978 döneminde banka şube sayısında görülen gelişmeler Tablo II'de verilmiştir.

Tablonun ortaya koyduğu gibi, banka şube sayısındaki artış, bir önceki yıla kıyasla yavaşlamıştır. Gerçekten 1978 yılı, banka şube sayısının en yavaş artış gösterdiği yıllardan biri olmuştur. Maliye Bakanlığı'nın, bankaların yeni şube açmalarını konusunda kısıtlayıcı olarak nitelendirilebilecek tutumunun yanısıra, büyük ticaret bankalarının yurt yüzünde örgütlenmelerini büyük ölçüde

TABLO I
Bankacılık Sisteminin Kaynak ve Kullanım Tablosu
(1976 - 1978)

Kullanım Yerleri	1976	1977	1978	Banka Kaynakları	1976	1977	1978
Emre Hazır Değerler	% 6.1	% 6.3	% 8.1	Mevduat (DÇM dahil)	% 76.2	% 72.5	% 72.3
Mevduat Karşılıkları	% 14.3	% 16.0	% 15.9	Merkez Bankası Kredileri	% 16.3	% 19.2	% 17.9
Krediler	% 73.1	% 70.4	% 68.5	Öz ve Diğer Kaynaklar	% 7.5	% 8.3	% 8.8
Mali Plâsmanlar ve İştirakler	% 6.5	% 7.3	% 7.5				
Toplam	100.0	100.0	100.0		100.0	100.0	100.0

tamamlamış olmaları ve yeni ticaret bankalarının kurulmasına müsaade verilmeyişi, kâr sıkışması olayı ile karşılaşan bankaların, yeni şubeler açmada daha akılcı davranmak gereksinmesini duymaları, gelecek yıl-

larda da banka şube sayısındaki artışları sınırlı ölçüler içerisinde tutabilecek etmenler olarak görülmektedir.

1978 yılında banka şubelerinin bölgelerarası dağılımı, geçmiş yıllarla da karşılaştırmalı olarak Tablo III'de gösterilmiştir.

1978 yılında yeni açılan şubelerin bölgeler arası dağılımı da şöyledir:

TABLO II

Banka Şube Sayısında Gelişmeler

Yıllar	Yıl içerisinde Açılan		Artış Oranı %
	Şube Sayısı	Şube Sayısı	
1964	1909	69	3,7
1965	1961	72	3,7
1966	2058	77	3,8
1967	2223	165	8,0
1968	2551	328	14,7
1969	2948	397	15,7
1970	3210	262	8,8
1971	3427	217	6,8
1972	3682	255	7,4
1973	4023	341	9,3
1974	4425	402	10,0
1975	4605	180	4,1
1976	4835	230	5,0
1977	5238	403	8,3
1978	5484	247	4,7

Bölgeler	Yeni Açılan Şube Sayısı	Yüzde
1. Orta Kuzey	37	15,0
2. Ege	50	20,3
3. Marmara	84	34,1
4. Akdeniz	15	6,1
5. Kuzey Doğu	7	2,9
6. Güney Doğu	11	4,5
7. Karadeniz	18	7,3
8. Orta Doğu	8	3,3
9. Orta Güney	16	6,5
	246	100.-

Not: 1978 yılında Kıbrıs'ta açılan bir şube dahil edilmemiştir.

1978 yılında açılan banka şubelerinin de, gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Geçen yıl açılan banka şubelerinin dörtte üçünden fazlası gelişmiş bölgeler olan

TABLO III

Banka Şubelerinin Bölgelerarası Dağılımı

Bölgeler	1964		1974		1975		1976		1977		1978	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1. Orta Kuzey	261	13,7	683	15,4	699	15,2	723	15,0	812	15,5	849	15,5
2. Ege	360	18,9	838	19,0	895	19,5	938	19,4	1022	19,5	1072	19,6
3. Marmara	548	28,7	1344	30,4	1375	29,9	1418	29,4	1466	28,0	1550	28,3
4. Akdeniz	162	8,5	408	9,2	422	9,2	454	9,4	496	9,5	511	9,3
5. Kuzey Doğu	82	4,3	127	2,9	136	2,9	147	3,0	164	3,2	171	3,1
6. Güney Doğu	101	5,3	159	3,6	165	3,6	177	3,7	200	3,8	211	3,9
7. Karadeniz	176	9,2	417	9,4	436	9,5	461	9,5	508	9,7	526	9,6
8. Orta Doğu	99	5,2	180	4,1	189	4,1	213	4,4	228	4,4	236	4,3
9. Orta Güney	118	6,2	266	6,0	282	6,1	298	6,2	335	6,4	351	6,4
Toplam	1907	100.-	4411	100.-	4599	100.-	4829	100.-	5231	100.-	5477	100.-

Not: Kıbrıs'da bulunan şubeler dahil edilmemiştir.

Orta Kuzey, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde toplanmıştır. 1978 yılında da İstanbul, yeni açılan 54 şube ile gene en fazla banka şubesi açılan il olmuş; İzmir ve Ankara; sırasıyla yeni açılan 22 ve 20 yeni şube ile, İstanbul'u izlemişlerdir. Bu üç ildeki banka şubeleri, Türkiye'de mevcut şubelerin (1965 / 5477) % 35.9'unu oluşturmaktadır.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964 - 1978 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinde, ülkenin gelişmiş yörelerinde büyük kentlerde yoğunlaşma eğilimi gözlenmektedir. Gerçekten 1964 yılında Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu gibi 26 ili kapsayan gerice yörelerdeki banka şube sayısının görece önemi % 21 iken, bu oran 1978 yılı sonunda % 17.7'ye düşmüştür. Buna karşın gelişmiş bölgelerdeki banka şube sayısı, gerice yörelere kıyasla çok daha hızlı bir şekilde artmakta, bunun sonucu banka şubelerinin yurt yüzeyindeki denge-siz dağılımı daha da dikkati çekecek şekilde devam etmektedir.

Maliye Bakanlığının benimsediği banka şubelerinin yurt yüzeyine

daha dengeli biçimde yayılması politikasının etkinliğini devam ettiremediği görülmektedir.

Mevduat toplayan bankalar esas alınmak suretiyle her bölgede şube başına düşen ortalama mevduat ve tasarruf mevduatı rakamları Tablo IV'de gösterilmiştir:

Şube başına mevduat ve 1977 yılına kıyasla şube başına mevduat-taki artış hızları birlikte incelendiğinde şu gelişmeler gözlenmektedir.

(1) 1978 yılında şube başına toplam mevduatın en hızlı arttığı yöre % 30.9'la Karadeniz bölgesi olmuştur. Şube başına mevduat artışı hızı yönünden Karadeniz bölgesini sırasıyla Akdeniz (% 28.5), Marmara (% 26.9), Ege (% 25.8), Orta Güney (% 25.8), Orta Doğu (% 23.7), Orta Kuzey (% 22.3), Kuzey Doğu (% 17) ve Güney Doğu bölgeleri izlemiştir. İnceleme yılında şube başına mevduatın en yavaş arttığı yöre % 16 ile Güney Doğu Bölgesi olmuştur.

(2) Şube başına Tasarruf mevduatındaki artış yönünden gene ilk sırayı Karadeniz bölgesi % 28.1 ile almakla beraber ikinci sırada % 25.8 ile Kuzey Doğu bölgesini görmekteyiz. Ondandır Marmara (% 23.3),

TABLO IV
1978 Yılında Şube Başına Ortalama Mevduat
(Bölgeler İtibariyle Bin TL)

Bölgeler	Mevduat Toplayan Şube Sayısı (*)	Tas. Mev. Ortalaması	1977'ye Göre Artış	Top. Mev. Ortalaması	1977'ye Göre Artış
Orta Kuzey	844	31.226	% 22.6	75.316	% 22.3
Ege	1069	24.508	% 23.2	38.739	% 25.8
Marmara	1544	38.703	% 25.3	88.661	% 26.9
Akdeniz	505	25.055	% 25.0	54.336	% 29.5
Kuzey Doğu	170	21.863	% 25.8	30.337	% 17.0
Güney Doğu	209	14.384	% 19.7	22.000	% 16.1
Karadeniz	523	29.341	% 28.1	41.786	% 30.9
Orta Doğu	234	25.075	% 23.4	34.096	% 23.7
Orta Güney	349	23.636	% 21.8	36.422	% 25.8

(*) T. C. Merkez Bankası DESİYAB, Devlet Yatırım Bankası, TSKB, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Turizm Bankası mevduat toplamadıklarından, anılan bankaların merkez ve şubeleri Tablo IV'e dahil edilmemiştir.

Akdeniz (% 25), Orta Doğu (% 23.4), Ege (% 23.2), Orta Kuzey (% 22.6), Orta Güney (% 21.8) ve Güney Doğu (% 19.7) bölgeleri, sıralanmaktadır. Güney Doğu, 1978 yılında şube başına tasarruf mevduatının da en yavaş arttığı bölge olmuştur.

(3) Şube başına en fazla mevduatın bulunduğu yöre 1978 yılında da Marmara'dır. Ticari ve bankalar mevduatının yoğunlaştığı bu yörede şube başına toplam mevduat 88.7 milyon liraya yükselmiştir. Şube başına mevduatın büyüklüğü açısından ikinci sırayı Orta Kuzey bölgesi almaktadır. Bu bölgede şube başına ortalama mevduat 75.3 milyon liradır. Orta Kuzey yöresinde şube başına mevduatın yüksek olmasının nedeni, Ticari mevduat ve DÇM'lerin yanısıra resmi mevduatın da bu yörede toplanmasıdır. Şube başına ortalama mevduat açısından üçüncü sırada Akdeniz, dördüncü sırada da Karadeniz bölgesi görülmektedir. Bankaların örgütlenme açısından büyük önem verdikleri Ege Bölgesi, şube başına 38.7 milyon TL. mevduat ile ancak beşinci sırayı alabilmektedir. Orta Güney ve Orta Doğu bölgelerinde şube başına ortalama mevduat, Ege yöresine yakın bulunmaktadır. Şube başına mevduatın en düşük olduğu yöre, 22 milyon lira ile gene Güney Doğu bölgesidir.

(4) Şube başına tasarruf mevduatı açısından da sıralama Marmara, Orta Kuzey, Karadeniz, Orta Doğu, Ege, Orta Güney, Akdeniz, Kuzey Doğu ve Güney Doğu şeklindedir. Orta Doğu, Orta Güney gibi gelişmemiş yörelerin şube başına tasarruf mevduatı açısından, Ege ve Akdeniz gibi gelişmiş yörelerden daha ön sıralarda yer almaları dikkati çekmektedir.

B. Banka Kaynakları

Banka kaynakları esas itibariyle öz kaynak, mevduat ve Merkez

Bankası kredilerinden oluştuğundan, bu kaynaklardan görülen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1. Öz Kaynaklar

Ülkemizdeki bankaların öz kaynakları (T. C. Merkez Bankası hariç) 1978 yılı sonu itibariyle, ayrıntısı Tablo V'de gösterildiği üzere 19.897 milyon liradır.

Tabloda yer alan rakamlara Denizcilik Bankası, Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullandıkları öz kaynaklar ile, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, İller ve Turizm Bankaları da dahil bulunmaktadır. Özellik gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankaların öz kaynaklarındaki gelişmeler, 1970-1978 döneminde şöyledir :

Yıllar	Bankaların Öz Kaynakları (*) (Milyon TL.)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	—
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25
1977	10.241	% 27
1978	12.232	% 20

(*) T. C. Merkez Bankası, Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Yatırım ve Kalkınma Bankaları, DESİYAB hariç.

Bankaların öz kaynaklarındaki artış hızı, 1978 yılında, önceki yıllara kıyasla yavaşlamış olarak görülmektedir. Gerçekten ticaret bankası olarak nitelendirilebilecek bankaların öz sermayelerinde artış hızı % 20 oranında ve 1.991 milyon liradır. 1978 yılında ticaret bankalarının öz sermayelerindeki artış hızının yavaşlaması, bazı bankaların 1978 yılı faaliyetleri-

nin zararlarla sonuçlanmış olmasındadır. Bankalar Kanunu'na tabi bankaların büyük bir bölümü, anılan kanunun öngördüğü tasarruf mevduatı toplama limitine yaklaştıklarından, söz konusu bankaların hem tasarruf mevduatı toplama limitlerini ve kredi hadlerini yükseltebilmek, hem de daha sağlıklı bir mali yapıya sahip olabilmek için öz sermayelerini artırma gereksinmesini, gelecek yıllarda daha şiddetle duymaları beklenir.

Tablo V., bankaların öz sermaye yapılarını ortaya koymaktadır. Tablonun incelenmesi, özel bankaların, genellikle ödenmiş sermayelerini arttırmaktan çok, kârlarını dağıtmıyarak oto-finansman yoluyla öz sermayelerini yükselttiklerini ortaya koymaktadır. Bankaların, olanak buldukları ölçüde, yedek akçelerini takviye yoluyla öz sermayelerini artırma seçeneğini yeğlemelerini olağan karşılamak gerekir. Türk vergi kanunları hükümleri de dikkate alındığında, oto-finansman, sermaye artışına kıyasla,

finans açısından daha cazip olmaktadır.

2. Mevduat

Banka kaynakları arasında en önemli yeri oluşturan ve 1978 yılı sonu itibarıyla banka kaynakları içinde (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) görece olarak % 72.3 oranında bir ağırlık taşıyan mevduatta, inceleme yılındaki gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak):

1978 yılı sonunda genel mevduat hacmi (bankalar mevduatı dahil), 1977 yılı sonuna göre 79.379 milyon TL artış kaydederek 322.916 milyon liralık bir boyuta ulaşmıştır. Bankalar mevduatı hariç tutulursa, mevduat hacminin ulaştığı büyüklük 283.385 milyon liradır.

1964-1978 döneminde mevduatta gelişmeler, mevduat türleri itibarıyla,

TABLO V
Bankaların Özsermaye Yapıları (Milyon TL)

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Geçmiş Yıllar Zararı	Özsermaye Toplamı
— Özel Yasalarla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESİYAB hariç)	14.230	13.474	1.910	9.678	5.706
— Diğer Milli Bankalar	3.300	3.229	4.604	59	7.774
— Kalkınma ve Yatırım Bankaları (DYB, DESİYAB, TSKB, SYKB)	3.525	3.469	2.451	—	5.920
— Yabancı Bankalar	250	250	247	—	497
Toplam	21.305	20.422	9.212	9.737	19.897

Not : (1) 1978 yılı kârlarından, yedek akçelere eklenecek bölüm, öz sermaye hesabına dahil edilmemiştir.

(2) Karşılıkların ne kadarının aktiflerdeki değer düşüşleri için ayrıldığı ne kadarının yedek akçe niteliğinde olduğu konusunda ayırım yapılamadığından, karşılıklar özsermaye hesabına dahil edilmemiştir.

ayrıntılı olarak Tablo VI'da verilmiştir:

1978 yılında mevduattaki genel gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(1) 1978 yılında mevduat artış hızı, bir önceki yıla göre artmıştır. Gerçekten 1977 yılında mevduat artış hızı % 26 iken, artış hızı 1978 yılında % 32.6'ya yükselmiştir. DCM etkisiyle mevduatın büyük artışlar gösterdiği 1971-72 ve 75 yılları bir yana bırakılacak olursa, 1978 yılı, 1964-1978 döneminde mevduatın en hızlı arttığı yıl olmuştur.

(2) 1978 yılının mevduat açısından diğer bir özelliği de çeşitli mevduat türlerindeki artış hızlarının birbirine çok yakın oluşudur. Gerçekten Ticari-Resmi Bankalar ve Tasarruf Mevduatı'nda artış hızları, sırasıyla % 36.5, % 35.5, % 30.6 ve % 30.4 olmuştur.

(3) Tasarruf mevduatı, 1971 yılı dışında, son yılların en yüksek

artış hızını göstermiştir. Mevduattaki artış hızının artması, mevduatla, emisyon arasında çok yakın bir ilişkinin mevcut olması ve bireylerin likidite fazlalarını bankalarda mevduat olarak tutma eğilimi ile açıklanabilir.

(4) Ticari mevduat son yıllarda üst üste % 40 dolaylarında artış göstermektedir. Ticari mevduattaki bu hızlı artış, ekonomik hayattaki genişlemenin yanısıra, bankaların vermiş oldukları ticari krediler karşılığında belirli bir oranda mevduat bulundurtmalarının, diğer bir deyişle telâfi edici balans oranlarını (mevduat blokajı) yükseltmelerinin, yıl sonlarında mevduat toplamlarını yapay bazı işlemlerle yüksek gösterme çabalarının ve hisse senedi-tahvililere yatırılmak üzere bankalardan çekilen veya bankalara gelecek olan birikimlerin, sözkonusu menkul değerleri çıkartan firmalar eliyle ticari mevduat olarak bankacılık sistemine dönmesinin sonucudur. Ticari mev-

TABLO VI
Mevduatta Gelişmeler
(Milyon TL.)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.	Tutar	Art. Or.
1964	7.518	% 13	2.420	% 20	2.071	% 9	300	% 16	12.309	% 14
1965	9.821	30	2.919	20	2.048	(1)	417	39	15.200	23
1966	12.610	28	3.640	24	2.233	9	505	21	18.988	24
1967	14.344	13	4.034	10	2.643	18	692	37	21.713	14
1968	17.712	23	5.442	34	2.958	11	848	22	26.960	24
1969	20.866	17	6.604	21	3.288	11	1.130	33	31.888	18
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30
1977	123.245	26	63.936	41	26.080	30	30.276	(2)	243.537	26
1978	160.757	30	87.280	36	35.348	36	39.531	31	322.916	33

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

duat, ifade yerinde ise vitrin süslemeye, yapay işlemlerle yüksek gösterilmeye elverişli bir mevduat türüdür. Bu nedenle yıl sonlarındaki yapay şişkinlik daha çok ticari mevduatta gözlenmektedir. Yıl sonlarında ulaşılan düzeye kıyasla azalma görülmesi de, yıl sonlarında ticari mevduatta bir ölçüde yapay artış olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca, kredi karşılığında, firmaların ticari mevduat bulundurmaya zorlanmaları, efektif faiz haddini, yasal faiz haddinin üzerine yükseltmeye olanak veren araçlardan biridir.

(5) 1977 yılında % 2 oranında azalma gösteren bankalar mevduatının 1978 yılında tekrar % 30'un üzerinde bir artış kaydetmesinde, anılan yılda, Dövizle Çevrilebilir Mevduat'ın, bir önceki yıla kıyasla 7.9 milyar lira artış göstermesi etken olmuştur (*).

(6) 1978 yılında mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimi, bir önceki yıla göre büyük bir farklılık göstermemekle beraber, geniş bir zaman aralığı içinde, mevduatın bileşimi

önemli değişiklikler göstermektedir. Mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimi ve bu bileşimde 1964-1978 döneminde meydana gelen değişimler, Tablo VII'de izlenebilir.

1978 yılı sonu itibarıyla mevduat hacminin % 49.8'ini tasarruf % 27'sini ticari, % 12.3'ünü bankalar ve % 10.9'unu da resmi mevduat oluşturmaktadır.

1977 yılına kıyasla, tasarruf ve bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki payları cüzi de olsa azalmış buna karşılık ticari ve resmi mevduatın payları artmıştır.

Mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimindeki değişimler, 1964-1978 gibi oldukça uzun bir zaman süresi içerisinde incelendiğinde, tasarruf mevduatının payının azalma eğilimi gösterdiği, buna karşılık ticari ve bankalar mevduatının paylarının arttığı gözlenmektedir. Ticari mevduattaki artışla kuşkusuz, bankaların, kredi karşılığı mevduat blokaj oranlarını yükseltmelerinin; bankalar mevduatındaki artışta da DÇM hesaplarının büyük etkisi olmuştur.

(7) 1978 yılında faiz oranlarında vadeli mevduattan yana yapılan

(*) T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 42.

TABLE VII
Mevduatın Ana Gruplar İtibarıyla Bileşimi (%)

Yıllar	Tasarruf Mev.	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1964	61.1	19.7	16.8	2.4
1965	64.6	19.2	13.5	2.7
1966	66.4	19.2	11.7	2.7
1967	66.0	18.6	12.2	3.2
1968	65.7	20.2	11.0	3.1
1969	65.4	20.7	10.3	3.6
1970	65.8	19.1	10.3	4.8
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9
1977	50.6	26.3	10.7	12.4
1978	49.8	27.0	10.9	12.3

değişiklik etkisini, mevduatın vade itibarıyla dağılımında göstermiştir. 1977 yılı sonu itibarıyla mevduatın % 73.1'i (bir yıldan kısa vadeli (dahil) vadesiz, % 26.9'u vadeli iken, bu oranlar 1978 yılında % 71.6 ve % 28.4 olarak değişmiş, vadeli mevduata doğru bir kayma olmuştur.

b) Mevduatın Bölgeler İtibarıyla Dağılımı :

Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1964-1978 dönemindeki gelişmeler, Tablo VIII'de izlenebilir.

1978 yılında mevduatın bölgeler arası dağılımında önceki yıllara kıyasla önemli bir değişiklik görülmemektedir. Bununla beraber, Marmara bölgesinin payındaki artış ile Orta Kuzey bölgesinin payındaki gerilemiş 1978 yılında devam etmiş; Marmara bölgesinin toplam mevduat içindeki payı % 42.6'ya yükselirken, Orta Kuzey bölgesinin payı % 19.8'e kadar düşmüştür.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı, 1964-1978 dönemi gibi daha geniş bir zaman süresi içinde incelendiğinde, Akdeniz bölgesinin toplam mevduat içindeki payının devamlı bir artış gösterdiği; Marmara bölgesinin payının ise bazı yıllar dalgalanmakla beraber genel olarak yükselme eğilimi içinde olduğu; buna karşılık Orta Kuzey bölgesinin toplam mevduat

içindeki görece yerinin dikkati çekecek ölçüde gerilediği ve diğer bölgelerin nispi paylarını korudukları görülmektedir.

Tablo VIII, ülkemizde, bölgeler arası ekonomik dengesizliğin bir göstergesi olmaktadır. Tablo, mevduatın bölgeler arasında çok dengesiz bir şekilde dağıldığını ve zaman içerisinde de bu dağılımında bir iyileşme, dengeli hâle gelme eğiliminin görülmeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Mevduat içinde en önemli paya (toplam mevduatın yaklaşık % 50'sine) tasarruf mevduatı sahip olduğundan, sözkonusu mevduat türündeki gelişmeler, aşağıdaki bölümlerde daha geniş olarak ele alınmıştır.

1. Tasarruf Mevduatındaki Gelişmeler

Yukarıda da vurgulandığı gibi, 1978 yılında tasarruf mevduatındaki artış % 30.4 olmakla beraber anılan yılda vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında artış hızları birbirinden farklı olmuş; vadesiz tasarruf mevduatı % 24 oranında artarken, vadeli mevduatta artış hızı % 45.1'e ulaşmıştır.

a) Tasarruf Mevduatının Vadeler İtibarıyla Dağılımı:

Tasarruf mevduatının vadesiz ve vadeli ayırımı (bu ayırmada bir yıla

TABLO VIII
Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı

Bölgeler	1964	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Orta Kuzey	27.5	22.1	22.7	23.6	23.3	22.6	22.1	20.7	20.5	19.8
Ege	12.9	13.5	13.5	12.6	13.6	14.2	13.2	12.5	12.9	12.9
Marmara	37.2	39.1	38.3	39.5	37.2	37.4	40.1	43.1	41.6	42.6
Akdeniz	6.1	6.5	7.0	7.3	7.6	7.4	7.8	8.1	8.5	8.5
Kuzey Doğu	1.7	1.8	1.8	1.7	1.9	1.9	1.7	1.6	1.7	1.6
Güney Doğu	1.4	1.4	1.4	1.2	1.3	1.4	1.3	1.3	1.6	1.4
Karadeniz	7.0	7.9	7.4	7.0	7.3	7.3	6.8	6.2	6.6	6.7
Orta Doğu	2.5	3.3	3.4	3.0	3.4	3.3	2.9	2.6	2.6	2.5
Orta Güney	3.6	4.4	4.5	4.1	4.4	4.5	4.1	3.9	4.0	4.0

kadar süreli mevduat vadesiz; bir yıl ve daha uzun süreli mevduat, vadeli olarak nitelendirilmektedir), Tablo IX'da gösterilmiştir.

1978 yılında vadeli tasarruf mevduatı, vadesiz tasarruf mevduatına kıyasla çok daha hızlı bir şekilde arttığından, toplam tasarruf mevduatı içinde vadeli ve vadesiz mevduatın payları değişmiş; vadeli tasarruf mevduatının payı %30.1'den %33.5'e yükselirken; vadesiz tasarruf mevduatının payı %69.9'dan %66.5'e düşmüştür. Bu şekilde son yıllarda vadeli tasarruf mevduatının görece payında görülen düşme eğilimi, 1978 yılında yükselişe doğru dönmüştür. Böyle olmakla beraber, vadeli tasarruf mevduatının görece payı, 1972 yılında gözlenen yüksek oranlara ulaşmamıştır.

Toplam mevduat içinde vadeli mevduatın payının artmasının, ekonomik istikrar yönünden etkisi tartışılabilir. Ülkemizde para arzı tanımına vadesiz mevduat dahil edildiği halde vadeli mevduat, bu tanımın dışında bırakılmaktadır. Mevduatın vadeli mevduat şekline dönüşmesi, yukarıdaki şekilde tanımlanan para arzı tutarını değiştirerek; para arzı azalmış veya para arzındaki artış hızı yavaşlamış izlenimini verecektir. Buna karşın, böyle bir değişikliğin ekonomik istikrar üzerinde etkisi görülmeyecek ve belki de olumsuz etkisi olacaktır. Ekonomik istikrar açısından anlamlı olan makro değişken, vadeli mevduatı içermeyen para arzından ziyade ekonomideki net kredi hacmidir. Diğer koşullar aynı kalmak üzere, vadeli mevduatın görece olarak

arttığı dönemlerde, bu tür mevduat için karşılık oranı genellikle daha düşük olduğundan, bankacılık sistemi daha fazla kredi vermek olanağını bulacak, kredi ve mevduat çarpanlarının değeri büyüyecektir.

Para politikasını yönetenlerin, vadeli mevduattaki görece artışın, kredi hacmi üzerine olabilecek etkilerini de dikkate almaları gerekir.

b) Tasarruf Mevduatının Bölgearası Dağılımı

Tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımın 1964-1978 döneminde göstermiş olduğu eğilim, Tablo X'da izlenebilir:

Ülkemizde ticari, resmi ve bankalar mevduatı, özellikle Marmara ve Orta Kuzey bölgelerinde, daha açık bir deyişle İstanbul ve Ankara illerinde toplandığından, tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımını veren Tablo X, toplam mevduatın bölgelerarası dağılımını gösteren Tablo VIII'den farklı bir görünüm vermektedir. Marmara ve Orta Kuzey bölgelerinin, toplam mevduat içindeki payları, %42.6 ve %19.8 iken, tasarruf mevduatı sözkonusu olduğunda bu oranlar sırasıyla %37.3 ve %16.5'e düşmektedir.

1978 yılında, küçük oranlarda da olsa, Marmara ve Karadeniz bölgelerinin, toplam tasarruf mevduatı içindeki paylarının yükseldiği (Marmara bölgesinin payı %36.7'den %37.3'e; Karadeniz bölgesinin de %8.4'den %9.6'ya yükselmiştir); buna karşılık diğer bölgelerin paylarının gerilediği görülmektedir.

1964-1978 dönemi gibi oldukça

TABLO IX
Tasarruf Mevduatının Vadeler İtibarıyla Dağılımı (%)

Mevduat Türü	1964	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Vadeli Tas.	21.1	32.8	37.1	40.8	35.1	34.9	36.1	34.7	30.1	33.5
Vadesiz Tas.	78.9	67.2	62.9	59.2	64.9	65.1	63.9	65.3	69.9	66.5

geniş bir zaman perspektifi içinde tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı incelendiğinde, Orta Kuzey bölgesinin payının devamlı olarak azaldığı, Marmara bölgesinin payının son yıllarda artmış olmasına karşın 1964 yılındaki düzeyini (% 40.3) koruyamadığı; Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinin payının genel olarak artma eğilimi gösterdiği gözlenmektedir.

Gerice yöreler olarak nitelendirilen Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinin toplu payı, dalgalanma göstermekle beraber, artma eğilimi göstermektedir. Anılan bölgelerin tasarruf mevduatı içindeki toplu payları, 1964 yılında % 10.3 iken, 1978 yılında % 12.9 olmuştur. Bu bölgelerin toplu paylarının 1976 yılında % 13.4'e kadar yükseldiği anımsanacak olursa, paylarında son yıllarda görece bir gerileme söz konusudur.

3. Merkez Bankası Kaynakları

1978 yılında, banka kaynakları arasında Merkez Bankası reeskont ve avanslarının payı, Genel Hatlarla Gelişmeler bölümünde vurgulandığı gibi, azalmıştır. Gerçekten, 1977 yılında Merkez Bankası reeskont ve

avansları, banka kaynakları arasında % 19.2 oranında bir ağırlık taşıyan, bu pay 1978 yılında % 17.9'a düşmüştür.

T. C. Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine verdiği krediler 1977 yılında 21.4 milyar TL artmış ve bu kredilerin banka kaynaklarının genişlemesine katkısı % 27.7'ye kadar yükselmiş iken, 1978 yılında Merkez Bankası'nın bankacılık kesimine vermiş olduğu kredilerdeki genişleme 15.2 milyar liraya ve bankaların kaynak artışına katkısı % 13.9'a inmiştir⁽⁵⁾.

T. C. Merkez Bankası, 1978 yılında, daha çok dışsatımları desteklemek, küçük sanatkâr ve esnafın kredi gereksinmesini karşılamak ve sınavı yatırımları özendirmek için bankacılık sistemine, reeskont ve avans yoluyla kredi açmıştır.

C. Banka Kredileri

Banka aktifleri içerisinde (1978 yılında ticaret bankalarında aktifin % 68.5) en önemli yeri kapsayan kredilerin, 1978 yılında göstermiş oldu-

(5) T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 42.

TABLO X

Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibarıyla Dağılımı (%)
(1964 - 1976)

Bölgeler	1964	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Orta Kuzey	19.4	18.0	17.7	17.6	17.4	17.7	17.3	17.2	16.7	16.5
Ege	15.4	15.6	15.7	15.6	16.4	16.8	16.5	16.2	16.5	16.4
Marmara	40.3	37.1	36.0	36.9	35.9	35.0	35.3	36.5	36.7	37.3
Akdeniz	6.8	7.3	7.8	7.4	7.8	7.6	7.5	7.6	7.4	7.3
Kuzey Doğu	1.8	2.1	2.2	2.2	2.3	2.4	2.3	2.3	2.3	2.3
Güney Doğu	1.6	1.5	1.6	1.4	1.5	1.5	1.7	1.7	1.9	1.9
Karadeniz	7.8	9.6	9.5	9.4	9.1	9.3	9.7	9.2	9.4	9.6
Orta Doğu	2.9	3.7	4.0	4.0	4.1	4.2	4.2	3.9	3.8	3.6
Orta Güney	4.0	5.1	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.4	5.3	5.1

Toplam : 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.- 100.-

ğu gelişmeler, geçmiş yıllarla karşılaştırılmalı olarak aşağıda gösterilmiştir.

1. Genel Gelişim

Türkiye Bankalar Birliği'nin 96 sayılı yayınına göre, banka kredileri (TCMB'nın dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 1978 yılında 66.577 milyon TL. artarak yıl sonunda 306.660 milyon liralık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde (DYB kredileri hariç) yıllık artış hızı % 27.7'dir. Banka kredilerinin artış hızı, bir önceki yıla kıyasla (%25.3) artmış olmakla beraber, 1972-1976 yıllarına kıyasla yavaşlamıştır.

Banka kredilerinin 1968-1978 dönemindeki gelişme seyri (TSKB ve SYKB kredileri dahil) Tablo XI'de verilmiştir.

Türkiye'nin genel kredi hacmi (banka kredileri + DYB kredileri + Merkez Bankası'nın dolaysız kredileri) 1978 yılı sonunda 535.1 milyar liralık bir büyüklüğe ulaşmıştır. T. C. Merkez Bankası'nın DYB aracılığı ile

verdiği 39.3 milyar liralık kredi, bu tutardan indirildiğinde, DYB kredileri dahil 1978 yılı sonunda net kredi hacmi, 495.8 milyar liralık bir boyuta ulaşmaktadır.

2. Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Son iki yıldır Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında banka kredilerinin sektörel dağılımı, anlamlı bir biçimde yer almamaktadır. Bu nedenle T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Raporunda yer alan bilgilerden yararlanarak, banka kredilerinin sektörel dağılımı düzenlenmiştir (Tablo XII).

Son beş yılda banka kredilerinin sektörel dağılımında çok önemli değişimler görülmemektedir. Sanayi kesimine verilen kredilerde, 1978 yılında görece bir artış olmakla beraber, söz konusu krediler oransal olarak 1974 yılındaki düzeyine ulaşamamıştır. Tarım, dışsatım ve dışalım kredilerinin toplam içindeki paylarında devamlı düşme eğilimi gözlenmektedir. Buna karşılık iç ticaret ve sektörlerle dağıtılamayan muhte-

TABLO XI
Banka Kredileri
(1968 - 1978/Milyon TL.)

Yıllar	Banka Kredileri	Artış Oranı %	TCMB Dolaysız Krediler	Net Kredi Hacmi	DYB Kredileri	Genel Toplam
1968	29.208	—	5.738	34.946	8.978	43.924
1969	35.082	20.1	7.154	42.236	10.325	52.561
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.330	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642
1977	240.083	25.3	119.576	359.659	87.452	447.111
1978	306.660	27.7	163.579	470.239	64.881	535.130

Kaynak : (1) Türkiye Bankalar Birliği yayınları.

(2) T. C. Merkez Bankası yıllık raporlar.

lif kredilerde oransal olarak artış görülmektedir. Kredilerin, sektörel dağılımında gelişmelerin, olumsuz yönde olduğu, alınan çeşitli önlemlere karşın, kredilerin sektörel dağılımında bir iyileşme görülmediği yargısına varılabilir.

3. Banka Kredilerinin Vadeler İtibariyle Dağılımı

Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında banka kredilerinin vadeler itibariyle dağılımı yer almamaktadır. Bu nedenle kredilerin vade yapısı konusunda anlamlı bir analiz yapılmaktan yoksunuz.

Banka kredilerini, orta vadeli kredilere kaydırmak konusundaki çabalar, 1978 yılında da devam etmiş; bu amaçla 25 Şubat 1978 tarih ve 7/14687 sayılı kararnamede «Teşvik tablolarında yer alan sektörlerle kullanılacak orta ve uzun vadeli yatırım ve bu yatırımlarla ilgili işletme kredilerine tahsis edilecek mevduat, karşılığa tabi olmayacaktır» hükmü yer almıştır.

T. C. Merkez Bankası'nın, bankacılık sistemine açmış olduğu orta vadeli krediler, 1978 yılında 2.5 milyar lira (% 45.2) artarak 8.1 milyar

lira düzeyine çıkmıştır. 1978 yılı sonu itibariyle T. C. Merkez Bankası'nın, bankalara 16 milyar lira tutarında orta vadeli reeskont uygunluğu tanınmış olmasına karşın bankalar, bu olanağın ancak 8.1 milyon lirasını kullanmışlardır⁽⁶⁾. T. C. Merkez Bankası'nın orta vadeli reeskontlarının yükselmesi, bankacılık kesiminin 1978 yılında orta vadeli kredilere ağırlık vermelerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

4. Banka Kredilerinin Bölgelerarası Dağılımı

Banka kredilerinin (DYB kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1968-1978 döneminde beliren eğilimler Tablo XIII'de verilmiştir.

Tablo XIII, ülkemizde kredilerin bölgesel dağılımında dengesizlik olduğunu ve bu dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği ifade edilen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın dengesizliğin giderilemediğini hatta giderek arttı-

(6) T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor, s: 38.

TABLO XII
Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)

Sektörler	1974	1975	1976	1977	1978 (Ekim)
Sanayi	28.2	25.1	25.6	26.3	27.0
Madencilik	1.0	0.5	0.8	0.8	0.9
Tarım	11.4	9.6	9.3	9.2	9.2
Konut - Bayındırlık	7.6	7.0	7.8	8.2	7.8
Kamu Mali Sektörü	—	—	—	—	—
Dışsatım	18.8	19.8	15.5	15.0	14.2
Dışalım	4.2	4.5	4.7	3.9	3.2
İç Ticaret	9.8	10.1	10.0	10.1	11.2
Turizm	0.6	0.4	0.4	0.4	0.4
Muhtelif	15.7	20.2	22.2	22.0	21.6
(Sektöre Dağılmayan)					
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : T. C. Merkez Bankası 1978 Yıllık Rapor cetvel 28.

ğini ortaya koymaktadır. Gerçekten 26 ili kapsayan Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgeleri, 1968 yılında toplam kredilerin % 9.8'den yararlanırken, bu oran 1978 yılında % 7.1'e düşmüştür. Gene bu dönemde Akdeniz ve Marmara bölgelerinin, giderek kredilerden yararlanma olanaklarının arttığı gözlenmektedir. Gerçekten bu iki bölge 1968 yılında toplam banka kredilerinin % 44,5'dan yararlanırken, bu oran 1978 yılında % 52.2'ye yükselmiştir.

Toplam mevduatın ve tasarruf mevduatının bölgeler arasındaki dağılımını gösteren Tablo VIII ve XI ile banka kredilerinin bölgesel dağılımını veren Tablo XIII ile birlikte incelendiğinde, gerice olarak nitelendirilebileceğimiz bölgelerin, sağladıkları gözlenmektedir. Kuzey Doğu, Güney Doğu, Karadeniz, Orta Doğu ve Orta Güney bölgeleri, 1978 yılında toplam mevduatın % 16.2'sini, tasarruf mevduatının % 22.5'nu sağladıkları kaynaklara kıyasla daha küçük oranda kredilerden yararlandıkları halde, banka kredilerinin ancak % 11.8'inden yararlanmaktadırlar. Bu olgu, bankalar aracılığı ile, gerice yörelerden gelişmiş yörelere doğru,

bir ölçüde de olsa, kaynak aktarıldığını ortaya koymaktadır.

D. Bankaların Kârlılıkları

1978 yılında bankaların kârlılıkları genel olarak azalmış hatta tüm bankacılık sistemi (T. C. Merkez Bankası hariç) 273.8 milyon lira zarar etmiştir. Halbuki 1977 yılında bankacılık sistemi toplu olarak 2 milyar 37.4 milyon lira kâr sağlamış idi. Ancak bu toplu rakamlara, faaliyeti çok çeşitli, çok amaçlı kuruluşlarla, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, faaliyetleri özellik gösteren iller, DESİYAB ve Turizm Bankaları da dahil bulunmaktadır. Söz konusu bankaların dışında ticaret bankaları olarak nitelendirilebileceğimiz bankalar grubuna bakıldığında da, ticaret bankalarının kârlarının hem mutlak hem oransal olarak azaldığı görülmektedir. Ticaret bankaları olarak nitelendirileceğimiz bankaların 1977 yılı kârları toplamı 3.160,7 milyon lira iken, 1978 yılında bu rakam 3.102,8 milyon lira olmuştur. 1977 yılında ticaret bankalarının ortalama olarak öz sermaye kârlılığı (kâr/özsermaye) % 30.9 iken, bu oran 1978 yılında % 25.4'e düşmüştür.

1978 yılında banka kârlarında

TABLE XIII
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)

Bölgeler	1968	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Orta Kuzey	24.8	23.8	25.6	25.0	24.0	21.9	20.7	21.1	21.0	22.1
Ege	14.5	13.8	13.0	13.4	14.2	15.4	14.7	13.8	14.0	13.9
Marmara	34.0	35.6	36.5	38.0	36.9	34.4	35.4	38.6	38.3	38.7
Akdeniz	10.5	10.5	10.0	11.3	12.7	15.7	16.4	14.8	15.7	13.5
Kuzey Doğu	1.5	1.8	1.2	1.2	1.0	1.0	0.8	0.9	1.0	1.1
Güney Doğu	2.0	1.9	1.3	1.0	1.3	1.2	1.0	1.0	1.0	1.1
Karadeniz	6.4	7.2	7.6	5.2	5.0	5.4	6.6	5.3	4.3	4.7
Orta Doğu	2.1	1.8	1.6	1.6	1.6	1.6	1.4	1.4	1.5	1.6
Orta Güney	4.2	3.6	3.2	3.3	3.3	3.4	3.0	3.1	3.2	3.3
Toplam :	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

dikkati çeken diğer bir gelişme, normal bankacılık faaliyeti dışındaki «muhtelif kârların» hızlı bir artış göstermesidir. Gerçekten anılan yılda bankaların muhtelif kârları, 1977 yılının 1.167,4 liralık düzeyinden 1978 yılında 1.862,4 milyon liraya yükselmiştir. Muhtelif kârlarda bu denli artış olmasaydı, ticaret bankalarının faaliyetlerinden elde etmiş oldukları kâr 753 milyon lira azalmış görülecekti. Bankaların muhtelif kârlarındaki artış, bazı bankaların kârlı görülebilmek için, fiktif kâr yarattıkları izlenimini vermektedir.

Bankacılıkta gözlenen kâr sıkışması olayının 1979 yılında daha belirgin hal alması beklenebilir.

III — Sonuç

Bankacılıkla ilgili yayınlanan bilgiler, sistemdeki gelişmelerin daha iyi değerlendirilebilmesi açısından, bazı yönlerden yetersiz kalmaktadır. Eksikliği duyulan bilgilerin başlıcaları, satır başları olarak şöyle özetlenebilir:

1. Banka kredilerinin sektörel dağılımı, daha ayrıntılı ve anlamlı ekonomik sektörler itibariyle verilmelidir. Kredilerin çok önemli bir bölümünün «Ticari Vesair Krediler» veya «Muhtelif Krediler» veya «Sektör-

lere Dağıtılamayan Krediler» başlığı altında vermek, bu konuda sağlıklı değerlendirme yapmayı zorlaştırmaktadır.

2. Banka kredilerinin vadeler itibariyle dağılımı da, mevduatın vadeler itibariyle dağılımına benzer bir tablo halinde verilmelidir.

3. Bankalar mevduatı, dış ve iç bankalar ayrımı yapılarak verilmelidir. Aksi halde Türkiye'nin konsolide mevduat tutarı yanlış hesaplanmakta veya hesaplanmamaktadır.

4. Banka kredileriyle ilgili hesap adetleri ve bu hesapların büyüklükler itibariyle dağılımı verilmelidir. Bu şekilde banka kredilerinin dağılımı hakkında bir bilgi edinmek olanağı elde edilebilir. Bu konuda kuşkusuz ideal durum, T. C. Merkez Bankası risk santralizasyonunda toplanan bilgilerin, firma isimleri verilmeksizin, kredilerin firmalar arasında dağılımını gösterecek şekilde yayınlanmasıdır.

Bankacılık sistemi, Türkiye'de gerek kaynak gerek gelir dağılımı açısından büyük önem taşıdığından sistemin daha iyi değerlendirilebilmesi ve banka kredilerine yön verilebilmesi için, daha ayrıntılı bilgilere gereksinme duyulmaktadır.

◆ Yöneticilik, hızla gelişmiş ülkelerin ana kaynağı ve gelişmekte olan ülkelerin temel ihtiyacı haline gelmektedir.

Peter F. Drucker

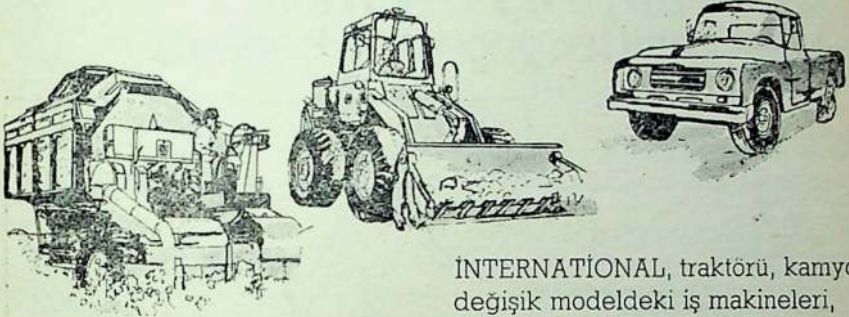
◆ Bir insan, para herşeyi yapar dedi mi, her şey belli olmuştur: O adamın parası yoktur.

E. W. Howe

◆ Akıllı bir kimse, kazandığı paranın birazını, aldığı öğüdün ise birçoğunu bir yana koyar.

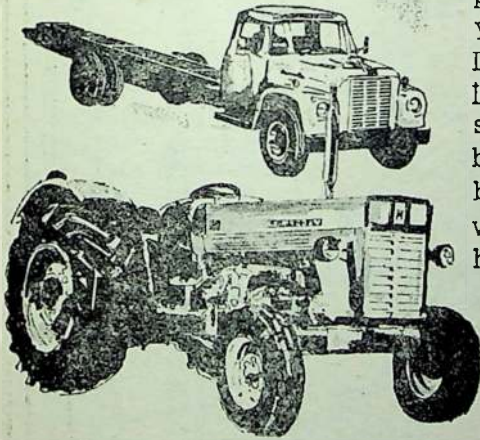
Harry Karns

güçlü yatırım International

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

Cam Laboratuvar Malzemelerinin Uzman Kuruluşu

Teknikcam[®] ÖZEL SİPARİŞ ÜZERİNE yeni çeşitler yapmaya başladı

Teknikcam Sanayi A.Ş., standard cam laboratuvar malzemelerinden başka ;

- Santrifüj şişeleri
- Kültür şişeleri
- Damlalıklı şişe
- Absorbsiyon şişeleri
- Sıçrama Balonları
- Soğutucular
- Otomatik büret, tevzi büreti ve mikrobüretler
- Distilasyon cihazları ve başlıkları
- Distilasyon toplama başlıkları
- Balonjojeler
- Ekstraksiyon cihazları
- Reaksiyon kapları
- Distilasyon balonları
- Musluklu ve musluksuz huniler
- İmbikler
- Santrifüj tüpleri
- Kurutma cihaz ve tüpleri
- Musluklar
- Çeşitli tüpler
- Pipetler ve mikropipetler.
- Vidalı kapaklı şişeler

İle daha birçok cihaz ve mamulleri de verececek sipariş üzerine özel olarak üretmeye başladı.

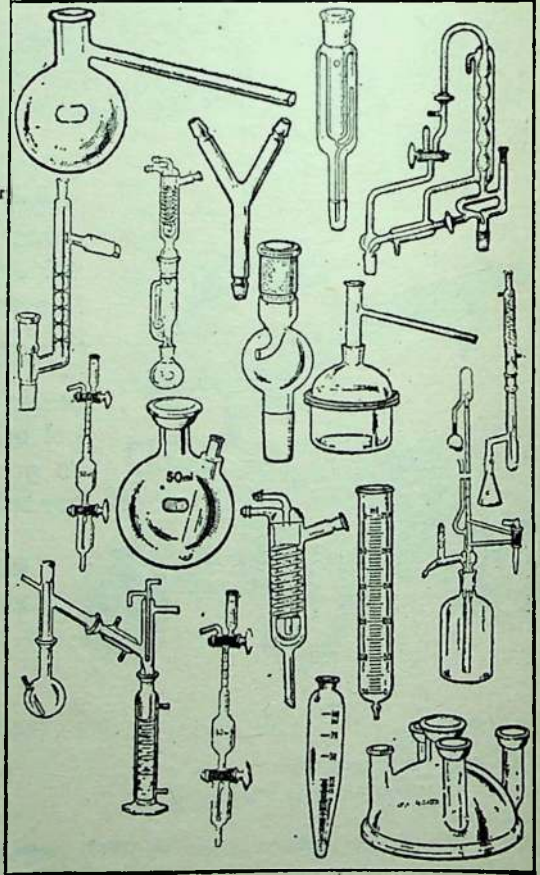
SİPARİŞ VE AYRINTILI
BİLGİ İÇİN :

Paşabahçe

TIC.LTD.ŞTİ.
İstiklal cad. 314 Beyoğlu - İstanbul
Tel : 49 72 84 Teknik Camlar Satış Md.İşgü
49 95 61

BÖLGE SATIŞ MÜDÜRLÜKLERİ

Ankara : 11 61 92
İzmir : 13 46 19
Adana : 1 22 93
Trabzon : 16 27

ÖZEL SİPARİŞ ÜZERİNE YAPILAN MAMULLERDEN BAZILARI

Teknikcam Sanayi A.Ş., Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

EUROMONEY

PETROL BUNALIMI Alman Bankacılığında Reform Çalışmaları TOKYO PARA PİYASASI

DERLEYEN : HÜLYA KABAALIOĞLU

GÜNÜMÜZDE yaşanan enerji bunalımı, tüm dünya ülkeleri ve özellikle döviz gelirlerinin önemli bir bölümünü ve hatta tamamını petrol alımına yatıran gelişmekte olan ülkeler için yeniden tehlike işareti vermeye başlamıştır. Petrol üreten ülkeler zaman zaman siyasal veya ekonomik nedenlerle üretimlerini kısımladılar. İran'da meydana gelen olaylar petrol sorununun önemini yeniden ortaya koymuştur. Petrol sağlayan başlıca ülkelerden Suudi Arabistan'ın daha sonraki yıllarda istese bile dünya talebini karşılayacak şekilde üretimini arttıramayacağı saptanmıştır. Şimdive kadar petrolün oldukça ucuz sağlanması, başka petrol kaynaklarının araştırılması için çok büyük yatırımlara gidilmemesine yol açmıştır. Dünyanın en büyük petrol tüketicisi ve üreticisi olduğu için, ABD bu durumdan en çok etkilenen ülkeler arasındadır. Gerekli miktarda petrolün sağlanabilmesi kadar da, kullanım

alışkanlıklarında tasarrufun yerleştirilmesi de önemlidir. Gerçekten de Amerikalıların çoğu bu petrol sorununu ciddi kabul etmemekte ve eski alışkanlıklarını sürdürmektedir. Euromoney'in 1979 Temmuz sayısında petrol bunalımı sorununa eğilinirken, son zamıarla çeşitli ekonomilere ne kadar ek yük geldiği açıklanmaktadır. Bu yük genellikle gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına almakta ve cari işlemler dengesi bozulmaktadır*.

Öte yandan Batı Almanya'da bankacılık alanında reform yapmak üzere kurulan Gessler Komisyonu, beş yıla yakın süren çalışmalarından

(*) Gary R. Gray and Lawrence J. Brainard, «Where the Oil Price Rises Will Hurt»; Frederick Kempe, «The Universal Banks Resist Reform»; Mark Borsuk, «The New Law Leaves the Yen A Long Way From Internationalization»; Euromoney, Temmuz 1979.

sonra, Genel Bankacılık Düzeni'nde (Universal Banking System) değişiklik yapılmamasına karar vermiştir. Aşağıda, Batı Almanya'nın ekonomik kalkınmasında payı büyük olan bu ilginç sistem ve reform hareketleri incelenmekte; ayrıca, Japon yetkililerinin Yen'in uluslararası para piyasalarındaki yerinin saptanması ve sağlamlaştırılması konusundaki girişimlerine de kısaca değinilmektedir*.

PETROL BUNALIMI

Gelişmekte olan ülkelerin cari işlem açıkları 1978'de 34 milyar dolar tutarken, bu sene 13 milyar dolar daha artacağı tahmin edilmektedir. OPEC petrol gelirleri ise 1978-

de 127 milyar dolarken, 1979'da 177 milyar dolar ile 195 milyar dolar arasında olacaktır. OPEC ülkeleri ithalatının önemli ölçülerde artacağı kabul edilse bile, bu ülkelerin cari işlem fazlaları 1978'de 12 milyar dolardan bu sene 40-60 milyar dolar civarına kadar yükselecektir.

Enerji bunalımından alınması gereken en önemli ders, petrolün yerini alacak başka enerji kaynaklarının aranması için çalışmaların başlatılması olmalıdır. Ancak, bu alanda büyük ölçekli yatırımlara girişilmesi olasılığı azdır. Hükümetler soruna uzun vadeli çözümler getirmek yerine kısa vadeli önlemler almaktadır. Petrole olan bağımlılık azaltılmadığı

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

sürece, petrol kaynaklarının sınırlı oluşu nedeniyle ekonomik büyüme de devamlı olarak sınırlı kalacaktır.

Bunalımdan alınacak diğer ders ise piyasa güçlerine müdahale etmekle yarar sağlanılmadığının öğrenilmesidir. 1973 - 1974'deki OPEC zammından önce ABD kendi petrol sanayiini korumak amacıyla ucuz petrol ithalatını durdurmuş ve böylece dünyada bir petrol bolluğu yaratarak fiyatların düşmesine ve OPEC'in ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1973 - 74'den sonra ise ABD, ithal edilen pahalı petrole karşılık yurt içi fiyatları kontrol altına almıştır. Eğer Amerikalı tüketiciler petrolü dünya fiyatlarından elde etselerdi, bugün ABD dünya üretiminin % 36 kadarını tüketiyor olmayacaktı. Kontroller 1 Haziran'dan başlayarak 30 Eylül 1981 tarihine kadar kaldırılmıştır.

Zamlardan Kimler Etkilenecek?

1978 Aralık fiyatlar düzeyi ile karşılaştırıldığında, bu sene ham petrol fiyatlarının en az %50 daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir. İran ve Cezayir fiyat artışlarının öncüleri olmuşlardır. İran'ın fiyatları geçen Aralığa oranla % 40 artmıştır. OPEC ham petrolünün varili 1978 Aralığında 12.66 dolarken, bu sene sonunda 19 dolar ile 25.50 dolar arasında olabilecektir.

Bu büyüklükteki fiyat artışlarının dünya ekonomisi üzerindeki tesirleri önemli ölçülere varabilecektir. Bir varilin fiyatı 19 dolar olursa, petrol tüketen ülkelere senelik ek maliyet 75 milyar dolar olacaktır. Bu artış 1973-74 zamlarıyla aynı ölçüde sayılır ve komünist olmayan tüketici ülkelerin GSMH'lerinin % 1 kadarına eşittir. Varil fiyatı 25.50\$ olarak kabul edilirse petrol faturası 150 milyar dolar kadar artmış olacaktır. O zaman artış bu ülkelerin GSMH'lerinin

% 2'si kadar olacaktır ve enflasyon ile reel büyüme göz önüne alındığında 1973-74 zamlarıyla hemen hemen aynı tutardadır.

Artan OPEC fazlalarının petrol tüketen ülkelerin açıklarına yansıyan dağılımı yalnız petrol faturasının büyüklüğüne değil, aynı zamanda ekonomik büyüme oranları ile 1979 ve 1980'deki politik hareket tarzlarına bağlı olacaktır. En büyük payları ise 1974-75 yıllarında olduğu gibi önce gelişmekte olan ülkeler ile sanayileşmiş küçük ülkeler alacaktır.

Petrol zamlarının dolar, ABD ödemeler dengesi, Avrupa ve Japonya ile gelişmekte olan ülkeler üzerindeki tesirleri şöyle olacaktır:

Dolar

Petrol alımının artan maliyeti dolara olan talebi önemli ölçüde artıracaktır. OPEC'e ödeme yapmak için diğer yabancı paralar dolara çevrilecektir. OPEC'in bu artan gelirlerini dolar mevduatı olarak yatırması veya başka paralara çevirmesi, dolar üzerindeki tesirini belirleyecektir. Doların 1979'da kaydettiği gelişmeler izlendiğinde, OPEC'in gelirlerini dolar olarak elinde tutacağı tahmin edilebilir. Böylece artan petrol fiyatları dolar için daha istikrarlı gelişmelere yol açabilecektir.

ABD Ödemeler Dengesi

ABD ticaret ve cari açığındaki son düzelmeler artan petrol fiyatları ile eş tutarlarda olabilecektir. Petrol ithalatı 1978 yılında 42.3 milyar dolara mal olurken, 1979'da 60 milyar dolara yükselebilecektir. ABD cari açığı geçen seneki 16 milyar dolardan 19 milyar dolara, ticaret açığı ise ayda 2.8 milyar dolara çıkabilecektir. Bu tahminler petrol gereksiniminin tamamıyla karşılandığı ve ABD ithalatının geçen yıla göre marjinal olarak arttığı kabul edilerek yapılmıştır.

Avrupa ve Japonya

Petrol zamlarının belli başlı Avrupa ekonomileri üzerindeki tesirleri, daha yüksek enflasyon ile buna bağlı olarak daha sıkı para politikaları ve yüksek faiz oranları olacaktır. Bu nedenle ekonomik büyümeleri yavaşlayacaktır. Japonya'da enflasyon oranı 1978 sonunda % 3.5 olmuştur. Ancak, bu sene sonunda % 9'a yükselecektir. Almanya'da enflasyon geçen Aralık ayında % 2.4 kadarken, Eylül'e kadar % 5 veya daha fazla olabilecektir. Petrol zamlarının sanayileşmiş büyük ülkeler üzerindeki en önemli etkisi, cari işlem fazlalarını azaltmak olacaktır. Portekiz, Danimarka, Yunanistan ve Yugoslavya

en fazla etkilenen ülkeler arasında yer alacaktır.

Gelişmekte Olan Ülkeler

Yükselen petrol fiyatları, petrol üretmeyen gelişmekte olan ülkelerin ithalât maliyetini 1979 yılında 6-8 milyar dolar kadar artıracak ve 1980 yılında buna 2-9 milyar dolar daha eklenecektir. Fiyatların artmasından en çok etkilenen ülkeler Tablo I'de görülmektedir. Döviz rezervleri yüksek olduğu için 1973-74 zamlarından sonra meydana gelen durgunluk bu defa beklenmemektedir. Ancak bu ülkelerin cari açıkları devamlı olarak arttığından, ekonomilerinde uyum sağlamak için zor dönemler geçireceklerdir.

TABLO I
Petrol Maliyetindeki Artışlar
(Milyar Dolar — Tahmini)

	Geri İşlem Dengesi		Petrol İthalâtında Net Maliyet Artışı	
	1977	1978*	1979	1980*
SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELER*				
Japonya	+ 10.9	+ 16.5	8.7 — 11.9	12.3 — 25.0
ABD	- 15.3	- 16.0	12.7 — 17.3	18.0 — 36.5
İtalya	+ 1.6	+ 6.1	3.2 — 4.3	4.5 — 9.1
Fransa	- 3.3	+ 4.1	3.6 — 4.9	5.1 — 10.3
Batı Almanya	+ 4.0	+ 8.7	4.4 — 6.0	6.2 — 12.6
Kanada	- 4.0	- 4.6	0.3 — 0.4	0.5 — 0.9
DiĞER ÜLKELER*				
Türkiye	- 3.3	- 2.6	0.5 — 0.7	0.7 — 1.4
İspanya	- 2.5	+ 1.5	1.5 — 2.0	2.1 — 4.3
Brezilya	- 4.8	- 5.8	1.4 — 1.9	2.0 — 4.0
Filipinler	- 0.8	- 1.2	0.4 — 0.5	0.5 — 1.0
Tayland	- 1.1	- 1.2	0.3 — 0.4	0.4 — 0.8
Taiwan	+ 1.0	+ 1.7	0.5 — 0.7	0.7 — 1.4
Güney Kore	+ 0.9	- 1.1	0.7 — 0.9	0.9 — 1.8
Arjantin	+ 1.3	+ 2.1	0.2 — 0.2	0.2 — 0.5
Peru	- 0.9	- 0.4	0.04 — 0.05	0.06 — 0.1

(* Ülkeler, petrol maliyetindeki artışın toplam mal ve hizmet ithalâtına oranına göre sıralanmıştır. 1978 yılı için OPEC ham petrol ortalama fiyat tahminleri, varil başına 17.12 \$ ile 18.75 \$ arasında değişmektedir. 1980 için tahminler 19 \$ ile 25.50 \$ olarak saptanmıştır.

ALMAN BANKACILIĞINDA REFORM ÇALIŞMALARI

Batı Alman bankacılığında «çıkar çatışmaları» kabul edilir bir kural haline gelmiştir. Beş yıllık bir incelemeden sonra Gessler Bankacılık Reform Komisyonu 400 sayfalık bir rapor hazırlamış ve bazı «çıkar çatışmaları» olasılığının bulunduğunu belirtmekle beraber, gelenekleri içinde yerleşmiş bulunan bankacılık düzeninin tamamının değiştirilmesini gerektirmediğini ifade etmiştir.

Komisyonun çoğunluğuna göre Alman bankaları ya dürüstlüklerinden, yahut şanslarından veya yapısal denetim ve denge düzeninden olsa gerek, çizgiyi aşmamışlardır ve düzen güzel bir biçimde işlemektedir.

Söz konusu rapor Federal Bankacılık Komisyonu'nun resmi açıklamalarına benzer bir şekilde kaleme alınmıştır. 11 üyesinden beşi bankacı ve biri Bundesbank (Alman Merkez Bankası) yönetim kurulu üyesidir. Kararlardan bir çoğunun beş karşı ovla alınması bu yönden önem kazanmaktadır.

Komisyonun önerdiği en büyük değişiklik, bir yıllık bir süre içinde Alman bankalarının banka olmayan ortaklıklardaki paylarını % 25'e indirmek olmuştur. Bu öneri reformculara göre az kalmakta ve bankacılarca kolaylıkla kabul edilmektedir. Böylece bankalar ortaklıklarda herhangi bir önemli karar alınmasında önleyici oylarını ve ortaklıklar arası vergi üstünlüklerini koruyacaklardır. Tekeller Komisyonu % 5 oranını önermektedir. İktisat Bakanı Otto Lambsdorff bankaların bu paylara sahip olması gerektiğini düşünerek % 15'e indirilmesini istemektedir. Eğer Batı Alman Hükümeti veya daha doğrusu Maliye Bakanı Hans Matthöffer bu istekleri dikkate almaz ve beklendiği üzere Komisyon önerilerini kabul ederse, Alman bankacı-

ları güçlerinin hemen hemen hiç azalmadığını görecektir.

Sadece Bir Rastlantı

Genel Bankacılık Düzeni (Universal Banking System) ile bankalar ticari bankacılıktan yatırım bankacılığına kadar tüm hizmetleri bir çatı altında toplamakla kalmamakta; aynı zamanda borç verdikleri ortaklıklarda pay senedi satın alabilmekte, sahip oldukları ortaklıkların paylarını satabilmekte, temsil ettikleri müşterilerinin pay senetleri için oy verebilmekte ve yüksek düzeyde yöneticiler denetim kurulu üyelikleri aracılığıyla banka olmayan bu ortaklıkların finansal kararlar almalarına yardım etmektedirler.

Nixdorf elektronik beyin firmasının Volkswagen firması ile görüşmelerin kesmesinden sonra, paylarının % 25'i 100 milyon dolar karşılığında Deutsche Bank tarafından satın alınca, pek itiraz sesleri yükselmemiştir. Deutsche Bank yöneticileri hem VW ve hem de Nixdorf yönetim kurulundadır. İlgili bütün tarafların yöneticileri bu durumun sadece bir rastlantı olduğunu söylemektedir.

Deutsche Bank yönetimini Wilfried Guth ile birlikte yürüten Wilhelm Christians, Düsseldorf'da yaptığı açıklamada Nixdorf ile VW arasındaki görüşmeleri ilk kez Der Spiegel'de okuduğunu ifade etmiştir. Christians, VW denetim kurulu üyesidir ve bu işlemde hiç bir «iç bilgi»ye dayanılmadığında ısrar etmektedir. Batı Alman bankacılık düzeninin özellikleri nedeniyle kamuoyunun bu tür olayları yanlış değerlendirdiğini de kabul etmiştir.

Batı Almanya'da reformcuların sorunlarından biri de bankaların pay sahipliğinin ölçülmesidir. Tekel Komisyonuna göre, bankalar ülkedeki tüm payların % 10'una ve en büyük 100 ortaklıktan otuzunun % 50'sinden fazlasına sahip bulunmaktadır. Her yönetim kurulu üyesinin, banko

olmayan ortaklıklardan on tanesinin denetim kurulunda bulunmaya hakkı vardır. Aslında, 1965 yılında Deutsche Bank yöneticilerinden Herman Abs'in otuz kadar kurulda görevli olduğunun anlaşılmasına kadar bu konuda hiç bir sınırlama dahi yoktu. Sonuç «Lex Abs», yani Abs Yasası oldu. Ayrıca vekâletle oy verme hakları o kadar geniş kapsamlıdır ki, dünyanın en büyük kimya firmalarından ikisi olan BASF ve Hoechst yıllık genel kurul toplantılarında (pay sahipleri kurulları) paylardan en az % 80 kadarı doğrudan veya dolaylı olarak bankalar tarafından temsil edilmiştir. Esas sorun bu durumun, gerek ortaklık kararlarının alınmasında, gerekse bankacılık işlemlerinde ve Batı Alman Menkul Kıymet Borsaları'ndaki işlemlerde, bankalara ne ölçüde haksız bir etki alanının sağlandığının saptanmasıdır. Commerzbank yönetim kurulu üyesi Robert Dhom, «Bizim görevimiz riski dağıtmak, çeşitlendirmek olup, sanayi devleri olmak değildir. Büyük bankaların gücünü olduğundan çok büyük göstermek eğilimi vardır.» görüşünü savunmuştur. Dhom'un Denetim Kurulu üyesi bulunduğu Almanya'nın en büyük mağazalarını işleten Karstadt firmasında, Commerzbank'ın % 25'den çok payı vardır. Kendisi aynı zamanda Bayer, Daimler ve Thyssen' de denetim kurulu üyesidir. Deutsche Bank yöneticilerinden Wilfried Guth ise Daimler Benz, Holzmann ve Metallgesellschaft denetim kurullarının başkanıdır. Ayrıca Siemens, Allianz Versicherung ve Thyssen'de kurul üyesidir.

Yasal Çıkarlar

Deutsche Bank yöneticilerinden Christians, Mannesman ve RWE denetim kurulu başkanlığı dışında Karstadt, VW ve Bayer'de kurul üyeliği yapmaktadır. Frankfurt Borsası'na kote edilmiş 74 ortaklık denetim kurulunda 182 bankacı bulunmakta-

dır. Bunlardan 54 tanesi Deutsche Bank'dan gelmektedir.

Gessler Komisyonu şu sonuca varmıştır: «Bankalardan gelen Denetim Kurulu üyeleri karar alırken kendi bankalarının çıkarlarını göz önünde tutsalar bile, eğer şirketin veya temsil edilen pay sahiplerinin çıkarlarına ters düşülmüyorsa, bu yasaldir. Komisyon, muhaliflerin iddia ettiği çıkar çatışmalarını teyit etmemektedir.»

Alman bankacıları dürüstlükteki üleriyle ve Alman ekonomisindeki önemli rolleriyle övünmektedirler. Hiç kimsenin Alman bankacılığının itibarını, sistemi kötüye kullanmak sonucu bozacak kadar aptal olmadığını iddia etmemektedirler. Savaş sonrası enkazının temizlenmesinde ve ekonomik mucizede aldıkları önemli rolü hatırlayan hükümet de, kendisi-

ne bu kadar yardımcı olan bir sisteme zarar vermek istemeyecektir. Batı dünyasında devlet başkanları ile özel bankacıların birbirine danıştıkları ve bu kadar sıkı işbirliği yaptığı ülke sayısı pek azdır.

TOKYO PARA PİYASASI

Japon hükümeti yabancı ve yurt içi baskılar sonunda, otuz yıl önce kabul edilmiş iki kanunda yenileme girişimine başlamıştır. Bu kanunlardan biri döviz ve ticaret, diğeri sermaye kontrolü hakkındadır. Ayrıca, Başbakan Ohira'nın Yen'in uluslararasılaştırılması amacı da, Yen'in gelecekte uluslararası finansal piyasalarda rolünün ne olacağı konusunun tartışılmasına yol açmıştır. Yeni kanunun kabul edilmesi Ohira hükümeti için önemli olacaktır.

Ancak döviz işlemlerini serbestleştiren yeni bir kanun ne Yen'in hızla uluslararası olacağı, ne de Tokyo döviz piyasasının serbest bir piyasa olacağı anlamına gelmektedir. Uluslararası bir para, bir işlem aracı, bir rezerv varlığı ve bir müdahale aracı olmalıdır.

İş Görme Aracı Olarak Yen

Japonya ihracatının yaklaşık % 25-30 kadarı Yen birimivle yapılır. Batı Almanya ile karşılaştırılırsa, Batı Almanya'nın ihracatının % 75 ve ithalâtının % 40 kadarı Alman Markı birimlidir. Japonya'daki ithalât uygulamalarında bol miktarda ele geçirilebilen dolar finansmanına dayanılmıştır. Bundan başka, çok kısa süre öncesine kadar yabancı ithalâtçıların çoğu, kendilerine Yen'le ödeme yapılmasını istemezlerdi. Yen birimli ticarete hızlı bir artış beklenmemektedir.

Rezerv Olarak Yen

Son dolar krizi resmi rezervlerin dolardan diğer paralara çevrilmesin-

de önemli bir neden olmuştur. Bundan en çok yararlananlardan biri de Yen olmuştur. Toplam rezervlerde Yen'in oranı % 3'den az olmakla beraber, son üç yılda mutlak artış oranı oldukça önemli derecededir. Halen, resmi olarak elde bulunan Yen tutarının 2 trilyon (10 milyar \$) olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu tutarın dağılımı eşit bir şekilde değildir ve Asya'da, özellikle petrol üreten Orta Doğu ülkelerinde, yoğunlaştığı sanılmaktadır.

Son yıllarda özel yatırımcıların Yen birimli varlıkları artmaktadır. Örneğin, ülke dışında bulunan tahvil ve pay senetleri sahiplerinin 1978 sonunda ellerinde bulunan değerler 3.2 trilyon olup (16 milyar \$), 1973 yılındaki tutardan 2.3 kat fazladır. Yen mevduatı 1973 yılına oranla 7.8 kat artarak 1.5 trilyon (7.5 milyar dolar) olmuştur ve Euro-yen mevduatı da 800 milyar (4 milyar \$) tutarındadır. Böylece, bir rezerv varlığı olarak Yen uluslararası nitelik kazanmıştır.

Müdahale Aracı Olarak Yen

Müdahale başka bir parayı satarak veya satın alarak ulusal paranın değerinin korunmasıdır. Kanada hükümeti parasını desteklemek için Mart ayında Yen fonu tedarik etmiştir. Bu şekilde Yen, üçüncü bir para için müdahale aracı olarak kullanılmıştır. Ancak bu yöntemde bazı riskler vardır, çünkü müdahale dolaysız yönden Yen'i zayıflatabilmektedir.

Yen halen uluslararası para standardına ulaşmamıştır, ancak bu güç kendisinde mevcuttur. Japon politikacıları ve finansal yetkilileri bu gerçeği kavrayarak böyle bir rolle ilgili yararları çoğaltacak ve yükümlülükleri en aza indirecek yöntemleri bulmaya çalışmaktadırlar. Ancak yurt içi sorunlar Yen'in uluslararasılaştırılması çabasını gerçekleştirme-yi zorlaştıracak niteliktedir.

YEDİGÜN

süper
portakal

içiniz
beğeneceksiniz

ajanstek

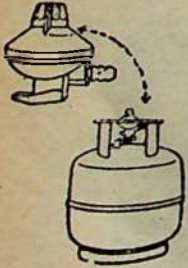
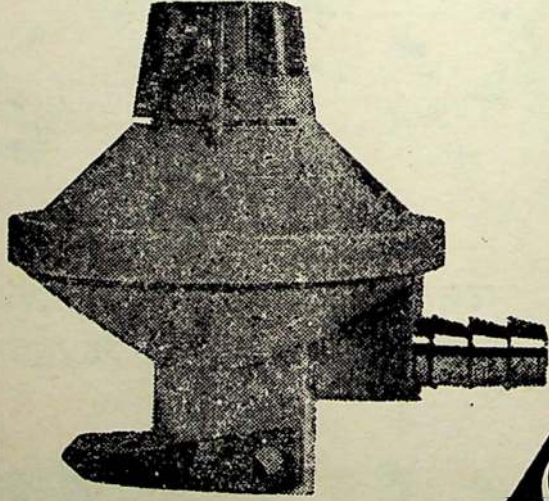

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

tam emniyetli gaz

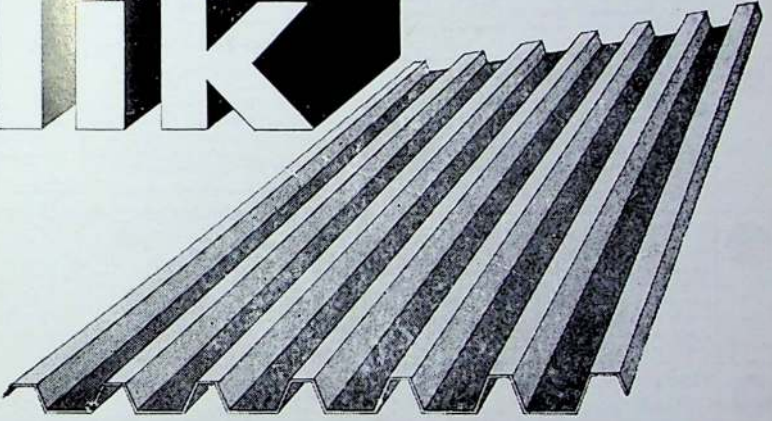

AYGAZ

*Milyonların
tercih ettiği
sizin gazınız*

Yeni lik

trapezoidal

**ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI**

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

BETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Merkez - Büyükdere Cad. No 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. 66 33 00 (4 Hat)
İzmir İrtibat Bürosu - Cumhuriyet Bulvarı 1380 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68
Ankara İrtibat Bürosu - Tunus Cad. No. 83/6 Kavaklıdere ALI KARA Tel. : 28 15 06
Fabrika : Gebze Dilovası

NASAS
ALUMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.

SERMAYESİ : 300.000.000 TL

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir

BAĞLI KURULUŞLAR

	ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYII A.Ş. 1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m ² lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000 e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde, Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Ekalitli çantalık levhaları, mamulleri üretilmektedir.		BASAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ. Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.
	KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş. 15 bin çeşit mamulu, 7 satış merkezindeki 200 ü aşan personeli ve Türkiye sahilinde yaygın ve geniş dağıtım teskilatı şirketimiz yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.		BASER MAMÜLCÜLİK LTD. ŞTİ. Yurtiçi kaynağımızı kullanarak açan holdingimiz, Yurtiçi ve dış pazarlarımızla ilgili mamuller ile yurt dışına ihracat için ürettiğimiz araç ve gereçlerle en önemli sanayi maddesi olan amiyant işlenmektedir.
	İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş. Künet, iş yeri, otel, motel, hastahane, fabrika, çelik esya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında 40 tan fazla oto yedek parçasını 20 yıllık tecrübesi ile Bakanların ve Ortadoğu nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.		ERKA-OTO RADYATORLERİ SANAYİİ A.Ş. Türkiye'nin ilk Oto radyator fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayinin tüm radyator ihtiyacının %70 ini karşılama üzere çeşit komple Oto radyator ve petek leri üretmektedir.
	PANKURT SANAYİİ A.Ş. Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınai firmaları için baskı redüktörler olmak üzere komple sanziman ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricat kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçalarını imal etmektedir.		ERKATEKS ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş. Her tür amiyant ipliğini, amiyant dokumalarını, salmasira ve fitillerini, suni plastikten iplik, şerit, levha, torba, halat, ağ üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.
	BASKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ. Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayinin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.		ÇELİKYAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ 1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik dövme parçalarını, otomotiv montaj sanayinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluşur.
	ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş. GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.		ERKAFLEKS ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ. Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluşur.
İŞTİRAKLERİMİZ			
CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.		SIMITAS A.Ş.	
MIKAFOR Plastik Levha Sanayii ve Ticaret A.Ş.		BALIKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	
CANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.		ALTINFORMİKALAR A.Ş.	
KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.		BOZUYUK Orman Ürünleri ve Sanayii A.Ş.	